

T.C.
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

19. YÜZYILDA GÖRELE (1850-1900)

Yüksek Lisans Tezi

HAZIRLAYAN

İBRAHİM GEZMİŞ

(20132004005)

DANIŞMAN

DOÇ. DR. SEZAI BALCI

GİRESUN, 2019

T.C.
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

19. YÜZYILDA GÖRELE (1850-1900)

Yüksek Lisans Tezi

HAZIRLAYAN
İBRAHİM GEZMİŞ

(20132004005)

DANIŞMAN
DOÇ. DR. SEZAI BALCI

GİRESUN, 2019

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 29/04/2019 tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Yeterlilik öğrencisi İbrahim GEZMİŞ'in 19. Yüzyılda Görele (1850-1900) başlıklı tezini incelemiş olup aday 29/04/2019 tarihinde, saat 11:00 da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Prof. Dr. İlhan EKİNCİ	
Üye	Doc. Dr. Sezai Balcı	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Murat ÖZATA	

29/04/2019

Prof. Dr. Güven ÖZDEM
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans yeterlilik tezi olarak sunduğum “19. Yüzyılda Görele (1850-1900)” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı dűşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

29/04/2019

İbrahim GEZMİŞ

ÖN SÖZ

Bu çalışmada Görele'nin 1850-1900 yılları arasında tarihi, siyasi, ekonomik, sosyal durumunun incelenerek gün yüzüne çıkarılması amaçlanmıştır. Çalışma sırasından Osmanlı Devleti'nin son döneminde yaşanan değişim sürecine Görele Kazası üzerinden tanık olma fırsatı mümkün olmuştur. Yapılan araştırmada Görele tarihi ve dönemin olayları ile ilgili Başbakanlık Osmanlı Arşivinde pek çok belge bulunmaktadır. Çalışmamızın büyük bir kısmı birinci el kaynaklara dayanmaktadır.

Tez çalışmamız giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Tezin ilk bölümünde Görele'nin idari statüsündeki değişimleri, atanan yöneticileri ve yeni kurulan veya değiştirilen kurumları incelenmiştir. Tezin ikinci bölümde Görele'nin ekonomik yapısı ele alınmıştır. Tezin üçüncü bölümünde ise sosyal ve dini kurumları ele alınarak, Görele'de Müslim, Gayrimüslim dini kurumları, vakıf ve eğitim kurumları incelenmiştir.

Tez konu seçimimde fikir ve tecrübesini paylaşan, yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Sezai Balcı'ya teşekkürlerimi sunarım. Çalışmalarında bilgi ve tecrübelerinden istifade ettiğim Dr. Öğretim Üyesi Oktay Karaman ve Dr. Öğretim Üyesi Ferhat Güngör, hocalarıma teşekkür ederim. Ayrıca tez çalışmamda bana destek olan Önder Patar, Kadir Gezmiş ve Muhammet Ballı'ya teşekkürü borç bilirim.

İbrahim GEZMİŞ

Nisan 2019-Giresun

II

ÖZET

Bu tezde, 1850-1900 yılları arasındaki Görele'nin politik, ekonomik ve sosyal yönleri ele alınarak incelenmeye çalışılmıştır. Öncelikle Tanzimat fermanından sonraki dönemden itibaren tarihi gelişmeleri kronolojik olarak yazılmıştır. Bu dönemdeki Görele'nin idari taksimat, nüfus, asayiş, eğitim, ticaret, tarım vb. gibi gelişmeleri incelenmiştir.

Yapmış olduğumuz bu çalışmada Görele 19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren tüm yönleri ile arşiv belgeleri ve salnameleri ile incelenmiştir. Bu sayede Görele'nin sosyal, idari ve ekonomik durumunda meydana gelen değişim ve gelişimini ortaya çıkarmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda Görele'nin idari teşkilatı oluşturan nahiye müdürlüğü ve kaymakamlık, belediye teşkilatı, tapu memuriyeti, mali ve dini kurumları gibi pek çok idari ve sosyal müesseseler hakkında bilgiler ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Görele, Kaza, Tanzimat, Elegü, Yavebolu.

III

ABSTRACT

In this thesis, we have studied the political, economical and social aspects of District of Görele during the period of 1850-1900. First of all, the historical developments, which what happened in the district begining from the Rescript of Gülhane, have been written down chronoligacally. Görele's administrative division, population, public order, education, trade, agriculture and etc. such developments were examined.

In this study, Görele has been investigated with archival documents and yearbooks from all sides since the second half of the 19th century. In this way, it was tried to reveal the change and development of Görele in social, administrative and economic conditions. As a result of the research, information about many administrative and social institutions such as sub-district directorate and district governorate, municipal organization, land registry office, financial and religious institutions constituting the administrative organization of Görele.

Keywords: Görele, District, Tanzimat, Elegü, Yavebolu.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
KISALTMALAR	VIII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	2
GÖRELE KAZASI İDARİ TEŞKİLATI.....	2
1.1. Şehir Yönetimi'nde Yer Alan Kurum Ve Kuruluşlar.....	2
1.1.1. Görele Kaza/Nahiye Müdürlüğü	2
1.1.2. Görele Kazası Kaymakamlığı.....	5
1.1.3. Görele İdare Meclisi	13
1.1.4. Görele Belediyesi ve Belediye Meclisi	18
1.1.5. Görele Mal Müdürlüğü/ Sandık Eminliği.....	24
1.1.6. Vukuat Kâtipliği	26
1.1.7. Rüsûmât Memurluğu	27
1.1.8. Görele Vergi Kâtipliği	28
1.1.9. Aşar Memuriyeti.....	29
1.1.10. Görele Defter-i Hakani Kalemî - Tapu Kâtipliği.....	31
1.1.11. Görele Nüfus Memurluğu.....	32
1.1.12. Memleket/Menafi' Sandığı.....	35
1.2. Ulaşım ve Haberleşme.....	40
1.2.1. Görele Karayolu Ulaşımı.....	40
1.2.2. Denizyolu Ulaşımı.....	42

1.2.3. Posta ve Telgraf Teşkilatı	44
1.2.4. Görele Pasaport Memurluğu.....	44
1.3. Asayiş	46
1.3.1. Redif Zabitanı	46
1.3.2. Zaptiye Teşkilatı ve Polis Memurluğu	47
1.4. Mahkemeler ve Hapishane	49
1.4.1. Görele Kazası Naipliği	49
1.4.2. Meclis-i Dava - Mahkeme-i Bidayet-i Kaza.....	52
1.4.3. Mahkeme-i Şer'î ye Kâtipliği	55
1.4.4. Görele Ticaret Mahkemesi	56
1.4.5. Görele Hapishanesi.....	57
İKİNCİ BÖLÜM	60
EKONOMİ	60
2.1. Görele Kazası'nın Ekonomik Yapısı.....	60
2.2. Görele'de Doğal Afetler	62
2.3. Orman Müdürlüğü	64
2.4. Maden	64
2.4.1. Şadi Gümüş Madeni	65
2.4.2. Cimide Köyü Bakır Madeni	66
2.4.3. Kelete Köyü Bakır, Simli Kurşun ve Çinko Madenleri.....	67
2.5. Düyûn-ı Umumiye ve Reji İdaresi	68
2.5.1. Düyûn-ı Umumiye	68
2.5.2. Reji İdaresi.....	70
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	71
GÖRELE KAZASI'NDA BULUNAN DİNİ KURUMLAR VE SOSYAL YAPILAR	71

VI

3.1. Görele Kazası Vakıfları.....	71
3.1.1. Görele Kazası Evkâf Teşkilatı.....	71
3.1.2. Görele Ferağ Komisyonu.....	74
3.1.3. Görele Eytâm Müdürlüğü.....	75
3.2. Görele Kazası'nda Bulunan Dini Kurumlar.....	75
3.2.1. Müslüman Dini Kurumları.....	75
3.2.1.1. Camiler.....	75
3.2.1.2. Görele Müftülüğü.....	79
3.2.2. Gayrimüslim Dini Kurumları.....	81
3.2.2.1. Görele Ayvasil Rum Kilisesi.....	81
3.2.2.1. Diğer Kiliseler.....	83
3.3. Görele Kazasında Eğitim.....	83
3.3.1. Sıbyan/İbtidai Okulları.....	83
3.3.1.1. Görele Sıbyan/İbtidai Mektebi.....	85
3.3.1.2. Devge Köyü Sıbyan Mektebi.....	85
3.3.1.3. Görele Türkelli Köyü Sıbyan Mektebi.....	85
3.3.1.4. Daylı Köyü Kalekıranı Sıbyan Mektebi.....	85
3.3.2. Görele Rüştüye Mektebi.....	86
3.3.3. Görele Elegü Rum Mektebi.....	90
3.3.4. Görele Medreseleri.....	91
3.3.4.1. Hamidiye Medresesi.....	92
3.3.4.2. Görele Atik Medresesi.....	94
3.3.4.3. Görele Teşvikiye Medresesi/Çavuşlu Medresesi.....	95
3.3.4.4. Görele İrşadiye Medresesi.....	97
3.3.4.5. Tefvik-i Hak/Kırıklı Medresesi.....	97
3.3.4.6. Dârül Hadis Medresesi.....	98

VII

3.3.4.7. Mentеше Köyü Medresesi	98
3.3.4.8. Tepeköy Hacı Hasan Medresesi	99
3.3.4.9. Daylı Köyü Hacı Hasan Medresesi	99
3.3.4.10. Görele/ Eynesil Ören Köyü Medresesi.....	101
3.3.4.11. Karabörk Köyü Medresesi.....	101
3.3.4.12. Görele Karaburun Köyü Yeni Cuma Medresesi.....	102
3.3.4.13. Görele Balcılı/Balcalı Köyü Medresesi	102
3.3.4.14. Görele Eynesil Pazarı Medresesi	102
3.3.4.15. Görele Derekuşçulu Köyü Medresesi.....	103
3.3.4.16. İsmail Beyli Medresesi	103
3.3.5. Maarif Komisyonu	104
SONUÇ	106
KAYNAKÇA	108
EKLER	114
ÖZGEÇMİŞ	119

VIII

KISALTMALAR

A.g.m	: Adı geçen makale
A.g.e.	: Adı geçen eser
A.g.t.	: Adı geçen tez
A. MKT.	: Sadaret Mektubi Kalemî
BEO	: Babıâli Evrak Odası Belgeleri
Bkz	: Bakınız
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C	: Cilt
CEV	: Cevdet Evkaf
DH.	:Dâhiliye Nezareti
DH.İD	:Dahiliye Nezareti İdare
DH, MB. HPS	: Dâhiliye Nezareti Hapishane Müdüriyeti
DH. UMVM	: Dâhiliye Nezareti Umur-ı Mahalliye ve Vilayet Müdürlüğü
EUM	: Emniyet Umumiye Müdüriyeti
H.	: Hicri
HAT	: Hattı Hümayun
İ. DH	: İradeler Dâhiliye
İ. DUİT	: İrade-i Dosya Usulü İradeler Tasnifi
İ.OM	: İrade-i Orman ve Maadin

IX

İ. TAL	: İradeler Taltifat
MF. MKT	: Maarif Nezareti Mektubi Kalemi
MV	: Meclisi Vükela Mazbatası
MVL	: Meclis-i Vala Evrakı
S.	: Sayfa
ŞD	: Şurayı Devlet Evrakı
TVS	: Trabzon Vilayeti Salnameleri
Vb	: Ve benzeri
Yay.	: Yayınları/Yayınevi
Y.PRK, AZJ	:Yıldız Perakende Evrakı Arzuhal Jurnal

KONU VE KAYNAKLAR

Bu tez çalışmasında öncelikle birinci elden kaynaklar kullanılmaya çalışılmıştır. Araştırmamızda Babiâli Evrak Odası, Sadaret Mektubi Kalemi, İrade Meclisi Vâla, Şurayı Devlet, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi Evrakı, Meclisi Vükela Mazbataları, Yıldız Perakende, Cevdet Evkaf, Dâhiliye Nezareti Hapishane Müdüriyeti, Dâhiliye Nezareti Asayiş Kalemi Evrakı, Dâhiliye Nezareti Emniyet Umumiye Müdüriyeti Muhasebe Kalemi ve Maarif Nezareti Mektubi Kalemi yazışmaları gibi pek çok tasnife ait evrak incelenmiştir.

Ayrıca *Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye ve Trabzon Vilayeti Salnameleri* incelenerek Görele ile ilgili bilgilere ulaşılmıştır.

Görele hakkında bugüne kadar yapılmış olan çalışmalar şunlardır:

Ali Bilir'in "Geçmişten Günümüze Tüm Yönleriyle Görele"¹ adlı eseri Görele tarihi, coğrafyası folkloru, el sanatları, yöre insanının gelenek ve görenekleri hakkında bilgiler vermektedir. Bu eser Görele adıyla çıkarılan ilk eserdir.

Ayhan Yüksel'in "Görele: Coğrafyası, Tarihi, Tarihi Şahsiyetleri"² adlı makalesi Görele'nin tarihi hakkında kıymetli bilgiler veren eserdir. Bu eser Görele'nin tarihi ve dönemin Görele'de yaşanan olayları ile ilgili bilgiler vermektedir.

Ayhan Yüksel'in "Göreleli Müftü Duduzade Hüseyin Müştak Efendi ve Ailesi"³ isimli eseri Görele'de yaşamış ve şehrin idari sosyal yapısında önemli

¹ Ali Bilir, *Geçmişten Günümüze Tüm Yönleriyle Görele*, Simurg yayınevi, 1.baskı, İstanbul 2001.

² Ayhan Yüksel, "Görele: Coğrafyası Tarihi, Tarihi Şahsiyetleri" *Cumhuriyetin 80. Yılında Görele Kültür Sanat Sempozyumu(20 Aralık 2003)*, İstanbul 2005.

³ Ayhan Yüksel, *Göreleli Müftü Duduzâde Hüseyin Müştak Efendi ve Ailesi*, Serander, İstanbul 2012.

XI

konumlarda yer almış Duduzade Müştak Efendi ve ailesi hakkında kaleme alınmış bir kaynaktır.

Feridun Emecen ve Ayhan Yüksel tarafından hazırlanan Görele Kazası Nüfus Defteri (1251/1835)⁴ adlı eser Görele'nin nüfus yapısı ve nüfusun Görele köylerine dağılımı ve şahıslar hakkında bilgiler vermektedir.

Ayfer Albayrak'ın "Görele Mahkeme Sicili 1898 Tarihli Tescil-i Vekâlet Defteri"⁵ adlı eseri ile 1898 yılında ki Görele Kazası'nın hukuk ve iktisadi yapısı, mahkeme kayıtları ile yerel ve idari şahıslar hakkında bilgiler sunmaktadır.

Ayhan Yüksel'in "Giresun Tarih Yazıları"⁶ adlı Giresun tarihi ile ilgili önemli bilgiler veren eseri ayrıca Görele deki vakıf kurumları hakkında da bilgiler sunmaktadır.

⁴Feridun Emecen- Ayhan Yüksel, **Görele Kazası Nüfus Defteri(1251/1835)**,Serander Yayınları, Trabzon 2015.

⁵ Ayfer Albayrak, **Görele Mahkeme Sicili, 1898 Tarihli Tescil-i Vekâlet Defteri**, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul 2016.

⁶ Ayhan Yüksel, **Giresun Tarih Yazıları**, Kitapevi Yayın, İstanbul 2007.

GİRİŞ

Görece, Giresun'un 16 ilçesinden biridir. Karadeniz kıyısındaki Görece'nin çevresinde Eynesil, Tirebolu, Çanakçı ve Doğankent ilçeleri bulunmaktadır. Görece isminin kökeninin "Corallo" olduğu ve bu ismin Görece ile Eynesil arasında bulunan "Görece Burnu" adı verilen harabeden geldiğine dair bulgular bulunmaktadır. Görece'nin adı ile ilgili İtalyanca mercan anlamına gelen "Corallo" olduğu ve Cenovalılar tarafından kurulduğuna dair iddialar da bulunmaktadır.⁷

Görece, XIX. yüzyılın ortalarından itibaren özellikle idari olarak ciddi bir değişim gösteren Osmanlı Devleti'nin gelişimini yansıtan bir kaza/nahiye konumundadır. Özellikle Tanzimat Fermanı sonrasında idari ve güvenlik alanlarında değişime ihtiyaç duyulması ile nizamnameler çıkarılarak gerekli düzenlemelerin önü açılmıştır. Tanzimat döneminde Trabzon Vilayeti'ne bağlı olan Görece'nin statüsü önemli değişimler geçirmiştir. 1842 yılında Meclis-i Vâla kararıyla Görece'ye Kaza Müdürü atanmıştır. 1864 yılında uygulamaya konulan Tuna Vilayeti Nizamnamesi'nin başarılı bulunmasının sonucunda ülke genelinde düzenlemelere gidilmiştir. Bunun sonucu olarak Görece Kazası 1871 Nizamnamesi'ne kadar kısa bir süre Tirebolu Kazası'na bağlı nahiye olarak idare edilmiştir. 1871 Nizamnamesi ile Görece Kazası'nın yeniden idari teşkilatı değişmiştir. Ayrıca bu tarihten itibaren Görece'nin günümüz idari yapısının temelini oluşturan idari ve sosyal kurumlar kurulmaya başlanmıştır. Görece'de Belediye teşkilatı oluşturulmuş, mahkeme ve vergi toplama usulünde düzenlemelere gidilmiş ve güvenlik teşkilatı yapılandırılmıştır.

⁷ Ferudun Emecen, Ayhan Yüksel, Görece Kazası Nüfus Defteri(1251/1835), Serander, Trabzon 2015, s. 11.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖRELE KAZASI İDARİ TEŞKİLATI

1.1.Şehir Yönetimi'nde Yer Alan Kurum Ve Kuruluşlar

1.1.1. Görele Kaza/Nahiye Müdürlüğü

Tanzimat Fermanı'nın ardından ülke yönetiminde değişikliklere gidilerek önemli adımlar atılmıştır. 1840-1842 yıllarında uygulanan idari yönetim biçiminin istenilen başarıyı vermemesinden dolayı Mart 1842'de yapılan bir düzenleme ile Tanzimat ile oluşturulan Muhassıllık kaldırılarak yerine Kaza idari teşkilatı oluşturuldu.⁸

1842'de Meclis-i Vâlâ kararı ile eyaletlere vali, sancaklara kaymakam ve kazalara ise "Eşref-i hanedandan bir müdür seçilmesine" karar verilmiştir. Kaza müdürlerine ilk başta maaş verilmemesi düşünülmüş ise de bu karardan vazgeçilerek, halk tarafından karşılanması şartı ile aylık bağlanmıştır. Ayrıca kazanın büyüklüğüne göre ihtiyaç durumunda müdürlere yardım etmesi maksadıyla 200-300 kuruş maaş ile bir kâtibin işe alınması da uygun görülmüştür.⁹

Kaza Müdürlerinin yöre halkından seçilmesine karar verilmiş ise de genel olarak sancak kaymakamlarının akrabaları bu göreve getiriliyorlardı. Ancak halkın doğrudan merkezden kaza müdürü atanmasını istemesi durumunda talep dikkate alınarak bir müdür tayin ediliyordu. Valiler, gerekçesini hükümete sunmak kaidesi ile Kaza Müdürlerini görevden alma yetkisine sahiptiler. Müdür değişikliği olduğu zaman yerine vekil tayin ediliyordu.¹⁰ Uygun görülür ise hükümet kararı ile vekiller asaleten kazaya müdür tayin olabiliyorlardı.

Tespit edebildiğimize göre Görele Kazası'nın ilk müdürü Hâcegân-ı Divân-ı Hümâyûn'dan Emin Efendi'dir. Emin Efendi'nin 1849 görevinden azledilmesiyle yerine yine Hâcegân-ı Divân-ı Hümâyûn'dan Bahriye Mektupçusu iken vefat etmiş

⁸ Musa Çadırcı, "Türkiye'de Kaza Yönetimi(1840-1876)", *Bellekten*, LIII, sayı 206, 1989, s. 237.

⁹ Çadırcı, *a.g.m.*, s. 238.

¹⁰ Çadırcı *a.g.m.*, s. 239.

olan İsmet Efendi'nin akrabası İstanbullu Hacı Tahir Efendi 1850 yılı başında vekâleten kazaya tayin olmuştur. Daha sonra Hacı Tahir Efendi'nin 1200 kuruş maaş ile kazaya asaleten tayin olmasına karar verilmiştir.¹¹

1851 yılında Görele Kazası Müdürünün Akçaabat'a tayininden dolayı Görele'ye Nisan 1851'de Kalcızâde Hacı Ömer Bey, 1.200 kuruş maaşla önce vekâleten ardından da asaleten atanmıştır.¹² Kalcızade Hacı Ömer Bey'in istifa etmesi üzerine 24 Şubat 1852'de Görele Kazası Müdürlüğüne Dergâh-ı Ali Kapıcıbaşılardan ve Çürüksulu Hanedanı'ndan olan Hasan Bey, 1.200 kuruş maaş ile vekâleten atanmıştır.¹³ Çürüksulu Hanedanı'ndan Hasan Bey'in başka bir yere istihdam edilmek üzere azlinden dolayı Görele Kazası Müdürlüğü'ne, Maçka Kazası Müdürü Raif Efendi, 1 Kasım 1852'de atanmıştır. Maçka'nın havasına uyum sağlayamadığından dolayı da Raif Efendi aynı zamanda bu atamayı istemiştir ve kendisi 1.200 kuruş maaşla Eylül 1852'de Görele'ye tayin edilmiştir. Maçka Kazası Müdürlüğü'ne de 1.250 kuruş maaşla Rizeli Kapıcıbaşı Reşit Ağa tayin olmuştur. Bu atama 1 Kasım 1852 tarihli bir irade ile gerçekleştirilmiştir.¹⁴

Raif Efendi'den sonra yerine geçen Şakir Ağa'nın da istifası üzerine yerine 3 Haziran 1854'te 1.200 kuruş maaşla Livane (Artvin) Kazası eski Müdürü Salih Bey vekâleten tayin edilip göreve başlamıştır. 30 Haziran 1854'te ise Trabzon Valisi'nin aracılığıyla Salih Bey, Görele Kaza Müdürlüğüne asaleten atanmıştır.¹⁵

Görele Kazası Müdürü Salih Bey, 30 Mayıs 1856'da vefat etmiştir. Salih Bey'in ölümünden sonra zimmetinde kalan borçlarından dolayı Görele'deki mal varlığı müsadere edilmiş ve evi de sattırılmıştır. Bu şekilde Salih Bey'in zor durumda kalan eşi ve çocuklarına Meclis-i Vâlâ tarafından bir miktar maaş tahsis edilmiştir.

¹¹ **BOA, İ.MVL**, No: 182/5468, 17 Safer 1266/2 Ocak 1850, 3 Şevval 1266/12 Ağustos 1850; **BOA, A.MKT. MVL**, No: 3296, 28 Zilkade 1266/5 Ekim 1850.

¹² **BOA, İ.MVL**, No: 212/6955, 9 Şaban 1267/9 Haziran 1851; **BOA, A.MKT. MVL**, No: 42/67, 15 Şaban 1267/15 Haziran 1851; **BOA, A.MKT. NZD**, No: 37/27, 20 Şaban 1267/20 Haziran 1851; Görele Kazası müdürlüğüne Trabzon hanedanından Uzunzade Osman Ağa talip olmuşsa da kabul edilmemiştir. **A.MKT. UM**, No: 55-70, 13 Nisan 1851.

¹³ **BOA, İ.MVL**, No: 230/7980, 3 Cemaziyelevvel 1268/24 Şubat 1852; **BOA, A.MKT. MVL**, No: 50/86, 12 Cemaziyelevvel 1268/4 Mart 1852; **BOA, A.MKT. NZD**, No: 50/79, 17 Cemaziyelevvel 1268/9 Mart 1852.

¹⁴ **BOA, İ.MVL**, No: 274/10614, 18 Muharrem 1269/1 Kasım 1852; **BOA, A.MKT. NZD**, No: 65/20, 3 Safer 1269/16 Kasım 1852.

¹⁵ **BOA, İ.MVL**, No: 310/12958, 10 Ramazan 1270/6 Haziran 1854, 4 Şevval 1270/30 Haziran 1854, 20 Temmuz 1854.

Görelle Kazası Müdürlüğüne de geçici olarak Kapıcıbaşı Timur Efendizâde Mehmet Efendi'nin tayin edilmesine karar verilmiştir.¹⁶

Salih Bey'in ölümü üzerine yerine Timur Efendizâde Mehmet Ağa'nın asaleten göreve başlatılması düşünülmüşse de bu karardan vazgeçilerek,¹⁷ Burhan Süleyman Bey, tayin olunmuştur. Burhan Süleyman Beyin'de istifası üzerine 25 Nisan 1858'de yerine 1.200 kuruş maaşla Gürcistan muhacirlerinden Şakir Ağa'nın asaleten tayinine karar verilmiştir.¹⁸

Ocak 1859'da Şakir Ağa, Batum (Lazistan sancağı) Kaymakamı Said Paşa'nın yargılanmasında görevlendirilmiştir. Bu sırada Görelle Kaza Müdürlüğü'nün boşta kalmaması için Trabzon Valisi'nin buraya yeni bir müdürün tayin edilmesini istemişse de Meclis-i Vâlâ, Şakir Ağa'nın mahkeme de ki görevi sona erdikten sonra Görelle Kazası Müdürlüğü'ne devam etmesine karar vermiştir.¹⁹

Temmuz 1860 tarihinde Görelle Kazası Müdürü Şakir Ağa; Yomra Kazası Müdürü İsmail Ağa ile birlikte becayış yapmıştır.²⁰ Ekim 1860'da Görelle Kazası Müdürü İsmail Ağa'nın istifa etmesi üzerine Trabzon Hanedanından Kalcızâde Mehmet Bey vekâleten atanmıştır.²¹ Bu atama Kalcızade ailesinden yapılan ikinci atamadır. Kalcızâde Mehmet Bey'in Görelle Kazası Müdürlüğüne atanmasından kısa bir süre sonra Kaza ahali ile anlaşamaması nedeni ile görevinden azledilerek yerine 2 Eylül 1861 tarihinden itibaren 1.200 kuruş maaş ile Hemşinli Kapıcıbaşı Kara Alizâde Süleyman Ağa'nın tayinine karar verilmiştir.²² Hemşinli Kara Alizâde Süleyman Ağa'nın da Görelle'de kısa bir müddet müdürlük yaptığı anlaşılmaktadır. Çünkü Aralık 1864'te Kaza Müdürü Necip Efendi'nin tayini çıkmak üzereydi. Aralık 1864 tarihinde Görelle Kaza Müdürü olan Necip Efendi azledilerek yerine Monofac

¹⁶ BOA, MVL, No: 302/90, 5 Recep 1273/ 1 Mart 1857; BOA, MVL, No: 592/66, 15 Rebiülâhır 1276, 11 Kasım 1859; BOA, A. MKT. UM, No: 366/70, 20 Safer 1276/18 Eylül 1859.

¹⁷ BOA, MVL, No:302/90, 5 Recep 1273/1 Mart 1857.

¹⁸ BOA, MVL, No:570/8, 11 Ramazan 1274/25 Nisan 1858, 26 Ramazan 1274/10 Mayıs 1858.

¹⁹ BOA, MVL, No: 581/49, 5 Cemaziyelâhir 1275/10 Ocak 1859; BOA,A,MKT,UM, No: 341/53, 10 Cemaziyelâhir 1275/15 Ocak 1859.

²⁰ BOA, İ.MVL, No: 433/1919, 20 Zilhicce 1276/9 Temmuz1960, 9 Zilkade 1276/29 Mayıs 1860.

²¹ BOA, MVL, No: 604/50, 5 Rebiyülâhır 1277/21 Ekim 1860.

²² BOA, MVL, No: 619/6, 2 Cemazyielevvel 1278/5 Kasım 1861; BOA, MVL, No: 627/48, 10 Şevval 1278/10 Nisan 1862.

eski Müdürü İzzet Efendi tayin olmuştur.²³ Temmuz 1866'ya kadar Görele'yi yöneten İzzet Bey, başarılı olamamasından dolayı azledilmiştir. Yerine yine vekâleten önce Trabzon Meclis-i Kebir Eyalet Azası Tayyar Bey, ardından da 24 Kasım 1866'da Gönen Kazası Müdürlüğü'nden ayrılmış olan Abdülhamdi Efendi atanmıştır.²⁴

1864 yılında Tuna Vilayet-i Nizamnamesi'nin Osmanlı idari teşkilatında olumlu sonuçlar vermesi sonucu düzenlenen 1867 Vilayetler Nizamnamesi çıkarılmıştır. Bu nizamname bütün vilayetler genelinde uygulanmaya başlanmıştır.²⁵ Vilayet Nizamnamesi kararı sonrasında Görele, kaza statüsünden düşürülerek nahiye konumuna getirilerek Tirebolu Kazası'na bağlanmıştır.²⁶

1869-1870 tarihli *Trabzon Vilayet Salnamesi*'nde yer alan bilgiye göre bu tarihte Tirebolu Kazasına bağlı olan Görele Nahiyesi'nin Müdürü Şakir Efendi'dir.²⁷ 1870-1872 tarihinde Görele Nahiye Kâtibi Ali Temel Efendi'dir.²⁸

1871'de Temur Sabit Efendi,²⁹ 1872'de Tayyar Bey,³⁰ 1873'te ise İsmail Hakkı Bey Görele Nahiyesi Müdürüdür. Kâtibi ise Mehmet Temel Efendi'dir.³¹

1.1.2. Görele Kazası Kaymakamlığı

1871 İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi ile vilayette vali, livada mutasarrıf ve kazada ise kaymakam en yetkili mülki amir olmasına karar verilmiştir. Bu yöneticiler doğrudan merkezden ve padişah tarafından atanan memurlar olacaklardır. Vilayet, liva ve kazalarda oranın yöneticisine bağlı olacak bir İdare Meclisinin de kurulmasına karar verilmiştir.³²

²³ BOA, MVL, No: 693/106, 4 Recep 1281/3 Aralık 1864.

²⁴ BOA, MVL, No: 722/100, 27 Safer 1283/11 Temmuz 1866; BOA, MVL, No:1035/93, 10 Zilkade 1283/16 Mart 1867, 14 Safer 1284/17 Haziran 1867.

²⁵ Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi, Islahat Fermanı Devri**(1861-1876), VII, 6. Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2003, s. 156

²⁶ TVS, I, s. 95.

²⁷ TVS, I, s. 95, TVS, II, s. 87.

²⁸ TVS, II, s.87, TVS, III, s.99, TVS, IV, s. 91.

²⁹ TVS, III, s. 99.

³⁰ TVS, IV, s. 91.

³¹ TVS, V, s. 91.

³² İlber Ortaylı, "Tanzimat Devri Sonrası İdari Teşkilat" **Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi I**, İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi, İstanbul, 1994, s. 312-313.

1871 İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi, dolayısıyla Görele'nin de idari yapısında değişikliğe gidilmesini sağlamıştır ve 1874 *Trabzon Salnamesine* göre daha önce nahiye olan Görele yeniden kaza statüsüne yükseltilmiştir. Bu tarihte Görele Kaymakamlığı'nı Hüseyin Hüsnü Efendi, Kaza Kâtipliğini Mustafa Naili Efendi üstlenmiştir. Ayrıca İdare Meclisi ve Deavi Meclisleri de kurulmuştur.³³ Salnameye göre 1874'te Görele Kaymakamlığı Vukuat ve Tapu birimlerinden oluşmaktaydı: Bu tarihte Vukuat Kâtibi Mustafa, Tapu Kâtibi'de Celal Efendi'dir.³⁴

Trabzon Vilayeti Salnamelerine göre 1875-1881 yılları arasında görev yapan Görele Kaymakamlık teşkilatı şu şekildedir:

Yıl	Kaymakam	Tahrirat Kâtibi	Sandık Emini
1875 ³⁵	Ali Ağa	Mustafa Naili Efendi	Ali Efendi
1876 ³⁶	Ali Galip Efendi	Mehmet Temel Efendi	Ali Rıza Efendi
1877 ³⁷	Ahmet Fehmi Efendi	Mehmet Temel Efendi	Ali Rıza Efendi
1878 ³⁸	Hacı Mehmet Efendi	-	Ali Rıza Efendi
1879 ³⁹	Hasan Hüsnü Bey	Temel Efendi	Ali Rıza Efendi
1881 ⁴⁰	Hasan Hüsnü Efendi	Hafız Osman Efendi	Salih Efendi

Tablo 1: 1875-1881 Yılları Arasında Görele Kaymakamları.

1879 yılında çıkan bir yangında Görele Kazası hükümet konağı tamamen yanmıştır. Devlet işlerinin yürütülmesi için memurlar daha önce medrese olarak kullanılan bir binaya taşınmışlardır. Fakat bir süre sonra bu binanın ihtiyaca cevap

³³ TVS, VI, s. 105.

³⁴ TVS, VI, s. 87- 107.

³⁵ TVS, VII, s. 183.

³⁶ TVS, VIII, s. 177.

³⁷ TVS, IX, s. 115.

³⁸ TVS, X, s. 135.

³⁹ TVS, XI, s. 143,145.

⁴⁰ TVS, XII, s. 147.

vermemesi üzerine, Ağustos 1879'da 250 kuruşluk bir bütçe ile uygun bir evin kiralanması yoluna gidilmiştir. 1882 yılında ise Görele'de yeni hükümet konağının inşasına karar verilerek inşaat için 20 bin kuruşluk bir bütçe ayrılmıştır.⁴¹

Görele Kaymakamı Hasan Hüsnü Efendi, 1883 Mayıs'ında görevinden ayrılarak Perşembe Nahiyesine atanmıştır.⁴² Bu şekilde boşalan Görele Kaymakamlığı'na önce Mustafa Fehmi Efendi atanmış, hemen ardından da Sürmene Kazası Kaymakamı Ahmet Galip Bey ile becayişleri yapılmıştır.⁴³

Kaymakam Ahmet Galip Bey, bir defa soruşturmaya konu olmuştur. Kaymakam hakkındaki şikâyet ise mahkeme kararlarına müdahale etmesiydi. Bu yüzden Görele Naibi El-Hac Ahmet İslâm Efendi tarafından Kaymakam Ahmet Galip Efendi hakkında Şeyhülislamlık makamına 9 Nisan 1886'da bir şikâyet dilekçesi gönderilmiştir. Şikâyet sonucunda kaza kaymakamının değiştirilmesine karar verilmiştir.⁴⁴

Bunun üzerine Görele Kazası Kaymakamı Ahmet Galip Efendi'nin Sürmene Kazası Kaymakamı Mehmet Emin Efendi ile becayiş ettirilmesine karar verilmiştir.⁴⁵ Görele'ye atanan Kaymakam Mehmet Emin Efendi de ayrı bir şikâyete konu olmuştur. 17 Temmuz 1887'de Görele'den Yusuf ve arkadaşları tarafından kaymakamın kendilerine haksızlık ettiği yönünde şikâyette bulunulmuştur. Bunun üzerine Mehmet Emin Efendi hakkında tahkikat yapılması kararı alınmıştır.⁴⁶

⁴¹ **BOA, ŞD**, No: 1835/7, 28 Recep 1300/ 4 Haziran 1883, 9 Safer 1300/20 Aralık 1882, 21 Teşrin Evvel 1898/2 Kasım 1882; **BOA, ŞD**, No: 1831/29, 27 Muharrem 1297/ 10 Ocak 1880 tarihli belgeler.

⁴² Hasan Hüsnü Efendi Perşembe Nahiyesinde iken 1889 yılında vefat etmiştir. **BOA, DH, MKT**, No: 1571/33, 22 Teşrinisani 1304/4 Aralık 1889.

⁴³ **BOA, İDH**, No: 897/71355, 29 Zilkade 1300/1 Ekim 1883, 18 Zilhicce 1300/20 Ekim1883.

⁴⁴ **BOA, DH, MKT**, No: 1370/73, 21 Zilkade 1303/21 Ağustos 1886, 7 Muharrem 1304/6 Ekim 1886, 5 Recep 1303/9 Nisan 1886.

⁴⁵ Sürmene Kazası Kaymakamlığı görevine gönderilen Ahmet Galip Efendi, daha sonra görevini layıkıyla yapmaması sonucu azledilmiştir. Ahmet Galip Efendi'nin vilayet ile uyum içinde çalışmamasından dolayı azline karar verilmiştir. **BOA, DH, MKT**, No: 1359/115, 12 Zilkade 1303/12 Ağustos 1886. Ahmet Galip'in yerine ise daha önce aşar memurluğu yapmış olan Selim Efendi vekâleten atanmıştır. 1887 yılında Mektebi mülkiye şahanelen mezun olan Tercüme-i Fünûn Kaleminden açıkta kalan Ahmet Hasan Efendi'nin tayin edilmesine karar verilmiştir. **BOA, DH, MKT**, No: 1415/34, 20 Recep 1304/14 Nisan 1887, **BOA, İDH**, No: 1032/81281, 18 Receb 1304, 12 Nisan 1887, 7 Şaban 1304/1 Mayıs 1887.

⁴⁶ **BOA, DH, MKT**, No: 1433/7, 25 Şevval 1304/17 Temmuz 1887; **DH, MKT**, No: 1433/13, 25 Şevval 1304/17 Temmuz 1887.

1887'de Mehmet Emin Efendi ile Vakfikebir Kaymakamı Mustafa Fehmi Efendi İntihab-ı Memurin Komisyonu kararı ile becayış ettirilmişlerdir.⁴⁷ Bu tarihte Görele Kazası Kaymakamı Mehmet Emin Efendi salise rütbesindeydi. Kaymakamlığın Tahrirat Kâtibi ise Ahmet Raşit Efendi'dir.⁴⁸

Mehmet Emin Efendi Görele'de çok fazla kalmadan Vakfikebir Kaymakamı Mustafa Fehmi Efendi'yle becayış edilmelerine ve işe başladıkları tarihten itibaren 1000 kuruş maaş almalarına karar verilmiştir.⁴⁹ 1889 yılı başında Mustafa Fehmi Efendi'nin görülen rehaveti nedeni ile azledilerek Trabzon vilayeti dâhilinde sınıfına uygun başka bir kaymakamlığa tayin edilmesine karar verilmiştir. Görele'ye de Hopa Kaymakamı Ali Rıza Efendi'nin 1000 kuruş maaş ile tayin edilmiştir.⁵⁰

Sürmene Kazası Kaymakamı Mehmet Şevket Bey ile Görele Kazası Kaymakamı Ali Rıza Efendiler 1890 yılı Nisan'nda becayış ettirilmişlerdir.⁵¹ 1891 yılında Gümüşhane Sancağına bağlı Kelkit Kazası Kaymakamı Mehmet Bey'in oranın havasına uyum sağlayamaması nedeni ile tayinini istemesi ve Görele Kaymakamı Mehmet Şevket Bey'inde başka bir kaymakamlığa tayin talebi sonucu ikisinin de üçüncü sınıf rütbede olmaları nedeni ile becayış edilmelerine karar verilmiştir.⁵² 1892 yılına gelindiğinde Sürmene Kazası Kaymakamlığına Görele Kaymakamı Mehmet Rüştü Bey'in ve Görele Kaymakamlığına Sürmene Kaymakamı Ali Rıza Efendi'nin becayış edilmesine karar verilmiştir. 1893 yılında Lazistan Sancağına tabi Hopa Kazasında kaymakamlık yapmakta olan Mehmet Rüştü Efendi ile Görele Kazası Kaymakamı Ali Rıza Bey ile becayış etmişlerdir. Mehmet Rüştü Efendi'ye 1000 kuruş maaş tahsis edilmiştir. Bu sırada Görele Kaymakamlığında yaşanan becayış esnasında kaza yönetiminde boşluk olmaması

⁴⁷ **BOA, İ. DH**, No: 1086/85163, 23 Ramazan 1305/3 Haziran 1888, 10 Şevval 1305/20 Haziran 1888, tarihli belgeler.

⁴⁸ **TVS**, XII, s. 449.

⁴⁹ **BOA, DH, MKT**, No: 1523/32, 10 Zilkade 1305/19 Temmuz 1888; **BOA, DH, MKT**, No: 1670/14, 2 Rebiyülevvel 1307/27 Ekim 1889.

⁵⁰ Hopa Kaymakamlığına da üçüncü sınıftan Divan-ı muhasebe hülefasından Raşid Bey'in tayin edilmesine İntihab komisyonunca karar verilmiştir. **BOA, DH, MKT**, No: 1594/50, 13 Cemaziyelahir 1306/14 Şubat 1889; **BOA, DH, MKT**, No:1610/111, 25 Recep 1306/27 Mart 1889; **BOA, DH, MKT**, No: 1777/46, 18 Rebiyülevvel 1308/1 Kasım 1890.

⁵¹ **BOA, İ. DH**, No: 1117/92013, 4 Ramazan 1307/24 Nisan 1890 .

⁵² **BOA, İ. DH**, No: 1232/96466, 12 Zilkade 1308/19 Haziran 1891; **BOA, DH, MKT**, No:1841/91, 6 Zilkade 1308/13 Haziran 1891.

maksadı ile Görele eşrafından olan Barutçuzâde Arif Efendi vekâleten kaza kaymakamlığına atanmıştır.⁵³

Ertesi yıl, 22 Kasım 1894'te Mehmet Rüştü Bey, Ordu Kaymakamı ile becayiş edilmiştir. Bu sırada Ordu Kaymakamı olan Şakir Bey'in Ordu'daki gizli ve ayrılıkçı Ermeni yapılanması ile mücadele edememesi bu nakilde etkili olmuştur.⁵⁴ Bu şekilde Görele Kaymakamlığı'na atanan Şakir Efendi, Ordu'nun ikinci, Görele'nin ise üçüncü sınıf kaymakamlık olduğunu belirterek kendisinin mağdur olduğunu ifade etmesi üzerine, 17 Şubat 1895'te yine ikinci sınıf bir kaymakamlık olan Bozcaada Kaymakamlığı'na atanmıştır.⁵⁵ Bu defa Görele Kaymakamlığı'na da yerine Trabzonlu Eyübzâde Mehmet İzzet Efendi tayin edilmiştir.⁵⁶

1896 yılında Hopa Kazası Kaymakamı İshak Tefvik Efendi'nin Hopalı olmasından dolayı başka bir yere tayin edilmesi gerekmektedir. Fatsa Kaymakamı Pehlivanzâde Mehmet Şevki Efendi'nin Fatsa Kazasının havası ile uyuşmadığından dolayı tayinini istemiştir. Bu gerekçe ile de Hopa Kaymakamlığına Tirebolu Kaymakamı Rüstem Efendi, Tirebolu'ya da Görele Kaymakamı olan Mehmet İzzet Efendi, Hopa Kaymakamı olan İshak Tefvik Efendi'nin Fatsa'ya, Fatsa Kaymakamı olan Pehlivanzâde Mehmet Şevki Efendi'nin de Görele Kaymakamlığına tayin edilmelerine karar verilmiştir.⁵⁷

⁵³ **BOA, BEO**, No: 282/21108, 14 Rebiyülevvel 1311/24 Eylül 1893; **BOA, DH. MKT**, No: 129/31, 12 Rebiyülahir 1311; **BOA, Y.PRK. AZJ**, No: 24/30, 10 Mayıs 1309/22 Mayıs 1893.

⁵⁴ **BOA, İ.DH**, No: 1317/52, 23 Cemaziyelevvel 1312/22 Kasım 1894; **BOA, BEO**, No: 521/39030, 13 Teşrinisani 1310/25 Kasım 1894; **BOA, BEO**, No: 521/39035, 26 Cemaziyelevvel 1312/25 Kasım 1894.

⁵⁵ **BOA, İ.DH**, No: 1320/31, 21 Şaban 131/17 Şubat 1895; **BOA, BEO**, No:574/4320, 24 Şaban 1312/20 Şubat 1895.

⁵⁶ Mehmet İzzet Efendi, Eyüpzâde Ali Galip Efendi'nin oğlu olup 1861 senesinde Trabzon'da doğmuştur. Sıbyan ve Rüştüye mekteplerini Trabzon'da okumuştur. 18 Yaşında iken Trabzon Vilayet Meclis idaresinde stajyer olarak çalışmaya başlamıştır. Ardından 13 Temmuz 1879'da 150 kuruş maaş ile Trabzon Vilayet Meclis-i İdaresinde Mübeyyiz olarak işe başlamıştır. Zamanla terfiler alarak 13 Temmuz 1883'te 800 kuruş maaşla Başkâtipliğe terfi etmiş ve bir süre burada görev almıştır. **BOA, İ.DH**, No: 1321/48, 28 Şevval 1312/24 Nisan 1895; **BOA, BEO**, No: 609/45623, 2 Zilkade 1312/27 Nisan 1895.

⁵⁷ Pehlivanzâde Şevki Efendi Ali Ağa'nın oğludur. Şubat 1840 tarihinde doğmuştur. Sıbyan ve medrese mezunudur. 1865 tarihinde Zaptiye Nezareti teftiş memuriyetinde işe başladı. Bu dönem kolera hastalığı ile yapılan mücadelede bir madalya aldı. Mart 1870 tarihinde Postahane-i Amire ruzname kalemine, Kasım 1870 tarihinde Hersek Posta Müdürlüğüne, Ağustos 1871'de Üsküdar Sancağı Posta Müdürlüğüne, Ağustos 1872'de Ordu Kazası Ulubey Nahiyesi Müdürlüğüne Atandı. 1877 Ekim'inde Selanik Vilayeti Ostrova nahiyesi müdürlüğüne, Kasım 1881 tarihinde Tefenni, 26 Ekim 1887'de Of, 23 Şubat 1889'da Fatsa Kaymakamlıklarına atandı. 1895 Temmuzunda Fatsa kaymakamlığına atandı. Fatsa'nın Havası ile uyuşmadığından 2 Ağustos 1896 tarihinde Görele Kaymakamlığına Atandı. Bkz, **BOA, İ.DH**, No: 1370/2, 9 Recep 1317/13 Kasım 1899; **BOA, İ.DH**, No: 1336/53, 28 Safer 1314/8 Ağustos 1896.

1899'da Pehlivanzâde Mehmet Şevki Efendi'nin hizmetinden dolayı üçüncü sınıf kaymakamlıktan ikinci dereceye terfi etmesine karar verilmiştir.⁵⁸ Kasım 1899 tarihinde de Görele Kaymakamı Pehlivanzâde Mehmet Şevki Efendi ve Hopa Kaymakamı Mehmet Rüstem Efendi'yle becayiş ettirilmişlerdir.⁵⁹

1900 yılında Rüstem Efendi Görele Kazası kaymakamlığından istifa etmiştir.⁶⁰ Yerine Mart 1900 tarihinde Sapanca eski Müdürü Mustafa Lütfü Efendi'nin tayinine karar verilmiştir.⁶¹ 1902 yılında Mustafa Lütfü Efendi Hamidiye Hicaz Demiryolu inşaatı için gereken paranın toplanmasında gösterdiği yardım ve gayretinden dolayı salise rütbesinin bir derece yükseltilmesine karar verilmiştir.⁶²

1904 yılında Görele Kazası Kaymakamı Mustafa Lütfü Efendi İle Kastamonu Vilayetine bağlı Cide Kazası Kaymakamı Hüseyin Avni Efendi becayiş ettirilmişlerdir.⁶³ Hüseyin Avni Efendi Sürmene ve Cide Kaymakamlıklarında

⁵⁸ **BOA, İ.TAL**, No: 215/59; 8 Rebiyülevvel 1317/17 Temmuz 1899, 15 Safer 1318/14 Haziran 1900.

⁵⁹ Mehmet Rüstem Efendi Abdurrahman Bey'in oğludur. 1279/1863 Tarihinde Dersadette doğmuştur. Sıbyan ve Rüştiye mekteplerinden sonra Mektebi Mülkiyeyi bitirdi. 29 Ekim 1887'de Manastır Vilayeti Vali maiyetine tayin oldu. Burada görevi süresince Manastırda İdadi mektebinde Kavanini mülkiye öğretmenliği yaptı. 30 Mayıs 1895'te Çarşamba Kazası Kaymakamlığına, 13 Mayıs 1896 tarihinde becayiş ile Tirebolu Kazası Kaymakamlığına tayin olmuştur. 8 Ağustos 1896'da Tirebolu'dan Hopa Kaymakamlığına atandı. Bkz; **BOA, İ.DH**, No: 1370/2, 9 Recep 1317/13 Kasım 1899; **BOA, BEO**, No: 1404/105265, 16 Recep 1317/20 Kasım 1899.

⁶⁰ **BOA, BEO**, No: 1453/108939, 6 Zilkade 1317/8 Mart 1900; **BO, İ.DH**, No: 1372/53, 3 Zilkade 1317/5 Mart 1900.

⁶¹ Mustafa Lütfü Efendi Hüseyin Ağa'nın oğludur. 1286/1869 senesinde Cezayir Bahri Sefid Eyaletinde doğdu. Rodos Süleymaniye Medresesinde ve Cezayir Bahri Sefid Mektep İdadi mülkiyesinde tahsil gördü. Haziran 1890 tarihinde Cezayir Bahri Sefid Vilayeti İstinaf Mahkemesi kaleminde görev aldı. 9 Eylül 1892 tarihinde 500 kuruş maaş ile Midilli Sancağında Yere Nahiyesi İbtidai mektebine muallim olarak atandı. İstifası üzerine Mayıs 1894 ile Mayıs 1895 yılları arasında 260 kuruş maaş ile Kabataş Şems-ül Maarif mektebinde görev almıştır. 15 Mayıs 1895'te İzmit Sancağı Karamürsel Kazası tahrirat müdürlüğüne, Haziran 1895'te Karamürsel bidayet mahkemesi azalığına atanmıştır. 3 Ağustos 1895 yılında Sapanca Nahiyesi müdürlüğüne 480 kuruş maaş ile atanmıştır. 3 Ağustos 1897 de 720 kuruş maaş ile İpsala nahiyenin müdürlüğüne, 14 Ocak 1899 da 400 kuruş maaşla Küplü Nahiyesi Müdürlüğüne tayin olmuştur. 1900 yılında rütbesi üçüncü sınıfa yükseltilmiştir. Bkz **BOA, İ.DH**, No: 1419/19, 6 Zilhicce 1321/23 Şubat 1904.

⁶² **BOA, İ.TAL**, No: 282/8, 2 Rebiyülahir 1320/9 Temmuz 1902.

⁶³ Hüseyin Avni Efendi, Ömer Ağa'nın oğludur. 1864'te Trabzon'da doğmuştur. Eğitimini Trabzon Rüştiye Mektebinde aldı. 18 yaşında Trabzon Vilayeti Tahrirat Kalemine stajyer olarak girmiştir. 27 Aralık 1884'te 300 kuruş maaş ile Trabzon Bidayet Mahkemesi Hukuk Dairesi Zabıt Kâtipliğine memur olarak atanmıştır. Ancak göreve başlamamış ve 23 Temmuz 1885'te Trabzon Bidayet Mahkemesi Hukuk Dairesi Azalığına nakil olmuştur. 22 Aralık 1886'da 600 kuruş maaşla Trabzon İcra Memurluğuna nakil oldu. Ancak İcra Memurluğuna başka birisinin tayin olması nedeniyle ile azalık görevine avdet etti. 31 Ağustos 1890'da Trabzon Bidayet Mahkemesi Muavinliğine vekâleten tayin oldu. 9 Haziran 1892'de Trabzon Bidayet Mahkemesi Müstantik Saniliğine seçilmiştir. 14 Mayıs 1893'te Of, 17 Eylül 1896'da Sürmene, 27 Ekim 1903'te Cide Kazası Kaymakamlıklarına atanmıştır. Bkz **BOA, İ.DH**, No: 1419/19, 6 Zilhicce 1321/23 Şubat 1904.

bulunduğu hizmetinden dolayı 24 Nisan 1905 tarihinde saniye rütbesine terfi ettirildi.⁶⁴

14 Ağustos 1908'de Görele'den Mustafa ve arkadaşı Ali Efendiler kaza aşarının toplanmasında Kaymakam Hüseyin Avni Efendi'nin tapu, düyûn-ı umumiye ve zaptiye memurları ile ortaklaşa yolsuzluk yaptıklarına dair şikâyette bulunmuşlarsa da⁶⁵ bu konuda başka bir bilgi bulunmamaktadır. Bu şikâyetin ardından zaten romatizma hastası olan Kaymakam Hüseyin Avni Efendi tedavi görmek için Yalova ve Bursa kaplıcalarına gitmesi gerekiyordu. Bu nedenle 24 Kasım 1908 tarihinde istifa etmiştir. Hüseyin Avni Efendi'nin istifası ile boşalan Görele Kaymakamlığına Aralık 1908 tarihinde Mülkiye Mektebi mezunlarından Mustafa Asım Efendi'nin salise rütbesiyle tayin olunmasına karar verilmiştir.⁶⁶ Hüseyin Avni Efendi, tespit edebildiğimize göre Görele'de en uzun süre görev yapan kaymakamdır. Ağustos 1910'da Görele Kazası Kaymakamı Mustafa Asım Efendi ile Sürmene Kazası Kaymakamı Rahmi Efendiler icrayı becayış ettirilmişlerdir.⁶⁷

28 Nisan 1913 yılında Sivas Vilayetine bağlı Niksar Kazası Kaymakamı Mustafa İhsan Bey'in oranın havasına alışamaması nedeni ile Görele Kazası Kaymakamı Rahmi Efendi ile becayış edilmelerine karar verilmiştir.⁶⁸ Görele Kazası Kaymakamı olan Mustafa İhsan Bey'in alkole düşkünlüğü ve kaza yönetiminde faal olmaması nedeni ile ahali tarafından davranışları hoş karşılanmamaya başlamıştır. Mustafa İhsan Efendi'nin Görele'de gösterdiği bu tavır ve davranışlar sonucu kazadaki memurlar ile aralarında uyumsuzluğa neden olmuştur. Yapılan tahkikat sonucu Mustafa İhsan Efendi'nin Niksar Kazası Kaymakamlığı görevi sırasında da başarılı olamadığı ve kendisinin Niksar kaymakamlığına atanmadan önce Liva

⁶⁴ **BOA, İ.TAL**, No: 362/26, 18 Safer 1323/24 Nisan 1905, 7 Şevval 1321/ 27 Aralık 1903; **BOA, BEO**, No: 2282/171143, 7 Zilhicce 1321/24 Şubat 1904; Görele Kaymakamı Avni Bey'in 1908 yılı Dâhiliye Mektubi Kalemî yazışmasına göre Dördüncü Rütbeden Nişanı Osmanî'sinin Üçüncü Rütbeye yükseltilmesine karar verilmiştir. Bkz **BOA, DH. MKT**, No: 1253/15, 6 Rebiyülâhır/8 Mayıs 1908; **BOA, BEO**, No: 2282/171143, 7 Zilhicce 1321/24 Şubat 1904.

⁶⁵ **BOA, DH. MKT**, No: 1280/62, 16 Recep 1326/ 14 Ağustos 1908.

⁶⁶ **BOA, DH. MKT**, No: 1250/83, 26 Rebiyülevvel 1326/28 Nisan 1908; **BOA, DH. MKT**, No: 2676/11, 12 Zilkade 1326/6 Aralık 1908; **BOA, İ.DH**, No: 1471/60, 17 Zilkade 1326/11 Aralık 1908; **BOA, BEO**, No: 3453/258943; 18 Zilkade 1326/12 Aralık 1908; **BOA, BEO**, No: 3635/272568, 27 Şaban 1327/19 Eylül 1909

⁶⁷ **BOA, İ. DH**, No: 1482/67; 3 Şaban 1328/13 Ağustos 1910; **BOA, BEO**, No: 4167/312516, 21 Cemaziyülevvel 1331/ 28 Nisan 1913; **BOA, BEO**, No: 3793/284409, 7 Şaban 1328/ 14 Ağustos 1910.

⁶⁸ **BOA, İ.DH**, No: 1498/60, 17 Cemaziyülevvel 1331/24 Nisan 1913; **BOA, BEO**, No: 4167/312516, 21 Cemaziyülevvel 1331/ 28 Nisan 1913.

Tahrirat Müdürü olduğu anlaşılmıştır. Yaşanan uyuşmazlığın Trabzon Vilayetinde dahi sıkıntıya neden olması sonucunda sorunu çözmek amacıyla Mustafa İhsan Efendi'nin Görele Kaymakamlığı görevinden azledilerek 8 Mart 1914 tarihinde Liva Tahrirat Müdürlüğüne tayin edilmesine karar verilmiştir. Görele Kazası Kaymakamlığına da Boyabat Kazası Kaymakamı olan İzzet Bey'in tayin edilmesi uygun görülmüştür.⁶⁹

Kasım 1914 tarihinde Görele Kazası Kaymakamı İzzet Bey ile Torul Kazası Kaymakamı Nusret Efendi'nin ve Sürmene Kazası Kaymakamı Kemal Efendi ile Vakfikebir Kazası Kaymakamı olan Cevat Efendilerin becayiş etmelerine karar verilmiştir.⁷⁰ Birinci Dünya Savaşı döneminde 1916-1918 yılları Görele'nin Rus işgaline uğradığı dönemdir. Bu dönemde Görele'nin bir kaymakamı bulunmamaktadır.

Rus işgalinden sonra Mart 1918 tarihinde boşta olan Görele Kazası Kaymakamlığına Avanos Kazası Kaymakamı Mahmut Ali Bey atanmıştır.⁷¹ Ancak Mahmut Ali Bey'in yeni vazifesine gitmemesi üzerine azledilerek yerine Şubat 1919'da Pülümür Kazası eski kaymakamı Celal Tayyar Bey'in tayin edilmesine karar verilmiştir.⁷²

Ancak 1920 yılında Celal Tayyar Bey'inde Görele'ye tayin olmasına rağmen görevine başlamadığı anlaşılarak azil olunmuştur. Celal Tayyar Bey'in yerine Yalvaç Kaymakamı olan Hasan Faik Efendi'nin Görele Kazasına tayin olmasına ve Yalvaç Kaymakamlığına da Hopa Kaymakamı Murat Nihat Bey'in tayin olunmasına karar verilmiştir.⁷³ Görele Kaymakamlığına atanan Faik Efendi'nin de memuriyete gitmekten çekinmesi nedeniyle istifa etmesi ile görevinden azledilerek yerine Kığı

⁶⁹ **BOA, İ.DH**, No: 1506/60, 11 Rebiyülâhır 1332/9 Mart 1914, 13 Rebiyülâhır 1332/11 Mart 1914; **BOA, BEO**, No: 4268/320041, 13 Rebiyülâhır 1332/11 Mart 1914.

⁷⁰ **BOA, BEO**, No: 4322/324125, 4 Muharrem 1333/22 Kasım 1914; **BOA, İ.DH**, No: 1511/14, 6 Teşrini Sani 1330/19 Kasım 1914, 3 Muharrem 1333/21 Kasım 1914.

⁷¹ **BOA, BEO**, No: 4508/338055, 6 Cemaziyülevvel 1336/ 19 Mart 1918; **BOA, İ.DUİT**, No: 46/87, 5 Cemaziyelahir 1336/18 Mart 1918, 4 Cemaziyelahir 1336/17 Mart 1918.

⁷² **BOA, İ. DUİT**, No: 47/58, 12 Cemaziyülevvel 1337/13 Şubat 1919; **BOA, BEO**, No: 4556/341659, 17 Cemaziyülevvel 1337/18 Şubat 1919.

⁷³ **BOA, İ. DUİT**, No:48/104, 13 Rebiyülâhır 1338/5 Ocak 1920, 11 Rebiyülâhır 1338/3 Ocak 1920; **BOA, BEO**, No: 4609/345656, 15 Rebiyülahir 1338/7 Ocak 1920.

Kaymakamı Niyazi Bey tayin olunmuştur.⁷⁴ Böylelikle 1920 yılına kadar Görele Kazası kaymakamsız kalmıştır.

1.1.3. Görele İdare Meclisi

1864 Vilayet Nizamnamesi ve 1871 İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi kararı ile kaza yönetiminin idaresi ile ilgilenilmesi maksadıyla Kaymakamın başkanlığında bir “İdare Meclisi” kurulmasına karar verilmiştir.⁷⁵ Kaza İdare Meclisleri Mal Müdürü, Tahrirat Kâtibi, Naip, Müftü ve Gayrimüslimlerin de bulunduğu yerlerde ise dini temsilcilerden oluşmaktadır. İdare Meclisinde, ikisi Müslüman ve ikisi Gayrimüslim olarak halkı temsil eden 4 üye bulunmaktadır.⁷⁶

Kaza İdare Meclislerinin görevleri arasında idari davalar, gelir ve giderin gözden geçirilmesi, kamu kurum ve kuruluşlarının korunması, belediye tesislerinin yapımı ve bakımı görevleri vardır. Ayrıca idari meclislerde köy yollarının yapım ve bakımı meseleleri görüşülür. Ticaret ve ziraatın geliştirilmesi maksadıyla liva ve vilayet meclislerine önerilerde bulunulabilirdi.⁷⁷

Kaza İdare Meclisi’nde görev olacak 4 üye şu şekilde belirlenirdi: Adaylar Kaza Tefrik Meclisi⁷⁸ tarafından belirlenir. Köy ihtiyar meclislerine gönderilir, onların seçtiği adaylar tekrar Tefrik Meclisine gelir. Tefrik Meclisi seçilecek üye miktarının iki misli kadarı olan adayları Kaymakama sunardı. Kaymakam ise mutasarrıfa gönderir ve asıl üyeler seçilirdi.⁷⁹

Trabzon Vilayeti Salnamelerine göre Görele Kazası Meclis-i İdare Heyeti şu şekilde teşekkül etmiştir:

Yıllar	Kaymakam	Azalar	Kâtip
--------	----------	--------	-------

⁷⁴ BOA, BEO, No: 4622/436633, 29 Cemaziyelahir 1338/19 Mart 1920; BOA, İDUİT, No: 48/139, 25 Cemaziyelahir 1338/16 Mart 1920.

⁷⁵ Ortaylı, a.g.m., s. 312-313.

⁷⁶ Musa Çadırcı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri’nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, 2. Baskı Türk Tarih Kurumu, Ankara 1997, s. 259.

⁷⁷ Çadırcı, a.g.e., s. 260.

⁷⁸ Tefrik meclisi iki yılda bir oluşturulmaktadır, Üyeleri olarak kaza müdürü veya kaymakamı, hâkim, müftü, kaza katibi, Gayrimüslimlerin reisleri veya dini liderleri katılabilmekte idi. Oktay Karaman, *Giresun Kazası 1850-1900* (Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1999, s. 108; Çadırcı, a.g.m., s. 251-252.

⁷⁹ Çadırcı, a.g.e., s. 261.

1875 ⁸⁰	Ali Ağa	Mehmet, Hacı Salih, Kelzâde Mehmet Ali Ağa	-
1876 ⁸¹	Ali Galip Bey	Mehmet Cemal, Hacı Salih, Kelzâde Mehmet Ali Ağa	Mehmet Temel
1877 ⁸²	Mehmet Ağa	Ali Efendi, Todori Ağa, Vartan Ağa	Mehmet Temel Efendi
1878 ⁸³	Hacı Mehmet Efendi	Mehmet Ağa, Mehmet Efendi, Todori Ağa, Vartan Ağa ve Artin Ağa	-
1879 ⁸⁴	Hacı Mehmet Efendi	Mehmet Ağa, Mehmet Efendi, Todori Ağa, Vartan Ağa	Temel Efendi
1881 ⁸⁵	Hasan Hüsni Efendi	Naip Ahmet Fuat Efendi, Ahmet Fehmi Efendi, Süleyman Refet Efendi, Vartan Ağa, Kostanti Ağa	-
1888 ⁸⁶	Mehmet Emin Efendi	Naip Vehib Efendi, Mal Müdürü Osman Remzi Efendi, Tahrirat Kâtibi Ahmet Raşit Efendi, Kuğuzâde Süleyman Bey, Dedeoğlu Hacı Mehmet Ağa, ⁸⁷ Dimitri Ağa, Aşıkyan Kırkor Ağa	-
1892 ⁸⁸	Mehmet Bey	Naip Süleyman Faik Efendi, Mal Müdürü Hayri Efendi, Tahrirat Kâtibi Ahmet Raşit	-

⁸⁰ TVS, VII, s. 183.

⁸¹ TVS, VIII, s. 177.

⁸² TVS, IX, s. 115.

⁸³ TVS, X, s. 135.

⁸⁴ TVS, XI, s. 143- 145.

⁸⁵ TVS, XII, s. 147- 149.

⁸⁶ TVS, XIII, s. 449.

⁸⁷ 1888 yılında yolsuzluk yaptığı gerekçesiyle hakkında şikâyetinde bulunulmuştur; DH, MKT, No: 1480/98, 13 Cemaziyülevvel 1305/27 Ocak 1888. Muhtemelen bu yüzden 1888 yılı salnamelerinde adı geçmemektedir.

⁸⁸ TVS, XIV, s. 433.

		Efendi ve Papaz Karakin Efendi, Raşit Efendizâde Ali Efendi, Hacı Hüseyinzâde Mehmet Hilmi Efendi, Dimitri Ağa, Aşıkyan Kirkor Ağa	
1892	Ali Rıza Efendi ⁸⁹	-	-
1894 ⁹⁰	Rüştü Efendi	Naip Ömer Lütfü Efendi, Mal Müdürü Mehmet Hayri Efendi, Tahrirat Kâtibi Osman Efendi, Raşit Efendizâde Ali Efendi, Hacı Hasanzâde Mehmet Hilmi Efendi, Dimitri Ağa, Mazmanyayn Kiğork Ağa	-
1896 ⁹¹	İzzet Efendi	Naip Mehmet Sabri Efendi, Mal Müdürü Mehmet Hayri Efendi, Tahrirat Kâtibi Osman Efendi, Raşit Efendizâde Ali Efendi, Kemalzâde Hasan Ağa, Dimitri Ağa ve Mazmanyayn Kiğork Ağa	-
1896	Pehlivanzâde Mehmet Şevki ⁹²	-	-
1898 ⁹³	Mehmet Şevki Efendi	Naip Ömer Azmi Efendi, Mal Müdürü Mehmet Hayri Efendi ve Tahrirat Kâtibi Ahmet Raşit Efendi, Ustazâde	-

⁸⁹ Mehmet Bey'in tayin Edilmesinden sonra bu makama Ali Rıza Efendi geçmiştir, bkz. **BOA, İDH**, No: 1296/35, 18 Muharrem 1310/12 Ağustos 1892; **BOA, BEO**, No: 51/3776, 21 Muharrem 1310/25 Ağustos 1892, **TVS**, XIV, s. 433.

⁹⁰ **TVS**, XV, s. 437.

⁹¹ **TVS**, XVI, s. 407.

⁹² Ağustos 1896 sonrası Pehlivanzâde Mehmet Şevki Efendi kaymakamlığı üstlenmiştir.. Bkz, **BOA, İDH**, No: 1336/53, 28 Safer 1314/8 Ağustos 1896.

⁹³ **TVS**, XVII, s. 573.

		Hüseyin Efendi, Dedezâde Mustafa Ağa, Dimitri Ağa ve Manok Ağa	
1900 ⁹⁴	Mustafa Lütü Efendi	Naip Ömer Azmi Efendi, Mal Müdürü Mehmet Hayri Efendi, Tahrirat Kâtibi Ahmet Raşit Efendi, Metropolit Vekili Todor Efendi, Dervişzâde Hasan Efendi, Dedezâde Ali Osman Ağa, Hacı Dimitri Ağa ve Basmacıyan Zakar Ağa ⁹⁵	-
1901 ⁹⁶	Mustafa Lütü Efendi	Naip Mehmet Hurşit Efendi, Mal Müdürü Hayri Efendi, Tahrirat Kâtibi Ahmet Raşit Efendi, Müftü İbrahim Hilmi Efendi, Metropolit Vekili Todor Efendi, Hocasâde Hasan Efendi, Dalbanatoğlu Mustafa Efendi, Bozacıoğlu Kostantin Ağa, Basmacıyan Zakar Ağa	-
1902 ⁹⁷	Mustafa Lütü Bey	Naip Mehmet Hurşit Efendi, Mal Müdürü İbrahim Efendi, Tahrirat Kâtibi Ahmet Raşit	-

⁹⁴ TVS, XVIII, s. 387.

⁹⁵ Ayfer Albayrak, **Görel Mahkeme Sicili, 1898 Tarihli Tescil-i Vekâlet Defteri**, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul 2016, s. 140.

⁹⁶ TVS, XIX, s. 251.

⁹⁷ TVS, XX, s. 425-427.

		Efendi, Müftü İbrahim Efendi, Metropolit Vekili Todor Efendi, Dalbanatoğlu Mustafa Efendi, Dedezâde Ali Osman Ağa, Bozacıoğlu Kostantin Ağa, Mazmanyacı Hacı Kiğork Ağa	
1903 ⁹⁸	Mustafa Lütfü Bey	Naip Mapavrili Mehmet Hamdi Efendi, ⁹⁹ Müftü İbrahim Hilmi Efendi, Mal Müdürü Hayri Efendi Tahrirat Kâtibi Ahmet Raşit Efendi, Molla Salihzâde Salih Efendi, Yakupzâde Abdülvahid Efendi, Dumançoğlu Yani Ağa ve Aşıkyan Serkis Ağa	-
1904 ¹⁰⁰	Avni Efendi	Naip Mapavrili Mehmet Hamdi Efendi, ¹⁰¹ Müftü İbrahim Hilmi Efendi, Metropolit Vekili Kostantin Efendi, Mal Müdürü Hayri Efendi, Tahrirat Kâtibi Ahmet Raşit, Molla Salihzâde Salih Efendi, Kelzâde Hasan Bayram Efendi, Dumançoğlu Yani Efendi, Aşıkyan Serkis	-

⁹⁸ TVS, XXI, s. 757.

⁹⁹ Sadık Albayrak, **Son Devir Osmanlı Uleması**, III, Medrese Yayınevi, İstanbul, 1890, s. 88.

¹⁰⁰ TVS, XXII, s. 659.

¹⁰¹ Albayrak, **Son Devir Osmanlı Uleması**, III, s. 88, Mapavrili Mehmet Efendi Nisan ayına kadar görev almıştır bu tarihten sonra Naiplik görevine Abdullah Fehmi Efendi atanmıştır. bkz TVS, XXII, s. 659.

		Ağa	
--	--	-----	--

Tablo 2: 1875-1904 Yılları Arasında Görele Kazası Meclis-i İdare Heyeti.

1.1.4. Görele Belediyesi ve Belediye Meclisi

Tazminat Fermanı sonrasındaki dönemde taşra idarelerinde yeni birim ve kadrolara yönelik çalışmalardan biri de belediyelerin kurulmasıdır. 8 Ekim 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi ile Osmanlı Devleti taşra idarelerinde modern belediye teşkilatının temelleri oluşturmuştur. Nizamname kararı ile liva ve kaza merkezlerinde seçilerek görev alacak üyelerden oluşan belediye meclisleri oluşturulacaktı.¹⁰² 1871 tarihli Vilayet Nizamnamesi'nin 111. maddesine göre vali, mutasarrıf ve kaymakam bulunan şehirlerde belediye meclisi oluşturulacaktı. Belediye Meclisi üyeliğine seçilebilmek için gereken şartlar şunlardır:¹⁰³

1. Cinayetle mahkûm olmamak
2. Türkçe okuryazar olmak
3. 30 Yaşını geçmiş olmak
4. Kaza merkezinde oturanlar için yılda 150 kuruş vergi vermiş olmak
5. Medeni haklara sahip olmak
6. Zabıta veya memuründen olmamak

Bununla birlikte Belediye Meclis üyeliğine seçilme şartlarında bazı durumlarda esnek davranıldığı da anlaşılmaktadır. Bir örnek vermek gerekirse 1883 yılı Belediye Meclis Üyeliği seçimleri için Görele Gayrimüslimlerinden sadece bir kişi yıllık 150 kuruş para vermişti. Ama kanun gereği Meclise iki Gayrimüslim üyenin seçilmesi gerekiyordu. Bu yüzden ne yapılması gerektiği Şurâ-yı Devlet'e

¹⁰² Ortaylı, a.g.m., s. 316.

¹⁰³ Sezai Balcı, **Giresun Rumları ve Bir Belediye Başkanı: Kaptan Yorgi Kostantini Paşa**, Libra Kitap, İstanbul, 2013, s. 111; BOA, ŞD, No:1835/16, 26 Recep 1300/2 Haziran 1883.

sorularak görüş istenmiştir. Şurâ-yı Devlet ise 150 kuruşa en yakın oranda vergi veren Gayrimüslimin meclis üyeliğine seçilmesini uygun görmüştür.¹⁰⁴

1877 yılı kanununa göre ise Belediye Meclisi üyeleri şehir veya kasabanın nüfus miktarına göre 4 yılda bir 6–12 kişi olarak seçilecek ve meclisin üyelerinin yarısı iki yılda bir kura ile değiştirilecekti. Belediye reisinin ise hükümet tarafından üyeler arasından seçilmesine karar verilmiştir. Mecliste müşavir üyeler olarak baytar, tabip, mühendis gibi kişilerde görev alacak.¹⁰⁵ Müşavir üyelerin dışında kâtip, sandık emini ve zabıta-i belediye çavuşu vazifesini gören memurlarda bulunacaktı. Kâtip belediyenin yazışmasından sorumludur. Sandık emini ise belediyenin muhasebe şefidir. Mühendis Kazadaki yol ve binaların inşasından sorumlu olmaktadır.¹⁰⁶

1876 yılı *Trabzon Vilayeti Salnamesi*'ne göre Görele Kazası'nda Belediye bulunmaktadır. Bu tarihte Belediye Meclisi Reisi Ömer Ağa'dır. Azalar Abdulhalim Efendi, Osman Ağa, Hüseyin Ağa, Konstantin Ağa ve Manuk Ağa'dır. Kâtibi Hafız Osman Efendi'dir.¹⁰⁷

1877-1904 yılları arasında Görele Belediyesi şu şekilde teşekkül etmiştir:

Tarih	Belediye Reisi	Azalar	Kâtip
1877 ¹⁰⁸	Ömer Ağa	Abdulhalim Efendi, Osman Ağa, Hüseyin Ağa, Konstantin Ağa ve Manuk Ağa	Hafız Osman Efendi
1878-1879 ¹⁰⁹	Hacı Mehmet Ağa	Abdülhalim Efendi, Osman Ağa, Hüseyin Ağa, Konstantin Ağa,	Hafız Osman Efendi

¹⁰⁴ BOA, ŞD, No:1835/16, 26 Recep 1300/2 Haziran 1883.

¹⁰⁵ Ortaylı, a.g.m., s. 316-317.

¹⁰⁶ İlber Ortaylı, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri(1840-1880)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2011, s. 190.

¹⁰⁷ TVS, VIII, s. 177.

¹⁰⁸ TVS, IX, s. 115.

¹⁰⁹ TVS, X, s. 135; TVS, XI, s. 145.

		Manuk Ağa	
1881 ¹¹⁰	İmamzâde İbrahim Efendi	Çulhazâde Mehmet Ağa, Deli Hasanzâde Mehmet Ağa, Karakullukçu, Halil Ağa, Keşişoğlu Kostanti Ağa, Aşıkoğlu Kirkor Ağa	Yakupoğlu Keğan Efendi
1888 ¹¹¹	Kemalzâde Hüseyin Ağa	Hacı Hüseyin Efendi Aşıkyan Manuk Ağa, Kurtzâde Numan Efendi, Keşişoğlu Konstanti Ağa	Halil Efendi
1892 ¹¹²	Kurtzâde Numan Efendi	Karakullukçuzâde Ali Efendi, Yakupzâde Hacı Salih Ağa, Mazmalyan Keğork Ağa, Kara Mustafazâde Hasan Efendi, Keşişoğlu Kostanti Ağa	Halil Efendi
1893 ¹¹³	Kurtzâde Numan Efendi	Kamilzâde Hasan Efendi, Yakupzâde Salih Efendi, Aşıkyan Manuk Ağa, Karamustafazâde Hasan Efendi, Keşişoğlu Konstanti Ağa	Halil Efendi

¹¹⁰ TVS, XII, s. 149.

¹¹¹ TVS, XIII, s. 453.

¹¹² TVS, XIV, s. 435.

¹¹³ TVS, XV, s. 439.

1896 ¹¹⁴	Hacı Mehmet Efendi ¹¹⁵	Kurtzâde Numan Efendi, Karakullukçuzâde Berber Halil Çavuş, Kamilzâde Hasan Efendi, Çenberlioğlu Hacı Trandafil Ağa, Keşişoğlu Todori Ağa	Halil Efendi
1898 ¹¹⁶	Hocazâde Yusuf Ağa	Karahacızâde Hacı Halil Ağa, Dervişzâde Mehmet Efendi, Keşişoğlu Todori Ağa, Gülzâde Bayram Efendi, Ustaalîzâde Hasan Efendi	Halil Efendi
1900 ¹¹⁷	Hocazâde Yusuf Ağa	Karahacızâde Hacı Halil Ağa, Ustaalîzâde Hasan Efendi, Todori Ağa, Gülzâde Bayram Hasan Efendi	Halil Efendi
1901 ¹¹⁸	Hocazâde Yusuf	Gülzâde Bayram Efendi, Hocazâde Müştak Efendi, Hocazâde Fehmi Efendi, Dumanoğlu Yani Ağa	Halil Efendi

¹¹⁴ TVS, XVI, s. 409.

¹¹⁵ 12 Ocak 1894 tarihinde Belediye Reisliğine Hocazâde Hacı Mehmet Efendi geçmiştir ve kendisine Trabzon Vilayetindeki Daireyi Askeriye inşasında (10 bin kuruş kadar para) yardımı dokunduğundan dolayı beşinci dereceden rütbesine bir kıta Mecidi Nişanı verilmiştir bkz. **BOA, DH. MKT**, No: 195/25, 5 Recep 1311/12 Ocak 1894.

¹¹⁶ TVS, XVII, s. 575.

¹¹⁷ TVS, XVIII, s. 389.

¹¹⁸ TVS, XIX, s. 251.

1902 ¹¹⁹	-	Gülzâde Bayram Efendi, Fehmi Dumanoglu Yani Ağa,	Halil Efendi
1903-1904 ¹²⁰	Hocazâde Saffet Efendi	Ayvazzâde Salih Efendi, Deli Hasanzâde Hüseyin Efendi, Aşıkyan Manuk Ağa	Halil Efendi

Tablo 3: 1877-1904 yılları arasında Görele Belediyesi.

İncelediğimiz kaynaklara göre Görele Belediyesi'nin başkan ve üyeleri dışında diğer çalışanları arasında müfettiş,¹²¹ tabip¹²² ve hademe de¹²³ bulunmaktadır.

Belediyenin en önemli gelir kalemlerinden biri de kurulan pazarlardan alınacak olan kantar vergilerdir. Bu kantar vergilerin miktarını ise Cemiyet-i Belediye belirlemekteydi. Bununla birlikte belirlenen kantar fiyat tarifelerine bölgenin şartlarına göre de esneklik de yapılabilmekteydi. Mart 1884'den itibaren geçerli olacak şekilde Cemiyet-i Belediye, Görele'de uygulanacak olan miri kantar tarifesini şu şekilde kararlaştırmıştır: 1- Odun, kömür, kireç, saman ve soğandan başka her türlü ürünün (yani fındık, ceviz, fasulye, mısır ve kendir gibi) 100 kıyyesinden 1 para; 2- Odunun her bargir yükünden 10 para; 3- kömürün her arka yükünden 10 para, kirecin bargir yükünden 20, üzümün arka yükünden 10 para, bargir yükünden 20 para; 4- kiraz, armut, elma vesair yemişin her arka yükünden 5

¹¹⁹ TVS, XX, s. 431.

¹²⁰ Görele Belediye Başkanı Saffet Efendi'nin ismi, XXI numaralı TVS'de Cücezâde, bir sonraki salnamede ise Hocazâde şeklinde geçmektedir. Doğrusunun Hocazâde olması gerektiği kanısındayız. TVS, XXI, s. 761, TVS, XXII, s. 663.

¹²¹ 1901-1902 yıllarında Belediye Müfettişi Abdullah Efendi'di. Müfettişliğe İdare-i Mahsusa'nın Kaplan Vapuru Çarkçı Sınıfı Lostromosu Ömer b. Halil Efendi atanmak istemişse de bu talebi kabul edilmemiştir. BOA, DH. MKT, No: 2523/49, 3 Cemaziyülevvel 1319/18 Ağustos 1901; BOA, DH. MKT, No: 474/29, 29 Zilhicce 1319/8 Nisan 1902.

¹²² 1902-1903 yıllarında Görele Kazası'nın tabipliğini vekâleten Markar Efendi yapmaktaydı. TVS, XX, s. 431; TVS, XXI, s. 761; 1912'de Görele Tabibi Ali Abbas Efendi, Hicaz Sıhhiye İdaresi'nin kararıyla Hicaz'a tabip olarak gönderilmek üzere istifa ettirilmiştir. Görele Kazası'na ise 810 kuruş maaşla yeni bir tabibin tayin edilmesine karar verilmiştir. BOA, DH. İD, No: 164.2/2, 22 Eylül 1328/5 Ekim 1912, 23 Eylül 1328/6 Ekim 1912

¹²³ 1894 yılında Görele Belediyesi hademeliğine Salih Efendi tayin olmuştur. BOA, DH. MKT, No: 360/60, 13 Şevval 1312/9 Nisan 1895.

para, bargir yükünden 10 para; 6- beldenin ihtiyacına göre gereğinde ahalinin pazar yerine çuvalsız getirdiği soğanın 50 kıyyesine kadar 5 para, 100 kıyyeye ulaşanlara 10 para ve her 50 kıyye artışında 5 para; 7- sahile getirilen çimşirin her kıyyesinden 1 para alınacaktır. Bu maddelere aykırı davrananlar Ceza Kanununun 108. maddesine göre cezalandırılacaktır.¹²⁴

Görelle Belediye'nin gelir ve gideri hakkında çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Bununla birlikte 1888 yılında Görelle Belediyesi'nin yıllık geliri 23.030, gideri ise 7.200 kuruştur.¹²⁵ Diğer belediyelerde olduğu gibi Görelle Belediyesi'nin de gelir ve gider cetvelleri Divan-ı Muhasebat tarafından denetlenmekteydi.¹²⁶

1903'te belediye gelirlerinin düşmesi üzerine Belediye Meclisi, Görelle'den dışarıya sevk edilecek fındık ve fasulye ile Görelle'ye getirilecek olan buğdaydan çuval başına vergi almayı kararlaştırmıştır. 20 Temmuz 1903 tarihli bir karara göre fındıktan çuval başına 10, fasulyeden 5 ve buğdaydan ise 20 para alınmasına karar verilmiştir.¹²⁷

Görelle Belediyesi'nin bir başka geliri ise sergi ve pazar yerlerinden aldığı vergilerdi. Sergi ve pazar yerinden alınacak olan vergiler ise her sene müzayede yoluyla mültezime verilerek alınmaktaydı. Bununla birlikte sahilde kayıkçılar tarafından kumluk ve çekeklerde kurulan sergi ve pazardan alınacak olan vergi hakkında zaman zaman anlaşmazlık da yaşanmış ve şikâyete konu edilmiştir.¹²⁸ Görelle Kazası'nda sergi ve pazar, Elegü'de Cuma, Çavuşlu'da Salı ve Eynesil'de ise Pazar günleri kurulmaktaydı.¹²⁹

Belediye zaman zaman yardıma muhtaçlara da yardım etmiştir. 1895 yılında Görelle Kazası'nın Çarşı Mahallesi sakinlerinden Kalfaoğlu Raif'in vefat etmesiyle geride bıraktığı 2 çocuğunun ihtiyaçlarının karşılanması için mahalli belediye

¹²⁴ BOA, ŞD, No: 1836/5, 14 Şubat 1299/26 Şubat 1884, 19 Recep 1301/ 15 Mayıs 1884.

¹²⁵ TVS, XIII, s. 453.

¹²⁶ BOA, DH. MKT, No: 1699/24, 24 Cemaziyelahir 1307/ 15 Şubat 1890.

¹²⁷ BOA, DH. MKT, No: 780/73, 11 Teşrin-i evvel 1319/25 Ekim 1903.

¹²⁸ BOA, DH. MKT, No: 851/67, 10 Cemaziyülevvel 1322/23 Temmuz 1904.

¹²⁹ TVS, XXII, s. 907.

gelirlerinden yirmişer kuruş bağlanması Görele Kazası Meclis İdaresince uygun görülmüştür.¹³⁰

1.1.5. Görele Mal Müdürlüğü/ Sandık Eminliği

Sandık Emmini, devlete ait para ve menkul kıymetleri alıp veren ve saklanmasından sorumlu olan memurdur.¹³¹ Sandık Eminliği, II. Mahmut'un ülke idaresinde yaptığı yeniliklerden birisidir. Sandık Emmini, sancak merkezinde bulunan ileri gelenler tarafında seçilmektedir. Hizmeti karşılığı toplanan vergilerden ücret almaktadır. Tanzimat'ın ilanından sonra sorumluluğu artan Sandık Eminleri doğrudan meclis üyeleri arasından seçilmeye başlanmıştır.¹³²

Sandık Eminlerinin görevi ise toplanan hazine gelirlerini Mal Sandığında saklamak ve gerektiğinde harcamaları bu sandıktan gerçekleştirmektir. Sandık Eminlerinin İdare Meclisi üyeleri bulunmadığı zamanlarda sandıktan para çekme ya da para yatırma yetkisi bulunmuyordu. Meclis üyeleri bulunduğu zaman sandık açılabilir ve işlem bittikten sonra üyelerin mührü ile mühürleniyordu. 1846 yılında Meclis-i Vâlâ kararı ile Sandık Eminliği kaldırılarak yerine Mal Sandıklarının kurulmasına karar verilmiştir. Sandık emminlerinin görevinin ise sandık sarraflarına devredilmesi kararı alınmıştır.¹³³ Uygulamada yaşanan zorluklar nedeniyle 8 Kasım 1859'da alınan bir kararla defterdarlık ve mal müdürlükleri lağvedilerek maliye işleri doğrudan ilgili birim yöneticisine bırakılmıştır. Bu uygulama 1864 Vilâyet Nizamnamesi'nin yürürlüğe girmesine kadar sürmüştür, söz konusu nizamname ile Defterdarlık örgütü yeniden oluşturulmuştur.¹³⁴

1876-1877 yılı Trabzon Vilayet Salnamelerinde Görele Mal Müdürlüğü geçmekte ancak memurdan bahsedilmemektedir.¹³⁵ 1875-1904 yılları arasında Görele'de Mal Müdürlüğü şu şekilde teşekkül etmiştir:

¹³⁰ BOA, DH. MKT, No: 369/70, 18 şevval 1312/ 14 Nisan 1895, 6 Zilkade 1312/ 1 Mayıs 1895. .

¹³¹ Mehmet Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Sözlüğü**, III, MEB Yayınları, İstanbul, 1993, s 122.

¹³² Çadircı, a.g.e., s. 230-231.

¹³³ Çadircı, a.g. e., s. 231.

¹³⁴ Çadircı, a.g.e., s. 230.

¹³⁵ TVS, VIII, s. 177; TVS, IX, s. 115; 1855 yılında Trabzon Tahrirat ve Mal Kâtipliği'nde görev almış olan Refik Efendi'nin Görele yahut başka bir yerde göreve başlaması istenmiştir. Ancak kendisinin Görele'ye

Tarih	Mal Müdürü (Salise)	Mal Müdürü Muavini	Sandık Emini
1875 ¹³⁶	-	-	Ali Efendi
1876 ¹³⁷	-	-	Ali Rıza Efendi
1877 ¹³⁸	-	-	Ali Rıza Efendi
1878 ¹³⁹	Hafız Efendi	-	Ali Rıza Efendi
1879 ¹⁴⁰	Temel Efendi	-	Ali Rıza Efendi
1881 ¹⁴¹	Temel Efendi	-	Salih Efendi
1888 ¹⁴²	Osman Remzi Efendi	-	-
1892 ¹⁴³	Hayri Efendi	Ahmet Efendi	Mehmet Ali Efendi
1894 ¹⁴⁴	Mehmet Hayri Efendi	Mehmet Halit Efendi	Mehmet Ali Efendi-Sandık Kâtibi Zühtü Efendi
1896 ¹⁴⁵	Mehmet Hayri Efendi	Faik Efendi	Mehmet Ali Efendi
1898 ¹⁴⁶	Mehmet Hayri Efendi	Faik Efendi	Mustafa Efendi
1900 ¹⁴⁷	Mehmet Hayri Efendi	Mahmut Faik Efendi	Mehmet Ali Efendi
1901- 1902 ¹⁴⁸	Hayri Efendi	Faik Efendi	İbrahim Efendi
1903 ¹⁴⁹	Hayri Efendi	Faik Efendi	Mustafa Efendi

geldiğine ya da gelmediğine dair bir bilgi mevcut değildir. Bkz **BOA, A.MKT, UM**, No: 210/9, 14 Muharrem 1272/26 Eylül 1855.

¹³⁶ **TVS**, VII, s. 183.

¹³⁷ **TVS**, VIII, s. 177.

¹³⁸ **TVS**, IX, s. 115.

¹³⁹ **TVS**, X, s. 135.

¹⁴⁰ **TVS**, XI, s. 145.

¹⁴¹ **TVS**, XII, s. 147.

¹⁴² **TVS**, XII, s. 449.

¹⁴³ **TVS**, XIV, s. 433.

¹⁴⁴ **TVS**, XV, s. 437-439.

¹⁴⁵ **TVS**, XVI, s. 407-409.

¹⁴⁶ **TVS**, XVII, s. 573-575.

¹⁴⁷ **TVS**, XVIII, s. 387-389.

¹⁴⁸ **TVS**, XIX, s. 251-252; **TVS**, XX, s. 425-427.

1904 ¹⁵⁰	Mehmet Hayri Efendi	Faik Efendi	İbrahim Efendi
---------------------	---------------------	-------------	----------------

Tablo 4: 1875-1904 yılları arasında Görele’de Mal Müdürlüğü.

Kaza Mal Müdürleri aynı zamanda 1900’lü yılların başlarından itibaren Tahsilât Komisyonu Başkanlığı da yapmışlardır. *Trabzon Vilayeti Salnamelerine* göre Görele Kazası’nda bulunan Tahsilât Komisyonu şu isimlerden oluşmaktaydı:

Tarih	Tahsilât Komisyonu Üyeleri	
	Reis	Azalar
1902 ¹⁵¹	Kaymakam Mustafa Lütfü Bey	Mal Müdürü Hayri Efendi, Mal Müdürü Muavini Faik Efendi ve Tapu Kâtibi Hasan Efendi
1903 ¹⁵²	Mal Müdürü Hayri Efendi	Meclis-i İdare Azası Abdülvahid Efendi, Belediye Meclisi Azası Fehmi Efendi ve Tahsilât Müfettişi İsmail Bey
1904 ¹⁵³	Mal Müdürü Hayri Efendi	Meclis-i İdare Azası Bayram Efendi, Belediye Meclisi Azası Hocasâde Fehmi Efendi ve Tahsilât Müfettişi Asım Efendi

Tablo 5: 1902-1904 yılları arası Görele Kazası Tahsilât Komisyonu

1.1.6. Vukuat Kâtipliği

Günlük varidat ve masrafın yahut ayniyatın kaydını tutan kâtiplerdir. Tanzimat dönemi öncesinde ruznamçe adı ile bilinen deftere kayıt tutmaları nedeni ile ruznamçeci adını almışlardır. Vukuat kâtiplerine “Yevmiye kâtibi” ve “Muhasebe kâtibi” de denilmektedir.¹⁵⁴

Görele Nahiyesi’nin Vukuat Kâtibi 1869-1874 yılları arasında Mustafa Hilmi Efendi, 1875-1881 yılları arasında da Hüseyin Rüştü Efendi’dir¹⁵⁵

¹⁴⁹ TVS, XXI, s. 757- 759.

¹⁵⁰ TVS, XXII, s. 659- 661.

¹⁵¹ TVS, XX, s. 427.

¹⁵² TVS, XXI, s. 757.

¹⁵³ TVS, XXII, s. 659- 661.

¹⁵⁴ Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Sözlüğü*, III, s. 60-62.

¹⁵⁵ TVS, I, s. 83.

Tarih	Vukuat Kâtibi
1869-1874 ¹⁵⁶	Mustafa Hilmi Efendi
1875-1881 ¹⁵⁷	Hüseyin Rüştü Efendi

Tablo 6: 1869-1881 yılları Görele Kazası Vukuat Kâtipleri

1881 yılından itibaren salnamelerde vukuat kâtipliğinden bahsedilmemektedir. Bunun sebebi muhtemelen bu tarihten sonra vukuat kâtiplerinin görevlerinin Rüsûmât memurları tarafından üstlenilmiş olmasıdır.

1.1.7. Rüsûmât Memurluğu

Rüsûmât İdaresi, kazanın vergi gelirini toplayan kurum olup yönetimini merkezden atanan müdürler yapmıştır. Rüsûmât Müdürlerine yardımcı olmak üzere memurlar ve kâtipler tayin edilmiştir.¹⁵⁸ 2 Aralık 1873'te vergi toplanmasında yapılan düzenleme ile Rüsûmât Emaneti kurularak vergilerin toplanması bu kuruma bırakılmıştır. Aynı yıl hazırlanan bir tarife ile resmi belgelerden alınacak damga vergisi ayrı ayrı belirlenmiş, diğer vergilerin saptanıp alınmasında da düzenlemeler yapılmıştır.¹⁵⁹ Görele Kazası Rüsûmât Müdürlüğü'nün memurlarını gösteren tablo şu şekildedir:

Tarih	Rüsûmât Memuru	Rüsûmât Kâtibi
1888 ¹⁶⁰	Mehmet Şükrü Efendi	Zühtü Efendi
1892 ¹⁶¹	Mehmet Emin Efendi	Zühtü Efendi
1894-1896 ¹⁶²	Haşim Efendi	Zühtü Efendi
1898 ¹⁶³	Osman Efendi	-
1900 ¹⁶⁴	Osman Efendi	-
1901-1903 ¹⁶⁵	Osman Efendi	Mehmet Hakkı Efendi

¹⁵⁶ TVS, I, s. 83; TVS, VI, s.87.

¹⁵⁷ TVS, VII, s. 155; TVS, VIII, s. 149; TVS, IX, s. 95; TVS, X, s.107; TVS, XI, s. 145; TVS, XII, s. 147.

¹⁵⁸ Karaman, **a.g.t.**, s. 101.

¹⁵⁹ Çadırcı, **a.g.m.**, s. 348.

¹⁶⁰ Görele/Elegü Rüsûmât Memurluğu TVS, XIII, s. 451.

¹⁶¹ TVS, XIV, s.433.

¹⁶² TVS, XV, s. 439; TVS, XVI, s. 409.

¹⁶³ TVS, XVII, s. 575.

¹⁶⁴ TVS, XVIII, s. 389.

1904 ¹⁶⁶	Osman Efendi	Ali Efendi
---------------------	--------------	------------

Tablo 7: 1888-1904 Yılları Görele Kazası Rüsûmât Müdürlüğü

Trabzon Rüsûmât Nezaretinin 1313/1896 senesi hâsılat cetveline göre Görele/Elegü Rüsumat Müdürlüğü'nün hâsılat cetveli şu şekildedir:¹⁶⁷

	Dâhil-i Memalik-i Şahanede Sarf Olunan Eşya	Memalik-i Ecnebiyeye Giden Aşar Resmi		Memalik-i Ecnebiyeden gelen aşar Resmi		Toplam		
		Kuruş	Para	Kuruş	Para	Kuruş	Para	Kuruş
Elegü Rüsûmât Müdüriyeti Memuriyeti	18.964	18	24.925	27	6.874	17	50.764	22

Tablo 8: Görele Kazası Rüsûmât Müdürlüğü 1896 hâsılat cetveli.

1.1.8. Görele Vergi Kâtipliği

Görele Vergi Kâtibi 1888'de Ahmet Faik, yardımcısı ise Hasan Efendilerdir. ¹⁶⁸ 1902'de Görele Kazasında Tahrir ve Vergi Komisyonu bulunmaktadır. Komisyon üyeleri Mal Müdürü Muavini Faik Efendi, Dumanoğlu Yani Ağa, Gülzâde Bayram Efendi, Yakupzâde Vahid Efendi, Dumanoğlu Yani Ağa ve Çobanyan Andon Ağalardan oluşmaktadır. ¹⁶⁹ 1903 yılı Tahrir ve Vergi Komisyonu Reisi Mal Müdürü Hayri Efendi'dir. Azalar Deli Hasanoğlu Hüseyin Efendi, Cemiloğlu Hacı Tahrir Efendi, Bozacıoğlu, Kostantin Ağa ve Çobanyan Andon Ağalardır. ¹⁷⁰ 1904'te Vergi Tahmin Heyeti Reisi Mal Müdürü olan Hayri

¹⁶⁵ 1901/1904 tarihinde Trabzon Vilayet Salnamesine göre Elegü/Görele'ye bağlı ve Eynesil Rüsumat Memuru ise Hacı Selahattin Efendidir. **TVS**, XVII, s. 575, **TVS**, XVIII, s. 389; **TVS**, XX, s. 431; **TVS**, XXI, s. 761; **TVS**, XXII, s. 665; **TVS**, XXII, s. 665.

¹⁶⁶ **TVS**, XXII, s. 665.

¹⁶⁷ **TVS**, XVII.

¹⁶⁸ **TVS**, XIII, s. 451.

¹⁶⁹ **TVS**, XX, s. 429.

¹⁷⁰ **TVS**, XXI, s. 759.

Efendi'dir. Tahmin Heyeti üyeleri ise Deli Hasanoğlu Hüseyin Efendi, Cemiloğlu Hacı Tahrir Efendi, Hocasâde Fehmi Efendi ve Çobanyan Andon Ağalardır.¹⁷¹

1.1.9. Aşar Memuriyeti

Öşür, sözlük anlamı ile “onda bir” manasına gelmektedir. İslâm toprak ve vergi hukukunda tahsil edilen zekâtı ifade eder. Öşrün çoğulu “aşar”dır.¹⁷² Öşür adı altında genel olarak ziraî vergiler toplanılmaktadır. Bu vergiler tahıl ve bakliyat gibi ziraî ürünlerde mal olarak tahsil edilirdi ve vergilerin çoğunu buğday, arpa ve çavdardan alınan öşür ve salariye oluşturmaktadır. Öşür toplanır iken adet, kilo veya alan üzerinden kanunlara göre belirlenen miktara göre toplanırdı.¹⁷³ Görele Kazası'nda ve çevre kazalarda ise iklim ve fiziki şartlar nedeniyle fındık, mısır, fasulye ve üzüm gibi zirai ürünler yaygın olarak üretilmektedir. Osmanlı Devleti'nde uygulanan aşar vergisinin toplama usulü zamanla bozulmaya uğramıştır. Vergi toplamak ve usulsüzlüklerin önüne geçmek için bazı çalışmalar yapılmıştır. Tanzimat'ın ilanından sonra vergi toplama görevi muhassıllara devredilmiştir. 1842 Martı'nda iltizam usulüne geçilerek muhassıllık kurumu kaldırılmıştır.¹⁷⁴ Ancak bu durum, vergi toplamada yaşanan usulsüzlüğün önüne geçememiştir.

Osmanlı Devleti'nin diğer bölgelerinde olduğu gibi Görele'de de aşar memurları ve mültezimlerinin yolsuzluk yaptığına dair birçok şikâyet bulunmaktadır. 1859 yılında Görele Kazası'nın Aşar Mültezimi Molla Osman Efendi'ydi. Aşar ihalesini alan Molla Osman, Görele'ye 1859 yılı aşar bedelini toplaması için Gürünlü Ali Baba ve birkaç adamını göndermiştir. Gürünlü Ali Baba ve adamlarının daha önce keşfi yapılan tarla ve bahçelerden fazla vergi almak istemesi üzerine halkla aralarında tartışma çıktı. Sonuçta halk, aşar mültezimine silah çekerek onları Görele'den uzaklaştırdı. Gerek Görele ve gerekse Trabzon İdare Meclisleri aşar mültezimlerini haksız bulmuştur.¹⁷⁵

¹⁷¹ TVS, XXII, s. 661.

¹⁷² Mehmet Erdal, “Öşür” *DİA*, XXXIV, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 2007, s. 97.

¹⁷³ Ahmet Tabakoğlu, “Öşür, Osmanlılar”, *DİA*, XXXIV, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 2007 s. 101

¹⁷⁴ Çadirci, *a.g.e.*, s. 228.

¹⁷⁵ *BOA, A.MKT. UM*, No: 413/59, 19 Zilhicce 1276/ 8 Temmuz 1860.

1864 yılında Görele Kazası aşar gelirinin mültezimlere yeterli gelmemesi nedeniyle Maçka Kazası ile birleştirilerek ihaleye çıkılmasına karar verilmiştir.¹⁷⁶ 1 Ocak 1874'te kaleme alınan bir şikâyet dilekçesi, 1873 yılına ait aşar toplama işlemi hakkında ayrıntılı bilgi vermektedir. Buna göre 1873 yazına ait Görele aşarını müzayede yoluyla satın alan mültezimler, bazı köylerin aşarını bir önceki yılın hesabına göre bazılarını ise zamlı fiyat üzere toplamışlardır. Aşar tespiti yapan heyetin içinde Mümeyyiz ve Sandık Emininin yanı sıra Yetimzâde, Bıyıkzâde, Hacızâde, Emin, Osman ve Mustafa Efendiler ile birlikte Tirebolulu Hacı Emin Kaptan da bulunuyordu. Bunlar 11-31 Ağustos tarihleri arasında harmanda olan fındığın tespitini yaptılar. Harman mevsiminden sonra aşar mültezimleri, fındık ve diğer ağaçların yeniden sayımını yaparak halka fazladan vergi borcu çıkartma yoluna gitmişlerdir. Bu ise halkın şikâyetine sebep olmuştur.¹⁷⁷

1893 yılında Deli Hüseyinzâde Hacı Ali tarafından Görele ahalisi adına gönderilen şikâyet dilekçesine göre mahsullerin öşrünün bedelinin toplanmasında halkın, mültezimlerin menfaatine feda edildiğine ve bu işin haklarında mağduriyete yol açtığını bildirerek adalet talebinde bulunmaktadır.¹⁷⁸

25 Nisan 1906'da Görele Kazası Aşar Mültezimi olan Hacı Yor Ağa hakkında rüşvet ve yolsuzluk yaptığına dair tahkikat başlatılmıştır.¹⁷⁹

1881'de Görele Kazası'nın Aşar Memuru Hacı Osman Efendi, Aşar Memuriyeti Başkâtibi ise Mahmut Nedim Efendi'ydi.¹⁸⁰

1881 istatistiklerine göre Görele'nin 1879 yılı Rüsûm-ı icabiyesi 70.087, Re's-i ağnamı ise 19.744 kuruştur.¹⁸¹ 1896 yılında Aşar Kâtibi Halil İbrahim Efendi'dir.¹⁸² Trabzon Vilayeti dâhilinde 1896 senesinde yetişen mahsulün miktarı 555.600 kantar kadar olup bunlardan iç piyasa ile Avrupa'ya 6.870.910 kilogram

¹⁷⁶ BOA, MVL, No: 699/75, 18 Şevval 1281/ 16 Mart 1865.

¹⁷⁷ BOA, ŞD, No: 1828/29, 20 Kanun-ı Evvel 1289/1 Ocak 1874.

¹⁷⁸ BOA, BEO, No: 236/17665, 27 Zilhicce 1310/ 12 Temmuz 1893.

¹⁷⁹ BOA, BEO, No: 2815/211080, 1 Rebiyülevvel 1324/25 Nisan 1906.

¹⁸⁰ TVS, XII, s. 1195.

¹⁸¹ TVS, XII, s. 317.

¹⁸² TVS, XVII, s. 575.

ihracat vuku bulmuştur. Bu yıl içerisinde elde edilen öşür miktarı ise 30 bin lira civarındadır.¹⁸³

1.1.10. Görele Defter-i Hakani Kalemî - Tapu Kâtipliği

1871'de çıkarılan İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi ile vilayet, sancak, kaza ve köy yönetiminin idaresi yeniden düzenlenerek yöneticilerin görev ve sorumlulukları açıklanmıştır. 1871 Nizamnamesi ile Defteri Hakani Müdürlüğü kurularak görevi de belirlenmiştir.¹⁸⁴ Defter-i Hakani Müdürlüğü, şahsi tasarrufların, tımar, zeamet, has, mülk ve vakıfların tahavvülü ile kaydından sorumlu olan ve senetlerini veren dairedir.¹⁸⁵

Daha önce herhangi bir bilgisi mevcut olmayan Görele Tapu Kâtipliğinin, Trabzon Vilayet salnameleri göz önüne alınarak 1874'de kurulduğu varsayılabilir. Bu tarihte Görele Kazası Tapu Kâtibi Celal Efendi'dir.¹⁸⁶ Tapu Kâtipleri aynı zamanda Ziraat ve Ticaret Odasında başkanlık yapmışlardır. 1892-1894 yıllarında Görele Ziraat ve Ticaret Odası Reisi aynı zamanda Tapu Kâtibi olarak görev yapmakta olan İsmail Efendi'dir.¹⁸⁷ 1875-1904 yılları arasında Görele Tapu İdaresi şu şekildedir:

Tarih	Tapu Kâtibi	Tapu Kâtibi Mülazımı
1875-1881 ¹⁸⁸	İsmail Efendi	-
1888 ¹⁸⁹	İsmail Hakkı Efendi	Temel Efendi
1892-1894 ¹⁹⁰	İsmail Hakkı Efendi	-
1896-1900 ¹⁹¹	Ali Efendi	-
1901-1902 ¹⁹²	Hasan Efendi	-
1903-1904 ¹⁹³	Ali Efendi	-

¹⁸³ TVS, XVII, s. 379.

¹⁸⁴ Çadircı, a.g.e., s. 252.

¹⁸⁵ Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Sözlüğü*, I, MEB Yayınları, İstanbul, 1993, s. 419.

¹⁸⁶ TVS, VI, s. 107.

¹⁸⁷ TVS, XIV, s. 435; TVS, XV, s.441.

¹⁸⁸ TVS, VII, s. 151; TVS, VIII, s, 145; TVS, IX, s, 91; TVS, X, s. 101; TVS, XI, s. 145; TVS, XII, s. 147.

¹⁸⁹ TVS, XIII, s. 451.

¹⁹⁰ TVS, XIV, s. 433; TVS, XV, s. 439.

¹⁹¹ TVS, XVI, s. 409; TVS, XVII, s. 575, TVS, XVIII, s. 389.

¹⁹² TVS, XIX, s. 253; TVS, XX, s. 427.

¹⁹³ TVS, XXI, s. 759; TVS, XXII, s. 661.

Tablo 9: 1875-1904 Yılları Arasında Görele Tapu İdaresi.

Görele Defter-i Hakanî Memurluğu halkın tapu işlemlerini düzenlemek yanında hazine yani arazi-i emiriye üzerinde yapılan fırın, kahvehane ve evlerin de denetimini yapmaktaydı.¹⁹⁴

1.1.11. Görele Nüfus Memurluğu

II. Mahmut döneminde Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması sonucu oluşturulan ordunun giderlerini karşılamak gerekmektedir. Bunun için vergi kaynaklarını ve özellikle askerlik çağındaki nüfus miktarını bilmek elzemdi.¹⁹⁵

1831 yılında Ceride Nezareti kuruldu. Bab-ı Defteri Mektupçusu olan Said Efendi 7.500 kuruş maaşla Ceride Nazırı tayin edildi. Bir başkâtip, bir münşî, bir defterî ve yeterli sayıda memur bu nazırlığa verildi. Bu daire genel anlamda devletin genel istatistik bilgilerini toplamak ve değerlendirmekle görevli idi. Maliyede günlük gelir ve giderleri kaydetme ve hesap etmekle yükümlü olan Ceride Nazırı, Evkaf Nezareti'nin kurulmasından önce vakıfların idare ve hesabına da bakma görevini üstlenmiştir.¹⁹⁶

Erkek nüfusun kayıt altına alınarak 3 ayda bir Ceride Nezaretine gönderilmesi kararı alınmış ancak nüfus kaydı tutulmasında zorluklar yaşanmıştır. Bunu üzerine düzenleme yapılarak nüfus kaydı yapılan yerlerin ileri gelenlerinden Nüfus Nazırı adıyla bir memur tayin edilmesine ve 6 ayda bir vukuat jurnalini İstanbul'a gönderilmesine karar verilmiştir. İstanbul'da toplanan jurnaller düzenli bir şekilde kayıt altına alınacaktır. Nüfus Memurlarının doğum-ölüm oranlarını düzenli olarak kayda almaya çalışsa da istenilen sonuç elde edilememiştir.¹⁹⁷

¹⁹⁴ Görele Kazası'nın Çavuşlu köyünde arazi-i emiriye üzerinde bir fırın ve kahvehane yapılması maksadıyla yapılan başvuru için bkz. **BOA, BEO**, No: 2928/219597, 27 Şaban 1324/16 Ekim 1906; 1906'da Daylı köyünde arazi-i emiriye olan tarla üzerine hane inşa etmek isteyen Mihail'in talebi için bkz. **BOA, BEO**, No: 2958/221819, No: 22 Şevval 1324/9 Aralık 1906; Çavuşlupazar'dan Aydın oğlu Hasan'ın arazi-i emiriye üzerinde hane inşaatı maksadıyla 1909 yılında kabul edilen talebi için bkz. **BOA, BEO**, No: 3644/273254, 15 Ramazan 1327/30 Eylül 1909.

¹⁹⁵ Çadircı, **a.g.e.**, s. 45.

¹⁹⁶ Cevdet Küçük, "Ceride Nezareti", **DİA**, VII, İstanbul, 1993, s. 409.

¹⁹⁷ Küçük, **a.g.m.**, s. 409- 410.

1881'de Şûrâ-yı Devlet tarafından daha önceden hazırlanıp ancak yürürlüğe geçirilemeyen 1874 Nizamnamesi temel alınarak Sicil Nüfus Nizamnamesi hazırlandı ve Nüfus Sicil İdareleri kurularak sicile kaydedilen herkese birer nüfus tezkeresi verildi.¹⁹⁸ Görele Kazası Nüfus Mukayyidi 1877-1878'de Mustafa Hilmi Efendi,¹⁹⁹ 1881'de Mehmet Efendi'dir.²⁰⁰ Ünye Kazası Memuru Fikri Efendi'nin azliyle yerine 6 Eylül 1887 tarihinden itibaren Görele Kazası Nüfus Memuru Ahmet Efendi tayin olmuştur. Görele Kazası Nüfus Memurluğuna ise Hüseyin Avni Efendi 6 Ağustos 1887 tarihinde 200 kuruş maaş ile atanmıştır.²⁰¹

1891 yılında Görele Nüfus İdaresi'nde Nüfus Memuru Olarak Himmet ve Kâtip Hasan Efendiler çalışmaktaydı. Ancak 29 Ocak 1891 tarihinde Görele Nüfus Kâtipliğine Ahmet Efendi atandı. Hasan Efendi ise Keşap'a nakledilmiştir.²⁰² Ertesi yıl 1892'de Görele Nüfus Memuru Derviş Himmet Efendi'dir. Kâtibi ise Hilmi Efendi'dir.²⁰³

1894 yılı Nüfus Memuru Ferhat Efendi'dir. Nüfus kâtipliği görevinde Hilmi Efendi devam etmektedir.²⁰⁴ 1896 yılı Görele Kazası Nüfus memuru görevine Ferhat Efendi devam etmektedir. Nüfus kâtibi ise 1896-1904 yıllarında Hasan Efendi ibni Ahmet olmuştur.²⁰⁵ 1898'de Nüfus Müdür Muavinliği görevinde Faik Efendi bulunmaktadır. 1898-1904 yıllarında Nüfus Memuru dördüncü rütbeden Salih Efendi'dir.²⁰⁶

Görele Kazası'nın 1831-1904 yılları arası nüfus miktarı şu şekildedir:

	Rum	Ermeni	İslam	Toplam
1831 ²⁰⁷	-	-	-	3.973

¹⁹⁸ Küçük, a.g.m. s. 410.

¹⁹⁹ TVS, IX, s.187; TVS, X, s. 221; TVS, XI, s. 145.

²⁰⁰ TVS, XII, s. 147.

²⁰¹ BOA, DH. MKT, No: 1480/79, 12 Cemaziyülevvel 1305/ 26 Ocak 1888.

²⁰² BOA, DH. MKT, No: 1812/75, 15 Recep 1308/24 Şubat 1891.

²⁰³ TVS, XIV, s. 433.

²⁰⁴ TVS, XV, s. 439.

²⁰⁵ TVS, XVI, s. 409; TVS, XIX, s. 253; TVS, XXI, s. 79; TVS, XXII, s. 661. Albayrak, **Görele Mahkeme Sicili**, s. 48-103.

²⁰⁶ TVS, XVII, s. 575; TVS, XVIII, s. 389; TVS, XIX, s.251; TVS, XX, s. 427; TVS, XXI, s. 757; TVS, XXII, s. 661.

²⁰⁷ Ayhan Yüksel, **Giresun Tarih Yazıları**, Kitapevi, İstanbul, 2007, s 255.

1835 ²⁰⁸	-	-	-	3.881
1845 ²⁰⁹	-	-	-	6.471
1869 ²¹⁰	-	32	9.285	9.317
1870 ²¹¹	-	33	9.338	9.371
1872 ²¹²	-	33	9.338	9.371
1874 ²¹³	-	33	9.338	9.371
1875 ²¹⁴	-	33	9.338	9.371
1878 ²¹⁵	375	59	12.118	12.552
1879 ²¹⁶	375	59	12.118	12.552
1881 ²¹⁷	375	59	12.118	12.552
1888 ²¹⁸	-	-	-	28.228
1892 ²¹⁹	-	-	-	28.228
1894 ²²⁰	694	214	30.150	31.058
1896 ²²¹	694	214	30.150	31.058
1900 ²²²	853	208	33.072	34.133
1901 ²²³	853	208	33.224	34.285
1902 ²²⁴	853	208	33.409	34.470
1903 ²²⁵	876	211	34.059	35.146
1904 ²²⁶	876	211	34.053	35.146

Tablo 10: Görele Kazası'nın 1831-1904 Yılları Arası Nüfus Miktarı.

²⁰⁸ Feridun Emecen, Ayhan Yüksel, **Görele Kazası Nüfus Defteri(1251/1835)**, Serander Yayınları, Trabzon, 2015, s. 24.

²⁰⁹ Feridun Emecen, Ayhan Yüksel, **a.g.e.**, s. 24.

²¹⁰ **TVS**, I, 141.

²¹¹ **TVS**, II, s. 183.

²¹² **TVS**, IV, s. 199.

²¹³ **TVS**, VI, s. 181.

²¹⁴ **TVS**, VII, s. 257.

²¹⁵ **TVS**, X, s. 239.

²¹⁶ **TVS**, XI, s. 239.

²¹⁷ **TVS**, XII, s. 271.

²¹⁸ **TVS**, XIII, s. 455.

²¹⁹ **TVS**, XIV, s. 437.

²²⁰ **TVS**, XV, s. 441.

²²¹ **TVS**, XVI, s. 411.

²²² **TVS**, XIII, s. 483.

²²³ **TVS**, XIX, s. 429.

²²⁴ **TVS**, XX, s. 433- 665.

²²⁵ **TVS**, XXI, s. 927- 929.

²²⁶ **TVS**, XXII, s. 871.

1.1.12. Memleket/Menafi' Sandığı

Memleket sandıkları, Mithat Paşa tarafından çiftçilerin ihtiyaç duyduğu krediyi yüksek faiz ile tefecilerden almasının önüne geçilmesi maksadı ile oluşturulmuş bir kurumdur. Memleket sandıkları ilk defa Niş Eyaleti Piriote Kazası'nda açılmıştır. Yapılan denemenin başarılı olması ile 1864 Tuna Vilayeti Nizamnamesi ile Tuna Vilayeti'nde uygulamaya konulmuştur. 1867'de ise yönetmeliği belirlenerek vilayetler ve kazalarda "Menafi Sandığı" ya da "Memleket Sandığı" adı ile kurulmaya başlanmıştır.²²⁷

Memleket Sandığı en az 200 lira sermaye ile kurulmaktaydı. Memleket Sandığı, bir sandık emini ve 4 üyeden oluşan bir heyet tarafından idare edilmektedir. Sandığın bir kâtibi de bulunmaktadır. Memleket Sandığı, borç alacak kişiye 3 ay ile bir yıl arasında ödemek şartı ile yüzde bir faiz ile 20 liraya kadar borç verebilmekteydi. Sandık hesapları yıllık olarak Kasım ayında kapatılıyor ve elde edilen paranın kârı okul, çeşme, köprü yapımı gibi bayındırlık işlerine kullanılabilirdi.²²⁸ Yıllar içinde Memleket Sandıklarında bozulmalar meydana gelmiş ve bazı yenilikler yapılmasına ihtiyaç olduğu anlaşılmıştır. 1883 yılında yapılan nizamnameler ile Memleket Sandıkları yapılan düzenlemelerin ardından Menafi Sandığı adını almıştır.²²⁹ Menafi Sandıkları işlevselliğini yerine getirememesi nedeni ile kaldırılarak Modern bir finans kuruluşu olarak resmen 15 Ağustos 1888'de Ziraat Bankası kurulmuştur. Mevcut olan Menafi Sandıkları da banka şubelerine dönüştürülmüştür.²³⁰

Görece Kazası'nda Memleket/Menafi Sandığı teşkilatı şu şekildedir:

Tarih	Reis	Üyeler
1870-1871 ²³¹	-	Mehmet Yazıcı, İsmail Yazıcı, Mustafa Yazıcı,

²²⁷ Çadırcı, a.g.e., s. 338; Ferhat Güngör, **Osmanlı Devleti Zirai Kredi Teşkilatları**, Fakülte Kitapevi, Isparta, 2015, s. 27-30.

²²⁸ Çadırcı, a.g.e., s. 339.

²²⁹ Güngör, a.g.e., s. 85.

²³⁰ Güngör, a.g.e., s. 208-209, <https://www.ziraatbank.com.tr/tr/bankamiz/hakkimizda/bankamiz-tarihcesi>, (Erişim Tarihi 28.03.2018).

²³¹ Nahiye memleket sandığı vekilleri **TVS**, II, s. 87; **TVS**, III, s. 99.

		Vartan Ağa
1873 ²³²	-	İsmail Yazıcı, Kemalzâde Mehmet Efendi, Manuk Ağa ve diğer Manuk Ağa
1877- 1879 ²³³	Osman Ağa	Yusuf Ağa, Ali Osman Ağa, Manuk Ağa, Kâtibi İbrahim Efendi
1881 ²³⁴	-	Kemalzâde Mehmet Hasan Efendi, Küçük Mehmetzâde Halim Efendi, Todor Ağa, Monok
1888 ²³⁵	-	Menafi Sandığı Vekili Hasan Efendi

Tablo 11: 1870-1888 Yılları Görele Kazası'nda Memleket/Menafi Sandığı

Memleket Sandığından ödünç para almak için borç para alacak kişi kefil veya rehin göstermek zorundadır. Kefil gösterilen kişinin kasaba veya köyde gayrimenkulünün olması ve borç verilecek parayı ödeyebilecek durumunun olması gerekmektedir. Kefil sayısı fazla olsa da onlarında ekonomik durumu şartlara uygun olmalıdır. Borcu alacak kişi rehin gösteriyor ise taşınabilir eşyaların değerinin borç verilecek paradan mutlaka fazla olması gerekmektedir. Mülklerin rehin edilmesi ise tapuların sandığa teslim edilmesi ile yapılmaktadır. Memleket Sandıklarından borç verilen akçe için borçlulardan senet ve kefillerinden kefalet kayıtları imza ve mühür ile onaylatılarak alınmaktadır.²³⁶

Memleket sandıkları kurulduğu zaman sermayesini oluşturmak için köy ve kasaba halkının toprak mahsullerinin fazla olarak hazırlamış olduğu zahirelerin satışı ile toplanan para köyün malı ve sandığın sermayesi olmuştur. Memleket sandıkları kurulma aşamasında sandık için toplanan paralar Mal Sandığına teslim edilmiştir.

²³² TVS, V, s. 91.

²³³ TVS, IX, s.115, TVS, X, s. 135; TVS, XI, s. 145.

²³⁴ TVS, XII, s. 149.

²³⁵ TVS, XIII, s. 451.

²³⁶ Güngör, a.g.e., s. 38-39.

Böylece toplanan paranın belli bir miktara ulaşması ile Memleket Sandıklarının kurulması esas alınmıştır.²³⁷

Görelle Memleket Sandığı'nın 1870-1881 yılları sermaye cetveli şu şekildedir:

Yıllar	Faiz	Sermaye	Toplam
1870 ²³⁸	-	44.162	44.162
1871 ²³⁹	-	44.162	44.162
1872 ²⁴⁰	-	44.162	44.162
1873 ²⁴¹	5.996	44.234	50.230
1874 ²⁴²	1.3080	50.230	63.310
1876 ²⁴³	24.937	44.234	69.171
1881 ²⁴⁴		604.023	604.023

Tablo 12: Görelle Memleket Sandığı 1870-1881 Yılları Sermaye Cetveli.

1892-1904 yılları arasında Ziraat Bankası'nın Görelle Şube teşkilatı şu şekildedir:

Tarih	Reis	Azalar	Muhasebe Kâtibi
1892 ²⁴⁵	Kara Mustafazâde Hasan Efendi	Karakullukçuzâde Halil Efendi, İmamzâde Temel Efendi, Sarıcızâde	Abdülmecit Efendi

²³⁷ Güngör, a.g.e., s. 38-39.

²³⁸ TVS, II, s. 207.

²³⁹ TVS, III, s. 227.

²⁴⁰ TVS, IV, s. 221.

²⁴¹ TVS, V, s. 157.

²⁴² TVS, VI, s. 163.

²⁴³ TVS, VIII, s. 177.

²⁴⁴ TVS, XII, s. 149.

²⁴⁵ TVS, XIV, s. 435.

		Ali Efendi, Usta Alizâde Hüseyin Ağa, Bozacıoğlu Kostantin Ağa	
1894 ²⁴⁶	Kara Mustafazâde Hasan Efendi	Kamilzâde Hasan Efendi, İmamzâde Temel Efendi, Sarıcızâde Ali Efendi, Usta Alizâde Hüseyin Ağa, Bozacıoğlu Kostantin Ağa	Abdülhamid Efendi
1896 ²⁴⁷	Karakullukçuzâde Berber Halil Efendi	Sarıcıoğlu Ali Molla, Kamilzâde Hasan Efendi, İmamzâde Temel Efendi	Abdülhamid Efendi
1898 ²⁴⁸	Karakullukçuzâde Berber Halil Efendi	Sarıcızâde Ali Efendi, Kılıçzâde Hacı Hüseyin Ağa, Bozacıoğlu Kostantin	Halil Efendi
1900 ²⁴⁹	Ali Efendi	Hasan Efendi ve Konstantin Efendi	Halil Efendi
1901 ²⁵⁰	Sarıcızâde Ali Efendi	Gülzâde Bayram Efendi, Usta Alizâde Hasan	Halil Sıtkı Efendi

²⁴⁶ TVS, XV, s. 439.

²⁴⁷ TVS, XVI, s. 409.

²⁴⁸ TVS, XVII, s. 575.

²⁴⁹ TVS, XVIII, s. 389.

²⁵⁰ TVS, XIX, s. 251; TVS, XIX, s. 253.

		Efendi, Bozacıoğlu Konstantin Ağa	
1902 ²⁵¹	Sarıcızâde Ali Efendi	Gülzâde Bayram Efendi, Usta Alizâde Hasan Efendi, Bozacıoğlu Konstantin Ağa	Halil Sıtkı Efendi
1903 ²⁵²	Sarıcızâde Ali Efendi	Muhasebe Kâtibi Halil Sıtkı Efendi, Aza Hocasâde Fehmi Efendi, Aza Deli Hasanoğlu Hüseyin Efendi, Aza Bozacıoğlu Kostantin Ağa	Halil Sıtkı Efendi
1904 ²⁵³	Sarıcızâde Ali Efendi	Hocasâde Hüseyin Efendi, Dali Hasanzâde Hüseyin Efendi, Bozacıoğlu Kostantin Ağa	Abdülmecid Efendi

Tablo 13: 1892-1904 Yılları Arası Görele Ziraat Bankası.

Görele Memleket Sandığı, zaman zaman zahire sıkıntısı içine düşen halkın taleplerine de cevap vermeye çalışılmıştır.²⁵⁴

²⁵¹ TVS, XX, s. 429.

²⁵² TVS, XXI, s. 759.

²⁵³ TVS, XVIII, s. 389; TVS, XXII, s. 663.

²⁵⁴ 1891'de Görele Kazasına bağlı Eynesil ile Şarlı Nahiyesi, Sürmene, Akçaabat ve Vakfikebir Kazalarında yaşanan sıkıntı nedeni ile zahireye ihtiyaç doğduğundan kaza ahaliince mısır yardımı talebi olmuştur. Görele'ye bağlı Eynesil'e 5 bin kile mısırın gönderilmesi ve diğer kazalar için ise 20 bin kile mısıra ihtiyaç olduğu bildirilerek ihtiyacın Ziraat Bankası sandığından karşılanmasına karar verilmiştir. **BEÖ, MV**, No: 64/62, 12 Şevval 1308/21 Mayıs 1891; Birinci Dünya Savaşı yıllarında da Görele ahalisinin yiyecek ihtiyacını karşılamak amacıyla Ziraat Bankası tarafından 15 bin kg mısırın dağıtılması istenilmiştir. Ancak Ziraat Bankası Umum Müdür Muavini Refik Bey tarafından 12 Mayıs 1915'te Dâhiliye Nezaretine gönderilen rapora göre Ziraat Bankası Mevzuatının talebe uygun olmadığı bildirilmiştir. Ayhan Yüksel, "Görele: Coğrafyası Tarihi, Tarihi Şahsiyetleri" **Cumhuriyetin 80. Yılında Görele Kültür Sanat Sempozyumu(20 Aralık 2003)**, İstanbul, 2005,

1.2.Ulaşım ve Haberleşme

1.2.1. Görele Karayolu Ulaşımı

Görele'nin doğu ve batı kesimlerinde bulunan 3 adet akarsu üzerinde köprü bulunmamasından dolayı suların şiddetli akmaya başladığı zamanlarda seyahat müşkül olmaktadır. Bu nedenle köprü olmayan akarsular üzerinde birer köprü inşasına karar verilmiş ve bu karar Trabzon Vilayeti Meclis İdaresi'nce Sadarete bildirilmiştir.²⁵⁵

Görele'nin batısında 1889 yılında 10.090 arşın (7.634,76 metre) uzunluğunda, 3 arşın (2,27 metre) genişliğinde 2 adet ve kuzeyinde, Kırkır Ağzı denilen mevkii de 240 zirâ (181,92 metre) uzunluğunda, 92 zirâ (69,73 metre) genişliğinde bataklık bulunmaktaydı. Ayrıca kasaba içinde bulunan yol yağmurlu havalarda geçilemeyecek durumdaydı. Bu yolun özellikle 300 metrelik kısmı acilen yapılmalıydı. Yine kasaba içerisinde ki hendekler ile civar da bulunan bataklıkların ıslah edilmesi için kaymakam vekilliğine atanan eşraftan Barutçuzâde Arif Efendi'nin önemli gayretleri olmuştur. Barutçuzâde Arif Efendi kimsenin kapatmaya cesaret edemediği hendek ve bataklıkları ıslah ederek yol inşaatını hızlı bir şekilde bitirmiştir. Yol inşasının tamamlanması üzerine 21 Mayıs 1893 tarihinde başta hükümet memurları olmak üzere kaza ileri gelenleri, ulemâ, Rum ve Ermeni mektebi talebelerinin ve halktan 5.000'i aşkın kişinin katıldığı bir tören yapılmıştır. Törende Bakkalzâde Mehmet Efendi tarafından günün anlam ve önemini belirten bir konuşma yapılmıştır. Konuşmanın sonunda törene katılanlar 3 defa “padişahım çok yaşa” diye bağırarak sevinçlerini dile getirmişlerdir.²⁵⁶

1894'te Görele Kazası'nın Dereiçi mahallinden geçmekte olan yol güzergâhında değişiklik yapmak maksadıyla Trabzon'dan Mühendis Muavini İbrahim Efendi getirilmiş ve yol yapım çalışmaları başlamıştır. Yeni yolun fındık

s. 15; **BOA, MV**, No: 198/17, 11 Recep 1333/25 Mayıs 1915, **BOA, DH. İUM**, NO: 82-1/1-19, 30 Nisan 1331/13 Nisan 1915, 29 Nisan 1331/12 Mayıs 1915; 26 Mayıs 1915'te ise Meclisi Vükela da Maliye Nezareti'nin 22 Mayıs 1915 tarihli Görele'nin ihtiyacına dair müzekkeresi görüşülmüştür. Görele'nin ihtiyaç duyduğu mahsulün veya paranın Ziraat Bankasından ya da Mal Sandığından borçlanılarak karşılanması kararı verilmiştir. Yüksel, **a.g.m.**, s. 15; **BOA, MV**, No: 198/17; **BOA, BEO**, No: 4357/326725, 9 Mayıs 1331/ 22 Mayıs 1915, 12 Recep 1333/ 26 Mayıs 1915.

²⁵⁵ **BOA, DH. MKT**, 290/4, 19 Eylül 1310/1 Ekim 1894.

²⁵⁶ **BOA, Y.PRK, AZJ**, No: 24/30, 10 Mayıs 1309/22 Mayıs 1893; Yüksel, **a.g.m.**, s. 12.

bahçelerine ve hanelerine zarar vermesi gerekçesi ile Kaymakam ve Nafia Komisyonu'na Keçecioglu Mehmet, Haydaoğlu Ali, Kökboyunoğlu Ali, Haramlıoğlu Süleyman ve Haramlıoğlu Mehmet isimli şahıslar şikâyette bulunmuşlardır. 2 ve 3 Haziran 1894 tarihinde gönderdikleri dilekçelere Kaymakamlık ya da Nafia Komisyonlarından cevap alamamaları üzerine 26 Haziran 1894'te telgraf ile Görele Kaymakamını İstanbul'da bulunan Rus ve Alman Sefaretlerine de şikâyet etmişlerdir. Sadaret makamı, halkın menfaati için yapılmakta olan yolu Görele Kaymakamını yabancı sefaretlere şikâyet ederek engellemeye çalıştığı gerekçesiyle şikâyet edenlerin bir süreliğine Trablusgarp'a sürülmesi kararını vermiştir.²⁵⁷

Görele Kazası ile Gümüşhane Sancağına bağlı Kürtün Nahiyesi arasında bir yol inşası kararı alınmıştır. 1895'te inşası başlanan yolun merkeze 3,5 saat mesafede olması nedeniyle yol inşaatının tamamlanması için gerekli olan barut ve emsalinin tedarikinde gereken paranın Görele Kazası ahalisinin fındık vergisinden karşılanması uygun görülmüştür.²⁵⁸

Görele Kazasında ile çevre mahaller arasında 1901 tarihine kadar yapılan ve bu tarihten sonra yapılması planlanan yolların cetveli şu şekildedir:²⁵⁹

İsim ve Mevki	Yolun Uzunluğu	Yapılan Kısım	Yapılacak Kısım
Görele- Kürtün	60.000	30.000	30.000
Görele-Tirebolu ²⁶⁰	35.700	23.700	12.000
Görele- Şarlı ²⁶¹	15.000	15.000	-

Tablo 14: Görele Kazasında yapılan ve bu tarihten sonra yapılması planlanan yolların cetveli.

²⁵⁷ Yüksel, **a.g.m.**, s.12-13; **BOA, BEO**, No: 430/32221, 22 Haziran 1310/4 Temmuz1894.

²⁵⁸ **BOA, BEO**, No:727/54483, 24 Recep 1313/10 Ocak 1896, 20 Recep 1312/ 6 Ocak 1896; **BOA, BEO**, No: 440/34, 28 Eylül 1311/10 Ekim 1895.

²⁵⁹ **TVS**, XIX, s. 463; **TVS**, XXI, s. 427; **TVS**, XX, s. 235.

²⁶⁰ Tirebolu-Görele yolu iki kazayı birbirine bağlayan sahil yolu olup, bu yolun tamamlanması ahali tarafından vazife belenmiş ise de inşaatı henüz bu tarihte tamamlanamamıştır. **TVS**, XX, s. 227.

²⁶¹ Trabzon Vilayeti Salnamelerine göre merkez vilayete bir şose ile bağlı olan Akçaabat Kazası'ndan sonra onu takip eden Vakfikebir, Görele Kazalarıyla Şarlı Nahiyesi arasında bir yol olmadığından pek çok sıkıntı çekilmekte ve yaz mevsiminde zorlukla geçilen patika yolların kış mevsiminde kullanmanın mümkün olmadığından bu kazalardan Trabzon'a denizden gidip gelmek zorunlu oluyordu. Bu yüzden her sene pek çok zayıt ve telefât vuku buluyordu. Bu nedenle Vakfikebir ile Akçaabat arasına ve Görele ile Şarlı arasına geniş bir yol yapımı ihtiyaç durumuna gelmişti ve böylece yolun inşasına başlanmıştır. **TVS**, XX, s. 221.

6 Haziran 1916 tarihinde Trabzon Valisi Mehmet Cemal Azmi Bey tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen bir belgeye göre Tirebolu ile Görele Kazaları arasında bulunan Harşit Nehri üzerindeki ihtiyaç duyulan köprünün inşaatının sonuna gelindiği bildirilmiştir. 70 metre uzunluğunda, 3 genişliğinde ve tahmini 2500 kilo ağırlığında olan köprünün su içinde ki sol ayağının da tamamlandığı ve bir hafta ya kadar üzerinin döşemesin yapılacağı ardından Yağlıdere üzerindeki köprü inşaatına başlanılacağı bildirilmiştir.²⁶²

1.2.2. Denizyolu Ulaşımı

XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren denizyolu ulaşımı Görele için büyük bir önem teşkil etmekteydi. Liman, Görele'deki ticari malların ihracı ve ihtiyaç duyulan malların ithalatının gerçekleştiği, en önemli ulaşım alanıdır. Ayrıca Trabzon'a ulaşım da Görele için iskelenin önemini arttırmaktadır.

1894-1896 yıllarında Liman Reisi Ali Kaptan'dır.²⁶³ 1898-1901 yıllarında liman reisliğinde mülazım-ı evvel rütbesinde İbrahim Ağa bulunmaktadır.²⁶⁴ 1902'de Mehmet Efendi'dir.²⁶⁵ 1903 ve 1904 senelerinde ise Liman Reisi Osman Nuri Efendidir.²⁶⁶ Görele'de Liman Reisliğinin yanı sıra İskele Komisyonu da bulunmaktadır. İskele Komisyonu üyeleri şu isimlerden oluşmaktaydı:

Tarih	İskele Komisyonu Üyeleri
1902 ²⁶⁷	Nüfus Memuru Salih Efendi, Polis Hasan Efendi ve Zaptiye İslam Ağa
1903/1904 ²⁶⁸	Nüfus Memuru Salih Efendi, Polis Hasan Efendi

Tablo 15: 1902-1904 yılları Görele İskele Komisyonu Üyeleri.

Görele Kazasına 1900-1904 yılları arası gelip giden yolcuların miktar cetveli ise şu şekildedir:

²⁶² BOA, DH. UMVM, No: 139/62, 24 Mayıs 1332/6 Haziran 1916

²⁶³ TVS, XV, s. 439, TVS, XVI, s. 409.

²⁶⁴ TVS, XVII, s. 575; TVS, XVIII, s. 391; TVS, XIX, s. 253.

²⁶⁵ TVS, XX, s. 431.

²⁶⁶ TVS, XXI, s. 761; TVS, XXII, s. 665.

²⁶⁷ TVS, XX, s. 431.

²⁶⁸ TVS, XXI, s. 761; TVS, XXII, s. 665.

Tarih	Gelen	Giden	Toplam
1900 ²⁶⁹	296	190	486
1901 ²⁷⁰	87	111	198
1902 ²⁷¹	296	190	486
1903 ²⁷²	136	237	373
1904 ²⁷³	88	317	405

Tablo 16: Görele Kazasına 1900-1904 Yılları Arası Gelip Giden Yolcular.

1901’de 18 küçük gemi, 2 büyük gemi olmak üzere toplam 20 gemi Görele iskelesine gelmiştir. 1902’de ise 39 küçük gemi ve 51 büyük gemi olmak üzere 90 gemi Görele İskelesine uğramıştır. Görele’ye gelip giden gemilerin 1903 ve 1904 yıllarında ki miktarı, gemilerin tonajları ve tabi oldukları ülkelerin kaydını gösteren cetvel şu şekildedir:

Vapur		Yelken Gemisi		Hamil Oldukları Bayrakların Nev’i	Tarih
Adet	Tonilato	Adet	Tonilato		
6	7.125	696	2.151	Osmanlı Devleti	1903 ²⁷⁴
1	1.349	0	0	Almanya	
1	728	0	0	Rusya	
0	0	1	400	Yunan	
8	9.202	697	2.551	Toplam	
-	-	343	1.903	Osmanlı Devleti	1904 ²⁷⁵
5	2.237	1	43	Rusya	
1	1.599	-	-	Almanya	
-	-	1	906	Yunan	

²⁶⁹ TVS, XX, s. 863.

²⁷⁰ TVS, XIX, s. 487.

²⁷¹ TVS, XX, s. 863.

²⁷² TVS, XXI, s. 961.

²⁷³ TVS, XXII, s. 887.

²⁷⁴ TVS, XXI, s. 967.

²⁷⁵ TVS, XXII, s. 901

6	3.836	345	2.852	Toplam
---	-------	-----	-------	--------

Tablo 17: Görele'ye gelip giden gemilerin 1903-1904 yıllarında ki miktarı.

1.2.3. Posta ve Telgraf Teşkilatı

Posta ve Telgraf Teşkilatı alanında haberleşme imkânının yaygınlaşması ile verimliliği arttırmak maksadı ile 1871 yılında bu iki kurum birleştirilmiştir. 1872 yılından itibaren posta ve telgraf hizmetleri Posta-Telgraf İdaresi'nce yürütülmüştür. İki kurumun birleşmesi ile denetim ve hizmet verme olanaklarında daha iyi sonuç elde edilmiştir.²⁷⁶ 1908'den sonra Posta, Telefon ve Telgraf Nezareti adını almış ve önemi dolayısı ile Posta Nazırları Meclisi Vükela üyeliğine kadar yükselmiştir.²⁷⁷ Görele Kazası'nda Telgraf teşkilatına dair bilgi ilk olarak 1876 *Trabzon Vilayeti Salnamesi*'nde yer almaktadır. Kaza Telgraf Memuru Osman Efendi'dir.²⁷⁸ 1878-1881 yıllarında Telgraf ve Posta Memuru İsmail Efendi iken²⁷⁹ 1898/1904 yıllarında ise Şakir Efendidir.²⁸⁰

1.2.4. Görele Pasaport Memurluğu

Osmanlı Devleti topraklarında seyahat etmek için yerli ve yabancıların bir izin tezkeresi alması gerekmektedir. Bu tezkere XVI. yüzyılda “yol hükmü” ve XIX. yüzyılda ise “mürur tezkeresi” adı ile işlev görmekte idi. XIX. yüzyılda şehir içi seyahat izinleri, şehirlerde idareciler ve mahkeme görevlileri tarafından verilmekteydi. Seyahat etmek isteyen kişi mahalle imamından nereye ve ne sebeple gideceğine dair bir pusula alıp, kadiya giderek pusulayı göstererek harcını öder ve tezkiresi hazırlanırdı. 1830'lardan sonra nüfus işleri için Defter Nezareti oluşturularak mürur tezkeresi alımları buraya bağlandı. 1841'de Men'i Mürur Nizamnâmesi ile ülke içerisindeki seyahat nizam altına alındı. Yabancılar ve yurt dışı seyahatleri için ise pasaport yöntemi uygulanmaya başlandı.²⁸¹

1888'de Karadeniz bölge Hıristiyanlarının yetkili makamlardan pasaport almak yerine kendi yaşadıkları yerlerdeki ruhani liderlerinden aldıkları tabiiyet

²⁷⁶ Çadırcı, a.g.e., s. 298.

²⁷⁷ Ali Akyıldız, “Osmanlılar”, *DİA*, XXXIII, İstanbul 2007, s 509.

²⁷⁸ *TVS*, VIII, s. 219.

²⁷⁹ *TVS*, X, s. 135; *TVS*, XI, s. 215; *TVS*, XII, s. 147; *TVS*, XII, s. 147.

²⁸⁰ *TVS*, XVII, s. 575; *TVS*, XVIII, s. 389; *TVS*, XIX, s. 253; *TVS*, XXI, s. 761; *TVS*, XXII, s. 665.

²⁸¹ Mübahat Kütükoğlu, “Mürur Tezkiresi”, *DİA*, XXXII, İstanbul, 2006, s 60- 61.

şahadetnamelerini Rus Konsolosları tarafından onaylanması ile izinsiz olarak yurt dışına çıkış yapıyorlardı. Rus konsoloslugu tarafından yazılan Rusça tezkereler Batum'daki memurlar tarafından kabul edilerek Ermeni ve Rumların Rusya'ya gidişine sorun çıkarılmıyordu. Yapılan araştırma ile Hıristiyanların Türk makamlardan pasaport almamalarının nedenlerinden biride vilayet merkezlerinin uzak olmasıydı. Bu durum Giresun, Ordu ve Tirebolu'da olan Gayrimüslimlerin Rus diplomatlarca onaylanan tezkereler almasına neden oluyordu. Şura-yı Devlet bu sorunu çözmek amacıyla Rusya'ya ticaret amacıyla gidecek olan Gayrimüslimlerle ilgili kaymakamlıkların ve nüfus memurlarının pasaport vermelerini kararlaştırdı.²⁸²

1894 yılında Görele, Of ve Sürmene Kazaları merkez vilayete 18 saat mesafe uzaklıkta bulunmasından dolayı ticaret için yılda birkaç defa Rusya ve Romanya'ya gidip gelmek zorunda olan ahali, pasaport alma konusunda sıkıntı yaşamaktaydı. Bu nedenle birtakım kimseler pasaportsuz bir şekilde sınır dışına çıkmakta olduğundan dolayı Ordu, Giresun ve Tirebolu kazalarında olduğu gibi bu kazalara dahi Pasaport memurluğu açılmasına karar verilmiştir.²⁸³ Görele, Of, Sürmene ve Hopa Pasaport memurluğu için ortası Türkçe ve etrafı Fransızca ibareli 4 adet mühür yaptırılmış ve Kapı Kethüdalığından kazalara gönderilmiştir.²⁸⁴

Görele Pasaport Kâtibi olarak 200 kuruş maaşla Mehmet Kamil Efendi atanmıştır. Of Kazası Pasaport Kâtipliğine Mehmet Hayri Efendi ve Sürmene Kazası Pasaport Memurluğuna da, Ahmet Hamdi Efendiler 200'er kuruş maaş atanmışlardır.²⁸⁵ 1896 yılına gelindiğinde Trabzon, Pasaport Memuru Muharrem Efendi'nin 300 kuruş maaşının yetersiz olduğunu bildirmesi ve maaşının arttırılmasını talep etmesi üzerine pek ihtiyaç olmadığına karar verilen Görele Pasaport Kâtipliği lağvedilerek mevcut 200 kuruş maaşın Muharrem Efendi'nin maaşına eklenmesine karar verilmiştir. Görele Pasaport Memuru Kamil Efendi'de

²⁸² Balcı, a.g.e., s38-39,

²⁸³ BOA, ŞD, No: 1846/9, 24 Zilkade 1311/ 29 Mayıs 1894, 27 Zilkade 1311/ 1 Haziran 1894; BOA, İDH, No: 1314/4, 3 Muharrem 1312/7 Temmuz 1894, 21 Zilhicce 1311/25 Haziran 1894; BOA, DH. MKT, No: 2067/78, 23 Mayıs 1310/6 Haziran 1894.

²⁸⁴ BOA, DH. MKT, No: 294/68; 13 Rebiyülevvel 1312/14 Ekim 1894.

²⁸⁵ BOA, DH. MKT, No: 243/2, 17 Muharrem 1313/10 Temmuz 1895, 24 Zilkade 1311/29 Mayıs 1894; BOA, BEO, No: 434/32519, 3 Temmuz 1310/ 15 Temmuz 1894.

istifa ederek merkez vilayete gitmiştir.²⁸⁶ Yani Görele Pasaport Memurluğu 1896 yılında ilga edilmiştir.

1.3.Asayiş

1.3.1. Redif Zabitanı

Redif teşkilatı 1834 yılında Redif Kanunnamesinin çıkarılmasından itibaren hayata geçirilmiş bir askeri kurumdur. Amacı, halkı yaşadıkları bölgelerde uzun süre silâh altında tutmadan kısa aralıklarla eğiterek savaş durumunda askeri ihtiyacı karşılamasını sağlayacak bir askeri sistem oluşturmaktır. Böylece devletin savunma ve güvenlik ihtiyacını karşılayacak düzenli büyük bir ordunun yeterli miktarda asker bulması ve askeri harcamaların oluşturacağı ekonomik sıkıntıyı azaltmak amacıyla kurulan bir yapıdır.²⁸⁷

1843 yılında yapılan düzenleme ile redif birlikleri düzenli orduya katıldı. 5 yıllık fiili, 7 yıllık redif olarak askerlik mecburiyeti karar kılındı. Ülkede 5 ordu bölgesi bulunacak ve her ordu bölgesinin redif alayı bulunacaktı. 5 yıllık askeri görevini tamamlayan kişiler yedek asker olarak redife ayrılacak ve yılda bir defa bağlı buldukları tabur merkezinde redif askeri olarak eğitim alacaklardı. Böylece redif teşkilatı ordunun yedek ordusu konumuna getirilmiştir.²⁸⁸

1886 Islahat Komisyonu kararı ile redif askerlerinin hizmet süresinin 9 yıl olmasına karar verildi. Ancak 1 yıl sonra çıkarılan yeni kanun ile redif askerliği görevi 8 yıla düşürüldü. Bu kanun 5 yıl sonra yürürlüğe girmiştir. 1909 yılı Elbise-i Askeriye Nizamnamesi ile Redif erlerinin ve subayların takacakları işaretler belirlendi. 1912 yılında ise Redif birlikleri “Müstahfız“ birliklerine dönüştürüldü.²⁸⁹

Tarih	Redif Zabitanı
-------	----------------

²⁸⁶ BOA, ŞD, No: 1849/8, 9 Safer 1314/20 Temmuz 1896, 17 Muharrem 1314/28 Haziran 1896; BOA, BEO, No: 832/62356; 14 Rebiyülevvel 1314/23 Ağustos 1896.

²⁸⁷ Çadircı, a.g.e., s. 61.

²⁸⁸ Çadircı, a.g.e., s. 63.

²⁸⁹ Abdülkadir Özcan, “Redif”, DİA, XXXIV, İstanbul, 2007, s. 526.

1877-1878 ²⁹⁰	Dördüncü Bölük Yüzbaşısı Mehmet Efendi, Altıncı Bölük Yüzbaşısı Mehmet Ağa, Altıncı Bölük Mülazım-ı Evveli Ahmet Ağa
1894 ²⁹¹	56'ıncı Redif Alayının Dördüncü Görele Taburu Binbaşısı Kadri Efendi, Kolağası Mehmet Efendi. Tabur Kâtipliği (boştaadır).
1896 ²⁹²	56'ıncı Redif Alayının Dördüncü Görele Taburu Binbaşısı Kadir Efendi, Kolağası Mehmet Ağa, Tabur Kâtibi Mustafa Efendi, Yüzbaşılari Hafız Mehmet Efendi, Ahmet Ağa, Yüzbaşı Hasan Ağa, Hacı Halil Ağa. Yüzbaşı vekilleri Mehmet Ağa ve İzzet Efendi. Mülazım-ı Evveleri İbrahim Ağa ve Girit Madalyalı Mustafa Efendi. Mülazım-ı Sanileri Osman Ağa, Hasan Efendi ve Raşit Efendi.

1875 yılında Görele, Vakfikebir, Sürmene, Akçaabat, Yomra, Maçka Kaza ve Nahiyeleri Süvari Memuru Hafız Ahmet Efe'ydi 1877-1896 yılları arasında Görele Redif teşkilatı şu şekilde teşekkül etmiştir:

Tablo 18: 1877-1896 yılları Görele Kazası Redif Zabıtları.

1.3.2. Zaptiye Teşkilatı ve Polis Memurluğu

Zaptiye teşkilatı Osmanlı Devleti'nde Tanzimat dönemi sonrasında önemi artan güvenlik meselesini çözmek amacıyla oluşturulmuş kurumlardan biridir. İç güvenliğin sağlanması görevi Yeniçeriler, Tımarlı Sipahiler ve Eyalet Askerlerinin, görevi iken, Yeniçeri Ocağı'nın 1826'da kapatılması ile yeni orduya geçiş döneminde aksaklıklar ortaya çıkmıştır. Redif askerlerinden yararlanarak iç güvenlik meselesi çözülmek istenirse de yeterli olamamıştır. Güvenlik sorunu ile ilgili önemli kararlar alınması gerekmiş ve sonucunda 1844 yılında Zaptiye Teşkilatı oluşturulmuş ardından 1845'te de Zaptiye Müşirliği kurulmuştur. 1849 yılında ise yürürlüğe giren Eyalet Meclisleri Nizamnamesi'nde iç güvenliğin zaptiyelerce nasıl sağlanacağı ve kuruluşun işleyişi ilgili kararları ile ilgili hükümler verilmiştir.²⁹³

²⁹⁰ TVS, IX, s.115; TVS, X, s. 135.

²⁹¹ TVS, XV, s. 289.

²⁹² TVS, XVI, s. 271.

²⁹³ 1849 yılı Nizamnamesi'nin 18-19 ve 41. maddeleri bu konuya ayrılmıştır; Dördüncü faslın 19. maddesinde zaptiye erlerinin güvenlik, mülkiye ve vergi tahsili işleri dışında, şahısların özel işlerinden çalıştırılmamaları,

Kuruluşu ile Zaptiye Teşkilatı, bugünkü polis ve jandarma teşkilatlarının görevlerini üstlenmiştir. Teşkilat ve işleyiş bakımından jandarmayı andırmakla birlikte, vali ve kaymakamların denetiminde faaliyet göstermekte, polis hizmeti de vermektedir. Zaptiye erleri tek tip kıyafet giymekte ve asıl görevi ise iç güvenliğin korunmasıdır. Suçluları mahkemeye getirip götürme, posta memurlarının güvenliğini sağlama, vergi memurlarının görevi esnasında onların yanında bulunup koruma sağlama görevleri vardır.²⁹⁴

1864 yılı Vilayet Nizamnamesi ile Zaptiye Teşkilat kurumunun yapısında bazı düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca vilayet ve sancak merkezlerinde Zaptiye Teşkilatı dışında gerekli bilgilerin toplanması, suçluların saptanıp yakalanması, kısacası polisin görev alanına giren yasadışı olayları saptayarak ilgililere haber vermek üzere “Teftiş Memurları” görevlendirilmeye de başlandı. Teftiş Memuru olacaklar 20 ile 50 yaşları arasındaki ağır suç işlememiş, kendisine verilen görevin gereklerini yerine getirecek ruh ve beden yapısına sahip olan ve okuryazar olan kişiler arasından seçileceklerdi. Teftiş memuru seçilir iken bölgedeki dillerden birini biliyor olmak da tercih sebebidir.²⁹⁵ Ancak Teftiş Memuriyeti istenilen başarıyı elde edemeyince 1881 yılından itibaren yerini Polis Teşkilatına bırakmıştır.²⁹⁶

1846 yılında kurulmuş olan Zaptiye Müşirliği 1879 yılında Zaptiye Nezareti’ne dönüştürülmüştür. 1909 yılında ise Zaptiye Nezareti, Emniyet Umumiye Müdürlüğü olarak Dâhiliye Nezaretine bağlanmıştır.²⁹⁷ Ayrıca Harbiye Nezareti’ne bağlı Jandarma Komutanlığı oluşturuldu ve ardından Jandarma Umum Müfettişliği

belirlenen sayıdan daha az nefer istihdam edilmemesi, bunların halktan karşılıksız yem ve yiyecek almamaları, yol güvenliğini sağlayarak posta tatarlarının günü gününe gidip gelmelerinin temini gibi konular yer almaktadır. 41. madde de ise zaptiye görevi yapmadığı halde maaş alan kişiler hakkında durumun önlenmesi için meclislerin gerekeni yapmaları hatırlatılıyordu. Bkz, Çadircı, **a.g.e.**, s. 317-319.

²⁹⁴ Çadircı, **a.g.e.**, s. 319-320.

²⁹⁵ Çadircı, **a.g.e.**, s. 321-322.

²⁹⁶ Zaptiye Teşkilatının ikinci ana kolunu Polis Teşkilatı oluşturmaktadır. Şehir ve kasaba merkezlerinde güvenliği için 1845 yılında kurulmuştur. Ancak aynı yıl Zaptiye Müşirliğinin kurulması ve iç güvenlik işlerinin bu daireye devredilmesi ile işlevini bir süre yitirmiştir. Abdülkadir Özcan, “Zaptiye”, **DİA**, XLIV, İstanbul, 2013, s. 130.

²⁹⁷ Abdülkadir Özcan, “Karakol”, **DİA**, XXIV, İstanbul, 2001 s. 431.

teşkil edildi. Böylece zaptiyelerin görevi polis ve jandarmalara bırakılmıştır.²⁹⁸ Görele Zaptiye Teşkilatı hakkında arşive yansıyan belgeler sınırlıdır.

Trabzon Valisi Ali Bey'in İstanbul'a gönderdiği 4 Nisan 1891 tarihli tahrirata göre Zaptiye Mülazımı Kemal Ağa tarafından takip edilmekte olan eşkıya Cinoğlu İbrahim ile oğlu Ömer yakalanmıştır. Çıkan çatışmada Cinoğlu İbrahim ile jandarma onbaşısını başından yaralamıştır.²⁹⁹

1891'de Görele Kazası Zaptiye Memuru Hüseyin Efendi'ye Kırıklı köyü civarında ortaya çıkan eşkıyanın yakalanmasında gösterdiği gayretinden dolayı iftihar madalyası verilmiştir.³⁰⁰

Mehmet Efendi, askerlik hizmetini yerine getirdikten sonra 1900'de Görele'de polis olarak istihdam edilmiştir.³⁰¹ 1901-1904 yıllarında Görele Polis memuru Hasan Efendi'dir.³⁰² 1902'de İskele Komisyonunda Zaptiye İslam Efendi görev almaktadır.³⁰³ 10 Nisan 1913 ve 4 Ağustos 1913 tarihleri arasında Edirne Mürettebatından olan Komiser Muavini Mahmut Cemal Efendi Trabzon Vilayetinde Görele Kazasında geçici olarak istihdam edilmiştir.³⁰⁴

1.4. Mahkemeler ve Hapishane

1.4.1. Görele Kazası Naipliği

Osmanlı Devleti'nde hukukî meseleler, Tanzimat'a kadar İslam hukukuna göre şeriat mahkemelerinde görüşülmekte idi. Hukuki meseleler ile ilgilenen kişiler ise Padişah tarafından atanan kadılardı. Özellikle XIX. yüzyılda kadılar, tayin edildikleri yerlere gitmek yerine, vekil olarak "Naip" göndermişlerdir. Nâipler, kadının yapması gereken yargı görevini üstlenmektedirler. Kadılar tarafından yerine

²⁹⁸ Özcan, **Zaptiye**, s. 130.

²⁹⁹ **BOA, Y.PRK, UM**, No: 21/59, bkz Yüksel, **a.g.m.**, s. 21.

³⁰⁰ Görele Kazası'nın Kırıklı köyüne gönderilmiş olan Zaptiye Hüseyin Efendi yolculuğu esnasında iki adet eşkıya ile karşılaşarak onlara "ne geziyorsunuz burada böyle eşkıya mısınız yoksa" demesi üzerine silaha davranmaları üzerine çatışma çıkmıştır. Zaptiye Hüseyin eşkıyalardan birisini yaralı olarak tutuklamıştır. Tutuklana kişinin Kazaya götürülmesinin ardından yapılan tahkikte eşkıyaların Merkez Vilayet hapishanesinde mahpus yatmış olan Şarlı Nahiyesi ahalisinden Ali ile kardeşi İsmail olduğu anlaşılmıştır. Bkz **BOA, İ.DH**, No: 1258/98769, 22 Rebiül ahir 1309/25 Kasım 1891, 16 Cemaziel shir 1309/17 Ocak 1892.

³⁰¹ **TVS**, XVIII, s. 391; **BOA, BEO**, No: 1563/117203, 20 Cemaziel Ahire 1318/ 15 Ekim 1900.

³⁰² **TVS**, XIX, s. 253; **TVS**, XX, s. 427; **TVS**, XXI, s. 759; **TVS**, XXII, s. 663.

³⁰³ **TVS**, XX, s. 431.

³⁰⁴ **BOA, DH. EUM. MH**, No 63/80, 1 Ağustos 1329/14 Ağustos 1329.

görev almasını istediği nâipler, şeyhülislam tarafından onaylandıktan sonra göreve başlayabilirlerdi.³⁰⁵ Nâipler nikâh akdi, boşanma, vakıf işlerinin yürütülmesi, vasiyet, terekelerin yazımı ve taksimi, kaza halkının arasında meydana gelen sorunlar gibi çeşitli davaları hallederek şeri'yye siciline işleme gibi görevleri bulunmaktadırlar.³⁰⁶

Tespit edebildiğimize göre Görele'nin ilk nâibi Medrese-i Atik Müderrisi Mehmet Efendi'dir. Mehmet Efendi, 1860-1870 yılları arasında belli aralıklarla Görele Naipliği'nde bulunmuştur.³⁰⁷ 1875-1892'de Görele Kazası'nda Nâiplik yapanlar şunlardır:

Yıllar	Naipler
1875	Hacı Tahir Efendi ³⁰⁸
1875(Eylül)-1876 (Ekim)	İbradılı Ahmet Tevfik Efendi ³⁰⁹
1876(Ekim)-1879 (Ocak)	İbradılı İbrahim Ethem Efendi ³¹⁰
1879	Muhittin Efendi ³¹¹
1881	Ahmet Fuat Efendi ³¹²
1885 ³¹³	El-Hac Ahmet İslâm Efendi ³¹⁴

³⁰⁵ Karaman, a.g.t., s. 90-91.

³⁰⁶ Karaman, a.g.t., s. 91.

³⁰⁷ Ayhan Yüksel, **Görelili Müftü Duduzâde Hüseyin Müştak Efendi ve Ailesi**, Serander, İstanbul, 2012, s. 50.

³⁰⁸ TVS, VII, s. 183

³⁰⁹ Ahmet Tevfik Efendi, Kadı Abdurrahman Paşa'nın akrabası olup umerâdan Karabeyzâde hafidi Maraş eski Nâibi Süleyman Efendizâde Mehmet Raşit Efendi'nin oğludur. 1269/1857 senesinde İbradı'da doğmuştur. İstanbul'da Gedikpaşa Sıbyan Mektebi'nden sonra Beyazıt Rüştiyesi'nde ve Atik Mülkiye Mektebinde tahsil görmüştür, Beyazıt Camiinde ulum-ı diniye teallüm etmiştir. 22 Temmuz 1875'te Bab-ı Fetva'da mün'akit heyet huzurunda imtihan olup nâiplik yapmaya uygun olduğu intihabnamesini almıştır. 16 Eylül 1875'ten 1876 tarihine kadar Görele Kazası Naipliği yapmıştır Ürgüp, Pazarcık(Halep), Ladik, Ürgüp, Cısr-şugur(Halep) Edlip, Pazarköy, Akkâ, Karahisar-ı Sahip, Kayseri, Karahisar-ı Sahip Büyükçekmece Karesi Nâipliklerinde görev almıştır. Bkz Sadık Albayrak, **Son Devir Osmanlı Uleması**, I, Medrese Yayınevi, İstanbul, 1890, s. 234-235

³¹⁰ İbradılı İbrahim Ethem Efendi, El-Hac Ahmet Ağa'nın oğlu olup 1843 yılında Akseki'ye bağlı İbradı Kasabasında doğmuştur. İbradı Müftüsü Abdurrahman Efendi ile Hamizâde Abdurrahman Efendilerden dini ve Arabi dersleri almıştır. Bazı kaza naipliklerindedeki vekâleten bulunduktan sonra 1876'da Görele Kazası Naipliğine tayin edilmiştir. 1879 yılında Maden, 1882'de Osmancık, 1886'da İncesu(Ankara), 1887'de Alucra, 1890'da Osmaniyeli Kazalarında Nâiplik yapmıştır. Bkz, Sadık Albayrak, **Son Devir Osmanlı Uleması**, II, Medrese Yayınevi, İstanbul, 1890, s. 201; TVS, X, s. 135.

³¹¹ TVS, XI, s. 143.

³¹² TVS, XII, s. 147.

³¹³ 1885 yılında Trabzon Vilayetine bağlı Kaza Naiplerinin maaşları bir pusula ile bildirilmiştir. Bu pusulaya göre Görele, Sürmene Kazaları Naipliği maaşı 1250 kuruş Fatsa, Vakfikebir Kazalarının Naip maaşı 1000'er kuruş ve Terme Kazası Naibinin maaşı ise 1500 kuruştur. **BOA, İŞD**, No: 77/4544, 22 Muharrem 1303/ 31 Ekim 1885, 27 Zilhicce 1302/ 7 Ekim 1885.

³¹⁴ El-Hac Ahmet İsmâ Efendi, Kuzat'tan Mahmut Hamdi Efendi'nin oğlu olup 1268/1852 tarihinde Hemşin'de doğmuştur. İstanbul'da Şehzade Rüştiyesinde ve Dar-ül Muallimin Mektebinde tahsil ederek en yüksek dereceyle mezun olmuştur. Ayrıca Fatih Camii'nde Ahmet Şakir Efendi'den Ulum-ü Âliye eğitimi de almıştır. 17 Nisan 1877'de Zeyrek Rüştiyesinde Matematik muallimliğine 3 Haziran 1877'de Fetvahane'ye, 17 Kasım 1877'de

1888	Vehib Efendi ³¹⁵
1890 ³¹⁶ -1892	Süleyman Faik Efendi ³¹⁷
1894	Ömer Lütfü Efendi ³¹⁸
1896	Mehmet Sabri Efendi ³¹⁹
1898-1900	Ömer Azmi Efendi ³²⁰
1901-1902	Mehmet Hurşit Efendi ³²¹
1902(Şubat)-1904 (Nisan)	Mapavrili Mehmet Ali Efendi ³²²
1904	Abdullah Fehmi Efendi ³²³
1908(Mart)-1910 (Mayıs)	Trabzonlu Mehmet Rahmi Efendi ³²⁴

Üsküdar Atik Medresesi Coğrafya Muallimliğine, 1 Eylül 1296/13 Eylül 1880'de Şehzade Rüştüyesi matematik muallimliğine tayin olmuştur. 22 Mart 1883'te Trabzon'a uzaklaştırılmış ve 15 Nisan 1885 tarihinde hâsılatı kendisine ait olunmak üzere maaşsız idare olunan Terme Kazası Nâipliğine tayin olmuştur. 21 Aralık 1885'te yine hâsılatla idare olunan Görele Kazası Niyabetine nakil olmuştur. Hakkında şikâyet olması üzerine 26 Aralık 1886'da Şemdinan (Van) Kazası nâipliğine tayin edilmiştir. Daha sonra Hakkâri, Becid(Basra) Savur(Diyarbakır) Akçaabat, Hınıs nâipliklerinde bulunmuştur. Bkz. Albayrak, **Son Devir Osmanlı Uleması**, I, s. 170-171.

³¹⁵ TVS, XII, s. 449.

³¹⁶ Ağustos 1890'da Görele Nâipliği'ne Şiran eski Naibi Salih Rasim Efendi'nin atanması düşünülmüşse de daha sonra bundan vazgeçilmiştir. **BOA, DH. MKT**, No: 1749/55, 28 Temmuz 1306/10 Ağustos 1890.

³¹⁷ TVS, XIV, s.433, 1890 yılında Görele Kazası Nâipliğinde olan Süleyman Faik Efendinin bir müddet daha Görele'de kalması hakkında kaza ahali ile kendisi tarafından bir dilekçe gönderilmiştir. Bkz **BOA, DH. MKT**, No: 1742/31, 27 Zilkade 1307/15 Temmuz 1890. Süleyman Faik Efendi, Hattat İbrahim Rüştü Efendi'nin oğlu olup İstanbul'da 1839 yılında doğmuştur. Kur'an-ı Kerimi sıbyan mektebinde ezberlemiştir. Beyazıt camiinde Arapça öğrenmiştir. Şam Nâibi Menlikli Ahmet Efendi'den icazet almıştır. Muallimhane-i Nüvvab'da iki sene okumuş ve 1865'te şahadetname almıştır. Ağustos 1866 ile 1870 yılları arası Maliye Divan-ı Muhakemat Mazbata odası Kâtipliğinde görev almıştır. 1874'te Çorlu Kazası Nâipliğine tayin olmuştur. Daha sonra Ezine, Bozdoğan, Edirne'ye bağlı Cebel, Vize, Görele, Pirepol, Sürmene, Aziziye, Enez, Hınız, Dimetoka ve Kırcaali'de nâiplik yapmıştır. Bkz Sadık Albayrak, **Son Devir Osmanlı Uleması**, IV-V, Medrese Yaynevi, İstanbul, 1890, s. 443-444.

³¹⁸ TVS, XV, s. 437.

³¹⁹ Mehmet Sabri Efendi 1896-1898 yılları rasında Görele Ziraat ve Ticaret Odası Başkanlığı da yapmıştır. TVS, XVI, s. 407, 411.

³²⁰ TVS, XVII, s. 573; TVS, XVIII, s. 387; Albayrak, **Görele Mahkeme Sicili**, s. 60; Ömer azmi efendi, 1898 yılında Görele Ticaret Odası Başkanlığı da yapmıştır. TVS, XVII, s. 575.

³²¹ TVS, XIX, s. 251; TVS, XX, s. 425; TVS, XXI, s. 757; Albayrak, **Görele Mahkeme Sicili**, s.132.

³²² Mapavrili Mehmet Ali Efendi 1859 yılında Mapavri'nin Babik köyünde doğmuştur. Çiftçi Mehmet Emin Efendi'nin oğludur. 1883'te İstanbul'a gitmiştir. Fatih Bahr-i Siyah Çifte Baş Tetimme Medresesi'nde Hayrabolulu İbrahim Hilmi Efendi'den ders almıştır. Mekteb-i Nüvvab'a girerek 29 Eylül 1895'te şahadetname almıştır. 23 Mart 1898'de Kirmastı Nâipliğine atandı. Şubat 1902 ile Nisan 1904 tarihleri arasında Görele Kazası Nâipliği yapmıştır. Daha sonra Zile ve İspir Kazası Nâipliklerinde bulundu. 27 Mayıs 1915 yılında İspir'de görevine devam etmekte olduğu sırada vefat etti. Bkz Albayrak, **Son Devir Osmanlı Uleması**, III, s. 88.

³²³ TVS, XXII, s. 659.

³²⁴ Trabzonlu Mehmet Rahmi Efendi, Kavukçuzâde Ahmet Efendi'nin oğludur. 1865 tarihinde Trabzon'da doğmuştur. Arapça eğitiminin ardından İstanbul'a giderek Beyazıt Müderrislerinden Çarşambalı Ahmet Hamdi Efendi'den ders görerek 1895'te icazetnamesini almıştır. Mektep-i Nüvvâb'dan 1897'de dördüncü sınıf nâiplik ehliyetnamesi alarak mezun olmuştur. Mart 1897 yılında Sındırgı, 1900'de Kığı, 1904'te Safranbolu, 1908'de Görele, 1910'da Bayburt ve 1913 tarihinde ise Turgutlu Kazası Nâipliklerine tayin olmuştur. Bkz Albayrak, **Son Devir Osmanlı Uleması**, IV-V, s. 44.

1910(Mayıs)- 1912(Nisan)	Hopalı Ali Rıza Efendi ³²⁵
-----------------------------	---------------------------------------

Tablo 19: 1875-1892 Yılları Görele Kazası Nâipleri.

1.4.2. Meclis-i Dava - Mahkeme-i Bidayet-i Kaza

Osmanlı Devletinin kuruluşundan Tanzimat Fermanı'na kadar olan dönemde hukuk alanında İslam hukukunun temel alındığı Şer'i mahkemeler işlev görmekteydi. Ancak Tanzimat Fermanının ardından devletin ihtiyaç duyulan hukuki reform hareketleri ve Batılı devletlerin talepleri doğrultusunda kendi hukuki yapılarını Osmanlı Devleti üzerinde uygulatma çabaları sonucunda hukuk alanında ciddi yenilikler yapılmaya başlanmıştır.³²⁶

Bu yeniliklerden birisi, 1864 Nizamnamesi ile yürürlüğe giren kanunla beraber vilayet, sancak ve kazalarda genelde Nizamiye Mahkemesi adı ile anılan hukuk ve ceza mahkemeleri kurulmasına karar verilmesidir. Kazalarda hâkim'in (nâip) başkanlığında toplanan Müslüman ve Gayrimüslim 3 üyeden (mümeyyizden) oluşan Dava Meclisi (Meclis-i Deâvi) görev alacaktır.³²⁷ Naip merkezden atanmak ile birlikte üyelerin ise kaza halk arasından 2 yıllığına seçilmesi kararı alınmıştır.³²⁸

Dava Meclislerinde genel olarak kabahat ve küçük suç dereceleri ile ticaret mahkemesi bulunmayan yerlerde ise ticaret davalarına bakılırdı..³²⁹

1875-1879 tarihleri arasında Görele Meclis-i Deâvi teşkilatı şu şekildedir.

Tarih	Meclis-i Deâvi Reisi	Mümeyyiz	Kâtip
1875 ³³⁰	Naip Hacı Tahir Efendi	Bilal Efendi, Bekir Ağa ve Arakel Ağa	-

³²⁵ Ali Rıza Efendi, Hasan Ağazâde Mehmet Nuri Efendi'nin oğlu olup 1862 yılında Hopa Kazasının bir köyünde doğmuştur. İstanbul da Süleymaniye Medresesine girerek 12 yıl eğitim almıştır. Malazgirt, Varto, Suşehri, Hopa, Yıldızeli ve Görele Kazası Nâipliklerinde bulunmuştur. 16 Haziran 1917'de vefat etmiştir. Bkz. Albayrak, **Son Devir Osmanlı Uleması**, I, s. 298.

³²⁶ Karaman, **a.g.t.**, s. 107.

³²⁷ Mehmet Akif Aydın, "Osmanlı'da Hukuk", **Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi**, İslam Tarih, Sanat ve Kültür araştırma Merkezi(IRCICA), C I, İstanbul 1994, s. 433.

³²⁸ Çadircı, **a.g.e.**, s. 282.

³²⁹ Çadircı, **a.g.e.**, s. 281.

³³⁰ TVS, VII, s. 183.

1876 ³³¹	Naip Tevfik Efendi	Bilal Efendi, Bekir Ağa ve Arakel Ağa	Rüstem Efendi
1877 ³³²	Naip Ahmet Tevfik Efendi	Bekir Ağa, Hasan Efendi, Arakel Ağa	Rüstem Efendi
1878 ³³³	Naip İbrahim Ethem Efendi	Bekir Ağa, Hasan Efendi ve Arkel Ağa	Rüstem Ağa
1879 ³³⁴	Naip Muhiddin Efendi	Bekir Ağa, Hasan Efendi ve Manuk Ağa	Rüstem Ağa

Tablo 20: 1875-1879 Tarihleri Arası Görele Meclis-i Deâvi Teşkilatı:

1879 yılında çıkarılan Mehakim-i Nizamiyenin Teşkilatı Kanunu ile nizamiye mahkemelerinde iyileştirmeye gidilerek mevcut yapının eksiklikleri giderildi. Böylece divan-ı temyizlerin adı mahkeme-i istinaf'a ve Deâvi Meclislerinin adı Bidayet Mahkemesine dönüştürülmüştür.³³⁵ Görele'de Mahkeme-i Bidayet-i Kaza ilk olarak 1881 tarihinde *Trabzon Vilayet Salnamesi* 'nde geçmektedir.

1881-1904 yılları arasında Görele Bidayet Mahkeme teşkilatı şöyle oluşmuştur:

Tarih	Reis	Aza	Kâtib	Müstantik Muavini
1881 ³³⁶	Nâip Ahmet Fuat Efendi	Çolakzâde Bilal Efendi ve Manuk Ağa	Birinci Kâtibi Fuat Efendi; İkinci Kâtibi Rüstem Efendi	Ali Efendi
1888 ³³⁷	Nâip Vehib Efendi	Reşid Efendizâde Ali Efendi, Bozacıoğlu	Başkâtip Sadeddin Efendi	Hasan Efendi

³³¹ TVS, VIII, s. 177.

³³² TVS, IX, s. 115.

³³³ TVS, X, s. 135.

³³⁴ TVS, XI, s. 145.

³³⁵ M. Macit Kenanoğlu, "Nizamiye Mahkemeleri" *DiA*, XXXIII, İstanbul, 2007, s. 187.

³³⁶ TVS, XII, s. 147, s.149.

³³⁷ TVS, XIII, s. 451.

		Konstanti Ağa		
1892 ³³⁸	Nâip Süleyman Faik Efendi	Aşıkyan Süleyman Bey ve Aşıkyan Manuk Ağa	Başkâtip Neşet Efendi	Tahir Efendi
1894 ³³⁹	Nâip Ömer Lütfü Efendi	Kuğuzâde Süleyman Bey, Bozacıoğlu Konstantin Ağa	Başkâtip Neşet Efendi	Osman Efendi
1896 ³⁴⁰	Nâip Mehmet Sabri Efendi	Hocazâde Ahmet Efendi, Aşıkyan Manuk Ağa ve Mukavelât Memuru Osman Efendi	Başkâtip Neşet Efendi	Tahir Efendi
1898 ³⁴¹	Nâip Ömer Azmi Efendi	Derviş Osman Efendi ibni Bekir, ³⁴² Yakupzâde Halil Efendi Arzmanyân Kigork Ağa ve Mukavelât Muharriri Ahmet Nedim Efendi	Başkâtip Ahmet Nedim Efendi	Tahir Efendi
1899	Nâip Ömer Azmi Efendi	Derviş Osman Efendi ibni Bekir, Nikola Ağa, ³⁴³ Çolakzade,	Başkâtip Ahmet Nedim Efendi	Tahir Efendi

³³⁸ TVS, XIV, s. 433.

³³⁹ TVS, XV, s. 437.

³⁴⁰ TVS, XVI, s. 407.

³⁴¹ TVS, XVII, s. 573.

³⁴² Albayrak, **Görel Mahkeme Sicili**, s. 63-68.

³⁴³ Albayrak, **Görel Mahkeme Sicili**, s. 101.

		Hafız Mustafa bin Ali ³⁴⁴ Ahmet Efendi ibni Murat Efendi ³⁴⁵		
1900 ³⁴⁶	Nâip Ömer Azmi Efendi	Emanetzâde Derviş Efendi ve Nikola Ağa ³⁴⁷	Başkâtip Ahmet Nedim Efendi	Tahir Efendi
1901 ³⁴⁸	Nâip Mehmet Hurşit Efendi	Cinahmetzâde Hacı Salih Efendi ve Nikola Ağa	Başkâtip Ahmet Nedim Efendi	Süleyman Efendi
1902 ³⁴⁹	Nâip Mehmet Hurşit Efendi	Hacı Salih Efendi ve Aşıkyan Serkiz Ağa	Başkâtip Nuri Efendi	Süleyman Sami Efendi
1903 ³⁵⁰	Mapavrili Mehmet Ali Efendi ³⁵¹	Küçük Mehmetzâde Mehmet Ali Efendi ve Keşişoğlu Kostantin Efendi	Başkâtibi ve Mukavelat Muharriri Hafız Mesut Efendi	Süleyman Sami Efendi
1904 ³⁵²	Nâip Abdullah Fehmi Efendi	Küçük Mehmetzâde Mehmet Ali Efendi ve Keşişoğlu Kostantin Ağa	Başkâtibi ve Mukavelat muharriri Ali Efendi	Süleyman Sami Efendi

Tablo 21: 1881-1904 Yılları Görele Bidayet Mahkemesi Memurları.

1.4.3. Mahkeme-i Şer'i ye Kâtipliği

Şer'iyye Mahkemeleri Osmanlı Devletinin başlangıcından XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar hukuki meselelerin çözüldüğü tek hâkimli mahkemelerdir. Şer'i mahkemelerde kadı ve naibin yardımcıları bulunmaktadır. Naiplerin en önemli

³⁴⁴ Albayrak, *Görel Mahkeme Sicili*, s.114-115.

³⁴⁵ Albayrak, *Görel Mahkeme Sicili*, s.106.

³⁴⁶ TVS, XVIII, s. 387.

³⁴⁷ Albayrak, *Görel Mahkeme Sicili*, s. 101-127.

³⁴⁸ TVS, XIX, s. 251.

³⁴⁹ TVS, XX, s. 429.

³⁵⁰ TVS, XXI, s. 759.

³⁵¹ Albayrak, *Son Devir Osmanlı Uleması*, III, s. 88.

³⁵² TVS, XXII, s. 661.

yardımcıları kâtiplerdir. Şer'i Mahkemelerde görülen davalar kâtipler vasıtasıyla Şer'iyye Sicili defterlerine kaydedilmişlerdir. Kâtipler mahkeme kayıtlarını almakla beraber merkezden gelen resmi yazıları da deftere kaydetmektedirler.³⁵³ 1849-1911 yılları arasında Görele Şer'iyye Mahkemesi'nde 40 adet şer'iyye sicili tutulmuştur.³⁵⁴ Ayrıca mahkemelerde muhızır (mübaşir) de bulunmaktadır.³⁵⁵

Bu mahkemelerde evlenme, boşanma, miras ve benzeri konuları şeriatın öngördüğü derecede çözülecektir. Şer'i mahkemelerin başkanı olan naipler aynı zamanda nizamiye mahkemelerinin de başkanı olarak görev yapmaktadır. Ayrıca kaza merkezlerinde kurulan meclislere de doğal üye olarak katılabilmektedir.³⁵⁶

1894/1900³⁵⁷ yıllarında Görele Mahkeme-i Şer'iyye Kâtibi Bilal Tevfik Efendi³⁵⁸ 1901-1902 yıllarında Murat Bey³⁵⁹ ve 1903-1904 yıllarında ise Şevket Efendi olmuştur.³⁶⁰

1.4.4. Görele Ticaret Mahkemesi

Tanzimat dönemi Osmanlı devletinin pek çok alanda olduğu gibi hukuk alanında da Batılılaşma dönemidir. Osmanlı Devletinin ihtiyaç duyduğu yenileşme çabasının bir sonucu olarak kurulmuş olmakla beraber Batı tarzı hukuk sisteminin kurulmasında Avrupalı devletlerinde önemli etkisi olmuştur. Avrupalı devletlerin Osmanlı hukuk sisteminde bu denli etkili olmasının nedeni ise; sanayi devriminin etkisi ile artan üretime karşılık batılı ülkeleri pazarlar aramaya ve bu pazarların olduğu ülkelerde ticari haklarını güvence altına alma isteği ortaya çıkmıştır. Kendi hukuk yapı ve kanunlarını uygulatarak hukuki bir itibar elde etmeye ve elde ettikleri ticari haklarını korumaya çalışmışlardır. Ayrıca Osmanlı üzerindeki kendilerine

³⁵³ Karaman, **a.g.t.**, s. 105.

³⁵⁴ Albayrak, **Görele Mahkeme Sicili**, s. XI.

³⁵⁵ 1898-1900 yıllarında Görele Şer'i Mahkemesinde muhızır(mübaşir) olarak İdris Ağa bni İdris görev almaktadır. Bkz. Albayrak, **Görele Mahkeme Sicili**, s.61-144.

³⁵⁶ Çadırcı, **a.g.e.**, s. 282-283.

³⁵⁷ **TVS**, XV, s. 439; **TVS**, XVI, s. 409; **TVS**, XVII, s. 575; **TVS**, XVIII, s. 389.

³⁵⁸ Albayrak, **Görele Mahkeme Sicili**, s. 66.

³⁵⁹ **TVS**, XIX, s. 253.

³⁶⁰ **TVS**, XXI, s. 757; **TVS**, XXII, s. 661.

yakın hissettikleri azınlıklara hak ve imtiyazlar elde ederek itibar kazanma çabası vardır.³⁶¹

Osmanlı Devleti başlangıçta hukuki düzenlemeleri gerçekleştirerek ülke içerisinde ki ortaya çıkan sorun ve aksaklıkları gidermek istemiş ise de Batılı devletlerin etkisinde fazla kalarak onların isteğine göre düzenlemeler yapmıştır. Batıyı memnun etme çabası ile yapılan düzenlemeler ihtiyacı karşılayacak şekilde yapılamamıştır. Bunun yanı sıra Avrupalı devletler ile yapılan ticari anlaşmalar Osmanlı Devleti ticareti ve maliyesini daha da olumsuz etkilemiştir.³⁶²

Osmanlı Devleti'nde ilk Ticaret Mahkemesi 1840 yılında İstanbul'da Ticaret Nezaretine bağlı olarak kurulmuştur. 1847 -1848 ve 1850 yıllarında nizamnameler ile düzenlemeler yapılmıştır. 1860 yılında 1850 Nizamnamesine eklenen bir madde ile devlet genelindeki vilayet, sancak ve kazalarında ticaret mahkemesi kurulmaya başlanmıştır.³⁶³

Görelle Kazasında bulunan Ticaret mahkemesine ait bilgi 1888 tarihli *Trabzon Vilayeti Salnamesi*'nde geçmektedir. Ticaret Mahkemesinin Reisi Hacı Hasanzâde Mehmet Efendi'dir. Mahkemenin azaları ise Canberlioğlu Hacı Trandafil Ağa ve Aşıkyan Manuk Ağalardır.³⁶⁴

1.4.5. Görelle Hapishanesi

1900 yılında Görelle Hapishanesi'nde Sergardiyan olarak Ordu Kazası'nın Bucak Mahallesinden Meletlizâde Durmuş Efendi ibn-i Arif görev almaktadır.³⁶⁵ Görelle Hapishanesi'nde 17 Kasım 1907 tarihinden itibaren 7 tutuklu bulunmaktadır. 7 Mayıs 1908 tarihli Adliye Nazırı Memduh Paşa imzası ile Adliye ve Mezahib Nezaretinden Dâhiliye Nezareti'ne yazılan tahrirata göre Görelle Kazası'nda erkekler

³⁶¹ Mehmet Akif Aydın, "Osmanlıda Hukuk", **Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi, İslam Tarih**, Sanat ve Kültür araştırma Merkezi(IRCICA), C I, İstanbul 1994, s. 430-431.

³⁶² Aydın, **a.g.m.**, s. 432.

³⁶³ Karaman, **a.g.t.**, s. 109-110.

³⁶⁴ **TVS**, XIII, s. 453.

³⁶⁵ Albayrak, **Görelle Mahkeme Sicili**, s. 138-139

için olan hapishanenin yakınında kadın mahkûmlar için de bir hapishane açılmasına karar verilmiştir.³⁶⁶

Görelle Kazası Hapishanesi'nde 15 Mart 1909 yılı kayıtlarına göre 7 mahkûm ve 4 tutuklu bulunmaktadır. Nisan 1909'da Görelle Bidayet Mahkemesi Hapishanesinde bulunan 7 adet mahkûmdan 3 adedi mahkûmiyet süresi dolduğundan salıverilmiştir. Mayıs 1909 tarihinde ise hapishane deki 11 kişiden 8'i salıverilmiş ve geri kalan 3 kişi hapis tutulmakla birlikte tevkifhanede ise 6 kadar mahkûm bulunmaktadır. Tevkifhanedeki mahkûmların 4'ü Heyet-i ithamda/suçlama heyetinde, 1'i Daire-i İstintak/sorgu dairesinde ve cünha/küçük kabahat mahkûmu olarak da 1 kişi bulunmaktadır.³⁶⁷ Haziran 1909 sonlarına doğru hapishanedeki mahkûmun sayısı 9'dur. Lakin Temmuz ayı başında 2 mahkûm serbest bırakılmıştır. Tevkifhane de ise 3 Gayrimüslim mevkuf bulunmaktadır.

1911 yılında Görelle Hapishanesinde 2 gardiyan görev yapmaktadır. Hapishane Başgardiyanı Hacı Sadullahoğlu Durmuş Efendi ve ikinci gardiyanlık görevinde ise Cüceoğlu Arif Efendi görev yapmaktadır.³⁶⁸

31 Ağustos 1911 tarihli ve 260 numaralı tahrirata göre Trabzon Vilayetine bağlı Kazalarda ki hapishanelerin mahkûm ve tutukluların miktarını gösteren tablo şu şekildedir:³⁶⁹

	Zanlı	Cinayet Tutuklu	Kabahat	Cünha	Cinayet Mahkûm	Toplam
Trabzon Merkez	37	244	-	5	256	542
Giresun	-	40	-	-	17	67
Görelle	21	-	-	3	5	29
Vakfikebir	-	-	-	2	-	2

³⁶⁶ Yüksel, a.g.m., s. 14.

³⁶⁷ BOA, DH, MB. HPS, No: 141/26, 20 Nisan 1325/3 Mayıs 1909; BOA, DH, MB. HPS, No: 141/52, 1 Haziran 1325/14 Haziran 1909.

³⁶⁸ Yüksel, a.g.m., s.14.

³⁶⁹ BOA, DH, MB. HPS, No:143/68; 13 Teşrinievvel 1327/26 Ekim 1911, 18 Ağustos 1327/ 31 Ağustos 1911.

Tirebolu	-	-	-	-	1	1
Of	-	1	-	1	9	11
Ordu	22	-	-	10	20	52
Akçaabat	-	1	-	1	8	10
Sürmene	-	-	-	3	9	12
Maçka	-	-	-	-	-	-

Tablo 22: Trabzon Vilayetine bağlı Kazalarda ki hapishanelerin mahkûm ve tutukluların miktarını gösteren tablo.

1911 yılı kayıtlarına göre Trabzon vilayeti ve Trabzon vilayetine bağlı kazalarda ki mahkûm miktarı göz önüne alındığında Trabzon, Giresun ve Ordu Hapishanelerinden sonra en fazla mahkûmu barındıran hapishane Görele'de bulunmaktadır.

14 Mart 1915 yılı Trabzon Vilayeti dâhilindeki hapishanelerde yapılan 4 aylık yoklamada cetveline göre Görele Hapishanesinde 5 kadın ve 16 erkek toplam 41 mevkuf/tutuklu ve mahkûm olarak da 19 erkek bulunmaktadır.³⁷⁰ 14 Temmuz 1915 tarihli 4 aylık yoklama cetvelinde ise Görele Hapishanesinde 14 tutuklu ve 4 mahkûm bulunmaktadır.³⁷¹ Kasım 1915 yoklama cetvelinde hapishane de 12 mevkuf ve 2 mahkûm bulunmaktadır.³⁷²

1919 Mart'ında Görele hapishanesi koşullarından birinin kalabalık olması bahanesi ile gardiyan tarafından nezaret odasına nakil olunan 5 mahkûm firar etmiştir. Firarilerin yakalanması için bir müfreze oluşturulmuş ve gardiyan ise tutuklanmasına tutuklanmıştır. Firar eden 5 kişiden ikisi kısa sürede yakalanmıştır. Görele Hapishanesi gardiyanı hakkında 5 mahkûmun kaçmasına sebebiyet vermesinden dolayı tahkikat başlatılarak mahkemeye sevk edilmiştir.³⁷³

³⁷⁰ BOA, DH, MB. HPS. M, No: 20/97, 29 Mart 1331/11 Nisan 1915, 1 Mart 1331/14 Mart 1915.

³⁷¹ BOA, DH, MB. HPS. M, No:22/8, 1 Temmuz 1331/14 Temmuz 1915.

³⁷² BOA, DH, MB. HPS, No: 156/48, 1 Teşrinisani 1331/14 Kasım 1915, 8 Teşrinisani 1331/ 21 Kasım 1915.

³⁷³ BOA, DH. EUM. AYŞ, No: 1/42, 16 Cemaziyelahir 1337/ 19 Mart 1919; BOA, DH. EUM. AYŞ, No: 1/62, 20 Cemaziyelahir 1337/23 Mart 1919; BOA, DH. EUM. AYŞ, No: 6/6, 27 Recep 1337/28 Nisan 1919.

İKİNCİ BÖLÜM

EKONOMİ

2.1. Görele Kazası'nın Ekonomik Yapısı

1869-1881 yıllarında Görele'de tüfek çakmağı ve karakulak adı verilen bıçak ve makas yapıp civar kaza ve nahiyelere ihraç edilmektedir. Kaba ve ince keten bezi kumaş dahi imal edilmekte olup Karahisar taraflarına nakil edilerek satılmaktadır.³⁷⁴

1878 yılında Görele'de keçi 4.246 ve koyun 15.115 baş olmak üzere küçükbaş hayvan sayısı 19.361'dir.³⁷⁵ 1879 yılı Görele'de mevcut küçükbaş hayvan miktarı 19.092'dir.³⁷⁶ 1901 yılında ise Görele'de bulunan hayvanların miktarı: 30 merkep (eşek), 100 katır, 350 bargir/beygir, 5.226 keçi, 13.771 koyun, 4.000 inek olmak üzere toplam 23.477 baş hayvan bulunmaktadır.³⁷⁷

Görele Kazası'nın *Trabzon Vilayeti Salnamelerine* göre 1879 yılı mahsullerinin miktarını gösteren cetvel şu şekildedir:³⁷⁸

Mahsul	
Fındık	402.271 Kıyye (Okka)
Fasulye	138.850 Kıyye
Mısır	83.110 Kile
Kendir	18.101 Kıyye
Ceviz	19.291 Kıyye
Üzüm	90.755 Kıyye
İncir	9.025 Kıyye

³⁷⁴ TVS, I, s. 185; TVS, III, s. 247; TVS, VI, s. 213; TVS, VIII, s. 455; TVS, XII, s. 357.

³⁷⁵ TVS, X, s. 243.

³⁷⁶ TVS, XI, s. 293.

³⁷⁷ TVS, XIX, s. 475.

³⁷⁸ TVS, XI, s. 275- 281.

Elma ve Armut	5.750 Kıyye
Duhan (Tütün)	35 Kıyye
Hınta (Buğday)	3.210 Kıyye
Kovan	1.954 Adet
Kabak	13.425 Kıyye
Soğan ve Sarımsak	40 Kıyye
Çavdar	10 Kile
Sair	721 Kile
Meyve-i Mütenevvie	500 Kıyye

Tablo 23: Görele Kazası 1879 yılı mahsullerinin miktarını gösteren tablo.

1888 yılı Trabzon Salname kayıtlarına göre Görele üzümünden kaliteli şarap imal edilmektedir. Ayrıca eczalı tabanca, tüfek, makas, çakmaklı tabanca, çam ağacından tahta ve şimşirden kaşık vesaire imal ve ihraç edilmektedir.³⁷⁹

1903 yılı *Trabzon Vilayeti Salnamesi*'ne göre; Görele Kazası'nın en mühim hâsılatı findıktır. İkinci derecede mısır darısı ile fasulye gelir. Arpa ve buğday hâsılatı bunlara nispeten ehemmiyetsizdir; Görele üzümü bol olduğu gibi armut, elma ve ceviz de çoktur. Bu ürünler ithal edilmekle birlikte bunlar dışında cüzi miktarda balmumu, balıkyağı, tuzlu bağırsak, yumurta, ceviz, koyun ve keçi mevvadı gibi ürünlerde bulunmaktadır. Kasaba halkı rençperlik, balıkçılık, bakırcılık, marangozluk, dericilik, taşçılık gibi mesleklere sahiptir. Kaza merkezinde 300 hane, 1 hamam, 270 dükkân, 8 mağaza, 8 fırın, 15 kahvehane, 3 lokanta, 1 na-tamam hotel

³⁷⁹ TVS, XIII, s. 455.

ve köylerde ise 40 mescit, 12 medrese, 2 kilise ile 4350 hane, 80 fırın, 59 değirmen, 2230 serander olarak bilinen ambar vardır.³⁸⁰

Görece'nin Sis, Alaca ve Kızılali isimli 3 yaylası var ise de bunların vüsatı kaza dâhilinde bulunan ve civar kaza ve nahiyelerden getirilen hayvanların otlatılmasına yeterli olmadığından dolayı ahalinin bir kısmı Kürtün'ün Kazıkbeli yaylasına göçmektedirler.³⁸¹

2.2. Görece'de Doğal Afetler

15 Eylül 1901 tarihinde şiddetli devam eden yağmur sonucunda Tirebolu'nun Kumyalı mevkiinde bir hane toprak kayması sonucu harap olmuş. Görece'de ise birçok araziye su basmış ve yaşanan sel felaketinde ağaçları söküp götürmüştür.³⁸² Temmuz 1912 sonunda yaşanan şiddetli yağıştan sonra dere ve ırmaklar taşarak, çevresindeki tarla, ev, bahçe ve değirmenleri tahrip etmiş ekinler zarar görmüştür. Ayrıca köyler ve ağaçlara da hasar vererek zarara neden olmuştur. Elegü deresinde yeni inşa edilmiş olan köprünün ayağı dahi kırılmıştır.³⁸³

Görece'de 28 Temmuz 1919 tarihinde de çok ciddi bir sel felaketi yaşanmıştır. Devamlı yağın yağmur neticesinde oluşan sel 36 köyde ekinlerin mahvolmasına, 30 değirmen, 25 hane, Elegü Deresi köprüsü dâhil 33 köprünün yıkılmasına sebep olmuştur. Yaşanan sel felaketinde 1 erkek ve 8 kadın hayatını kaybetmiştir. 5 sığır telef olmuştur.³⁸⁴

Görece Kaymakamlığı'nın ayrıntılı bir tahkikat raporuna göre sel felaketinin verdiği hasar şöyledir:³⁸⁵

Menteşe köyünde 1 taş köprü, 4 değirmen ve 5 hane harap olmuştur. Hane sahipleri; Dervişoğlu Osman, Zurnacıoğlu Osman, Pirgalipoğlu Ali,

³⁸⁰ TVS, XX, s. 433-435; TVS, XXI, s.523-525.

³⁸¹ Görece'nin yaylak ve kışlaklara kuraya mahsus mera emsali mahaller 189068 dönüm kadardır. TVS, XX, s. 435-669; TVS, XXI, s. 525.

³⁸² BOA, DH, MKT, No: 2551/97, 12 Eylül 1317/ 15 Eylül 1901, 21 Teşrin Sani 1317/4 Kasım 1901.

³⁸³ Yüksel, Giresun Tarih Yazıları, s, 261.

³⁸⁴ BOA, DH, İUM, No: 20-18/12-93, 8 Zilkade 1337/5 Ağustos 1919, 25 ağustos 1335/25 Ağustos 1919, 28 Temmuz 1335/28 Temmuz 1919, Yüksel, Giresun Tarih Yazıları, s, 261.

³⁸⁵ BOA, DH, İUM, No: 20-18/12-93, 8 Zilkade 1337/5 Ağustos 1919, 25 ağustos 1335/25 Ağustos 1919, 28 Temmuz 1335/28 Temmuz 1919 bkz. Yüksel, Giresun Tarih Yazıları, s, 261-264.

Pirgalipoğlu Yakup ve İbşiroğlu Salih Hoca'dır. Köy mahsult dörtte bir oranında zayı' olmuştur. Karaburun Kuşçulu köyünde sahile on dakika mesafede olan 1 taş değirmen, 150 kıyıye tohum istihab eden arazi ve bahçe hasar görmüştür. Mahsul üçte bir derecesinde zayı' olmuştur. Tepeköy köyünde 2 değirmen ile tarla mahsulü yarı derecede zayı' olmuştur. Arduç köyünde Hasanoğlu Mehmet, Kürtoğlu İsmail, Salih ve Mehmet'in haneleri harap olmuş ve mahsulleri dörtte bir derecede zayı' olmuştur. Karadere köyünde 1 değirmen ve 2 ahşap köprü harap olmuştur. Mahsl üçte bir derecesinde mahvolmuştur. Ege köyünde 2 değirmen, 2 köprü ve emlak arazilerinin 3 kısmında 1 kısmı tahrip olmuştur. Çatak Kırıklı köyünde Hacıoğlu Emin'in hanesinin üzerine toprak ve büyük taşlar gelerek 2 sığır, eşya ve erzakı toprak altında kalmıştır. Hacıoğlu Osman, Kürtoğlu Halil ve Keleşoğlu İsmail isimli şahısların haneleri de heyelandan etkilenerek harap olmuştur. Cinoğlu Derviş'in hanesi harap olmuş ve eşi Emine'de yaralanmıştır. Koyunhamza köyü ile arkasındaki dere üzerindeki köprüler hasar görmüştür. Kuzcaky köyünde 1 taş köprü ile 4 taş değirmen harap olmuş ve mahsulün yarısı ziyan olmuştur. Köy ahalisinden Salihoğlu Ali hemşiresi Ayşe ile yengesi Emine haneleri üzerine gelen toprak ve taş gelmesi üzerine vefat etmişlerdir. Fevzioğlu Mehmet'in 1 hane, 1 serender ve kardeşleri Molla Mehmet ile Bekir'in ve Katırcıoğlu Hasan'ın serenderleri harap olmuştur. Akköy köyünde Gıdıkoğlu Hasan, Köroğlu Aziz, Kuğuzâde Halil Ağa ile Vahid ve Kahyaoğlu Osman'ın haneleri ile 2 köprü ve 4 değirmen harap olmuştur. Kızılcainek köyünde 1 değirmen ve 1 köprü tamamen harap olmuştur. Hamidiye köyünde Çıtlı oğlu Kamil ve Kabuk oğlu Halil'in haneleri ile 5 değirmen harap olmuştur. Sığırılık köyünde Atmacıoğlu Ali, eşi Esmâ ve kızı İpek heyelan sonucu vefat etmiştir. 1 cami ve 6 köprü tahrip olmuştur. Kelete köyünde 12 köprü kullanılamaz hale gelmiştir. Karakeş köyünde 4 değirmen 2 köprü tahrip olmuş ve mahsulün yarısı ziyan olmuştur. Karabörk köyünde tarla, bağ, bahçe, petek, köprü, değirmenler harap olmuş ve köyün hanelerinin büyük bir kısmı heyelandan etkilenmiştir. Eynesil'de 10 köy ahalisinin mahsulü ziyan olmuştur. Derelerin taşması sonucu etrafındaki tarlaları tahrip etmiştir. Bakır ve güney mevkisinde ağaç

ve toprağı beraberinde sürüklemiştir. Köprü ve değirmenler kullanılamaz hale gelmiştir. Zirai olarak zarar %60 civarındadır. Daylı köyünde 5 serendi, 2 hane ve 2 taş değirmen tahrip olmuştur. Köyün mısır hâsılatının yarısı zarar görmüştür. Elegü (Elevi) Deresi taşarak 600 dönümlük bük namındaki tarlaların büyük kısmını ziraat edilemeyecek derecede harap etmiştir. Geri kalan kısmının da ekinini ziyan etmiştir. 2.500 lira civarında harcama yapılarak inşa edilen Elegü deresi köprüsü de tahrip olmuştur.

2.3. Orman Müdürlüğü

1870-1876 yılı *Trabzon Vilayeti Salnamelerine* göre Görele ye 3 saat uzaklıkta Sis Dağı ve 4 saat uzaklıkta Kızılali namlarında 2 orman olup bu ormanlarda köknar, çam vesaire ağaçlar var ise de sahile nakil olması mümkün değildir.³⁸⁶ 1879 yılı kayıtlarına göre Görele Kazası'nda 60.000 dönüm kadar orman arazisi bulunmaktadır.³⁸⁷ Görele Kazası ormanlarından ahali tarafından faydalanılarak çam ağacından tahta ve şimşirden kaşık vesaire imal ve ihraç edilmektedir.³⁸⁸

1896-1904 Yıllarında Orman Ondalık Memuru Aziz Efendi'dir.³⁸⁹ 1901-1903 yılları Trabzon Vilayet Salnamesi kaydına göre Görele Kazasında 156.047 dönüm tarla, 121.484 dönüm orman ve 189.068 dönüm yayla arazisi bulunmaktadır.³⁹⁰

2.4. Maden

Görele'de madencilik ile çıkarılan cevher yerel ihtiyaçlarda kullanılmakla beraber ihraç edilen bir ekonomik kaynak olarak da değer bulmuştur. Görele'nin en önemli maden pazarı Cimide'dir. Görele'de işletilen madenlerden istenilen derecede faydalanılamamıştır ve zengin olan bazı maden kaynakları da atıl kalmıştır. Bu

³⁸⁶ TVS, II, s. 247; TVS, III, s. 265; TVS, IV, s. 269; TVS, VI, s. 225; TVS, VIII, s. 467.

³⁸⁷ TVS, XI, s. 311.

³⁸⁸ TVS, XIII, s. 455.

³⁸⁹ TVS, XVI, s. 409; TVS, XVII, s.575; TVS, XVIII, s. 391; TVS, XIX, s. 253; TVS, XX, s. 427; TVS, XXI, s. 759; TVS, XXII, s. 663.

³⁹⁰ TVS, XIX, s. 435; TVS, XX, s. 669; TVS, XXI, s. 943.

durumdaki en büyük etken ulaşım sıkıntısı, teknolojik vasıtaların eksikliği ve finansal sorunlardır.³⁹¹

1879 ve 1881 tarihli *Trabzon Vilayeti Salnamelerine* göre Görele'deki madenlerin bulunduğu yerler ve genel durumu şu şekildedir:³⁹²

Bakır 1- Cimide köyünde İseli madeni olup mültezim uhdesindedir. Bakır 2- Karaburun ve Kırlak namlarında madenler olup bazı şahıslar tarafından işletilmektedir.

Simli kurşun 1- Koca köyünde Şadi namlı maden olup mültezim uhdesinde ise de metruktur.

Demir 1- Karaburun madeninin güneybatısında olup, metruk haldedir.

Bakır 1- Akköy ve Sadeköy namlarındadır. Metruk durumdadır.

Simli kurşun 9- Karaburun köyünde Çöcen ve Dere nam mahallerde araları yarımşar saat mesafede olup 45 seneden beri metruktur.

Demir 1- Elevi deresi tarafında olup metruktur.

Bakır 1- Sis Dağı cebelinde bazı mahallerde cevherler görünür.

1903 tarihli Trabzon Salnamesi kayıtlarına göre Görele Kazası dâhilinde 10 bin hektar civarında ormanlık alanlar ve muhtelif alanlarda bir hayli kurşun ve bakır madeni keşfolunmuş ise de bunlardan henüz faydalanılamamaktadır.³⁹³

2.4.1. Şadi Gümüş Madeni

Görele'de Şadi Gümüş madeninin 6 ay işletilmesinin ardından mültezimi Nimetullah tarafından 1865 tarihinde tatil edilmiştir. Tatil süresinin 8 yılı aşması üzerine madende çalışan usta ve ameleler ise dağılmışlardı.³⁹⁴ 1870-1878 yılı kayıtlarına göre Görele'nin Akköy köyünde Akköy ve Kozoran namlarında 2 adet

³⁹¹ Erdem Saka, "Abdülhamid Döneminde Giresun ve Çevresinde Madenler" Yüksek Lisan Tezi, Giresun, Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016, s. 39.

³⁹² TVS, XI, s. 301-303, TVS, XII, s.331-333, Saka, a.g.t., s. 34.

³⁹³ TVS, XX, s. 435; TVS, XXI, s. 525.

³⁹⁴ BOA, ŞD, No: 1828/17, 28 Nisan 1289/10 Mayıs 1873.

bakır madeni ve Kuzca köyünde Şadi ve Karaburun köyünde Çuçan/Çüçen namlarında 2 adet sim madenleri var ise de işletilmesi masraflı olacağı nedeni ile metruk durumdadır.³⁹⁵

Trabzon Vilayeti Salnamelerine göre 1888-1894 tarihlerinde ise Görele Kazasının Şadi ve Çuçan/Çüçen köylerinde serveti orta dereceli 2 adet simli kurşun madeni olduğu ve yüzde beş vergi verilmek üzere ahaliye ruhsat verileceği ilan olmuş ise de işletmesine talip çıkmamıştır.³⁹⁶

19 Nisan 1888 tarihli bir Meclisi Vûkelâ varakasına göre Trabzon Vilayeti dâhilinde ki Görele, Tirebolu ve Kürtün kazalarında bulunan 12 adet bakır ve 2 adet simli kurşun madenin 99 sene müddetle işletilmesi imtiyazının Sebuğ David ve Mösyö Tomas Savan Efendilere verilmesine karar verilmiştir.³⁹⁷ Akköy bakır madeni, Sadegöre bakır madeni ve Karaburun ve Çuçan simli kurşun ve bakır madenlerinin mültezimlikleri 11 Mayıs 1888 tarihinde Sebuğ David ve Mösyö Tomas Savan Efendilere ihale edilmiştir.³⁹⁸

2.4.2. Cimide Köyü Bakır Madeni

1870-1878 yıllarında Görele de Cimide köyünde İseli ve Karaburun ve Kırık namlarında olan ve iltizamı taliplerine ihale kılınan 3 adet bakır madeninden kaliteli cevher Avrupa'ya ihraç olunup, birazı Görele de işlenilmek üzere bırakılıp ve birazı dahi Trabzon ve Karahisar taraflarına nakil olunmaktadır.³⁹⁹

İseli bakır madenin geçici olarak işletilmesi için yüzde beş vergi vermek şartıyla ahaliye ruhsat verilmiş ise de imaline devam etmediklerinden Gümüşhane Maden İşleri Müdürü Mösyö Karauze (Kraus) tarafından 27 Eylül 1887 tarihinde taharrisi için ruhsatname verilmesi talebinde bulunulmuştur. Madenin rezervi

³⁹⁵ **TVS**, II, s. 211; **TVS**, III, s. 231; **TVS**, IV, s. 227; **TVS**, VI, s. 197; **TVS**, VIII, s. 439; **TVS**, IX, s. 369, **TVS**, X, s. 273.

³⁹⁶ **TVS**, XIII, s. 319; **TVS**, XIV, 329; **TVS**, XV, s. 333-335; Saka, **a.g.t.**, s. 34.

³⁹⁷ Şura'yı Devletçe onaylanan karara göre Karaburun Madeni ve diğer 12 madenin cevherlerinin ihracatından %5 resm alınacaktır. **BOA, MV**, No: 31/28, 7 Şaban 305/ 19 Nisan 1888; Saka, **a.g.t.**, s. 84-85.

³⁹⁸ Senelik olarak Akköy Madeninden 1370 Sadegöre Madeninden 2138 Karaburun ve Çuçan Madenlerinden ise 3289 vergi alınacaktır. Bkz. **TVS**, XX, s. 675; **TVS**, XXI, s. 947; **TVS**, XXII, s. 889; Saka, **a.g.t.**, s. 35.

³⁹⁹ **TVS**, II, s. 211; **TVS**, III, s. 231; **TVS**, IV, s. 225; **TVS**, VI, s. 197; **TVS**, VIII, s. 467; **TVS**, IX, s. 367; **TVS**, X, s. 273.

yüksekti.⁴⁰⁰ İseli bakır madeni 29 Kasım 1903 tarihinde yıllık 1970 kuruş vergi vermek şartı ile Şurayı Devlet azasından Muhtar Efendi'ye verilmiştir.⁴⁰¹ Orman ve Maden ve Ziraat Nezareti'nin Şura-yı Devlet'e havale olunan tezkeresiyle 1907 yılında Muhtar Efendi'nin mültezimliğindeki İseli bakır madenini Mösyö Karayano'ya teslim edilmesine karar verilmiştir. Madenin teslimi içinde Orman ve Maden ve Ziraat Nezareti Sermühendisi Kolan Efendi görevlendirilmiştir.⁴⁰²

18 Ekim 1914 tarihinde Görele'nin Kırlak/Gırlak mevkiindeki bakır madeninin imtiyazı icap eden vergilerin verilmesi şartı ile 99 seneliğine İngiltere vatandaşı olan Frederik Hamilton'a ihale edilmiştir.⁴⁰³ 15 Şubat 1915'te Frederik Hamilton'a ihale edilmiş bakır madeninin imtiyazının feshine karar verilmiştir.⁴⁰⁴ Bu durum Şurayı Devlet kararıyla tensip edilmiştir.⁴⁰⁵

2.4.3. Kelete Köyü Bakır, Simli Kurşun ve Çinko Madenleri

Osmanlı tebasından olan Anastas Lamiryanidi, Kelete köyünde bulunan 15 dönümlük arazide maden araştırması için başvuruda bulunmuştur. Lamiryanidi araştırma için başvurduğunda Galik oğlu Gavril ve Vafyadi isimli 2 ortağı bulunmaktadır. 18 Kasım 1907 tarihinde ruhsatname almışlardır.⁴⁰⁶

Ortaklardan biri olan Todor Vafyadi sahip olduğu hisselerden üçünü Terziyanoğlu Miltiyadi'ye devretmiştir. Todor Vafyadi satmış olduğu hisselerin devri 15 Nisan 1326/28 Nisan 1910 tarihinde gerçekleştirmiştir.⁴⁰⁷

Anastas Lamiryanidi sahip olduğu %33'lük hissesinin 5 hissesini Trabzon da ikamet etmekte olan Yunanistan vatandaşı Afridi Panayot'a devretmiştir. Orman, Maden ve Ziraat Nezareti'nin tezkeresi üzerine Şura-yı Devlet Maliye, Nafia ve

⁴⁰⁰ TVS, XIII, s. 319; TVS, XIV, s. 329; Saka, a.g.t., s. 34.

⁴⁰¹ TVS, XXII, s. 889; Saka, a.g.t., s. 35.

⁴⁰² BOA, İ.OM, No: 12/21, 18 Cemaziyelahir 1325/29 Temmuz 1907.

⁴⁰³ BOA, MV, No:237/44 28 Zilkade 1332/18 Ekim 1914, BOA, MV, No: 238/42, Rebiül Evvel 333/Ocak 1915.

⁴⁰⁴ BOA, BEO, No: 4337/325243, 2 Şubat 1330/15 Şubat 1915.

⁴⁰⁵ BOA, MV, No: 246/26, 4 Safer 1335/30 Kasım 1916, Karar Ticaret ve Ziraat Nazırı ve Sadrazam tarafından onaylanmıştır.

⁴⁰⁶ Saka, a.g.t., s. 36; BOA, MV, No: 142/35, 18 Nisan 1326/ 1 Mayıs 1910, 5 Recep 1328/13 Temmuz 1910; Bu arazinin bir kısmı tapulu olmakla beraber sahibi olmayan bölümleri de bulunmaktadır. Trabzon Vilayetinden gönderilen 9 Şubat 1910 tarihli tahrirat ile de Kelete köyünde bakır ve çinko ve simli kurşun aramak için verilen 18 Kasım 1907 tarihinden itibaren bir sene ile sınırlandırılan ruhsatname ile madenlerin hukuk işlemleri başlamıştır.

⁴⁰⁷ Saka, a.g.t., s. 36 .

Maarif Dairesi tarafından incelenmiş ve bu işlem usul ve yasalara uygun bulunmuştur. Maden Nizamnamesinin 23. Maddesine dayanarak devir işlemi 1910 tarihinde gerçekleştirmiştir.⁴⁰⁸ İş güvenliği ve çevresel faktörler açısından oluşacak sorunların giderilmesi maksadı ile 15 Temmuz 1909 tarihinde kefaletname imzalanmıştır. Vilayet Meclis’ince, 5 hissenin Panayot’a devrinde ruhsatname harcı olan 25 kuruşun ve asgari teçhizat ücreti olan 60 paranın altın olarak ödenmesine karar verilmiştir.⁴⁰⁹

Galik oğlu Gavril Kelete köyündeki ortak olduğu madenlerin %33,75 olan hissesinin 10’unu Yusuf Yusufidi’ye, diğer 10 hissesini de Rusya vatandaşı Karakozok Yanko’ya devretmek maksadı ile gerekli makamlara başvuruda bulunmuştur. Orman, Maden ve Ziraat Nezareti gerekli incelemeler sonucunda hisse devrini sakınca görmeyerek Şura-yı Devlete işlemlerin yapılması için gerekli evrakları göndermiştir. Maden Nizamnamesinin 23. Maddesi gereği devir işlemi 13 Temmuz 1910 tarihinde yapılmıştır.⁴¹⁰

2.5. Düyûn-ı Umumiye ve Reji İdaresi

2.5.1. Düyûn-ı Umumiye

XIX. yüzyılın en belirgin özelliklerinden birisi Osmanlı Devleti’nin ilk kez dışarıdan borç para alınmasıdır. Kırım Savaşı ile Osmanlı Devleti ilk defa Avrupalı bankerlerden borç para almıştır. Savaş sonrası oluşan mali açık kapanamadığı gibi

⁴⁰⁸ Trabzon’da ikamet eden Lamiryanidi’nin maden mühendisliğine ve vilayet meclisine havale olunun 19 Şubat 325/4 Mart 1910 tarihli arzuhalde Trabzon Vilayeti dâhilinde Görele Kazası’nın Kelete Köyü’nün doğusunda Kabakdağı Tepesi, kuzeyinde Güvende Çubuğu Tepesi ve güneyinde Girmişbey Dağı Tepesi ile sınırlı 15 bin dönüm hisseli ve hissesiz arazide bakır, simli kurşun ve çinko madenleri araştırılması için kendisi ile ortağı namına 44 cilt ve 20 sıra numaralı ve 5 Teşrin-i Sani 323/18 Kasım 1907 tarihli bir adet ruhsatname verilmiş olduğundan mezkûr ruhsatname gereğince 100 hisse itibarıyla sahibi olduğu 33 hisselik hakkından 5 hisselik hakkını Trabzon Kasımağa Mahallesinden ve Yunan Devleti tebaasından Afridi Panayoti’ya devrettiğinden gerekli işlemlerin icrası için ve maden mühendisliğinde yazılan 20 Şubat 325/5 Mart 1910 tarihli derkenarda dahi Meclis-i İrade-i Vilayet tarafından gerekli muamelenin yerine getirilmesinin ifade ve tebliğ edilmesine ve müteşebbis Anastas Lamiryanidi ile ortakları Todor Vafyadı ve Golik oğlu Goril’e zikredilen Kelete Köyü’nde ve yukarıda beyan olunan hudut dahilinde olan 15 bin dönüm sahipli ve sahipsiz arazide bakır, simli kurşun ve çinko madenleri araması için yukarıda zikredilen tarih ve numaralar ile bir adet ruhsatname verildiği gibi zikredilen ruhsatnamenin müracaatı Orman ve Maden Nezareti Celile’sinin 7 Şubat 323/20 Şubat 1908 tarihli ve 33 numaralı yazısında bildirilmiş olmakla zikredilen kişinin vilayet Meclisi tarafından çağrılıp kanaati alınmış olup ruhsatname gereğince sahip olduğu 33 hisselik hakkından 5 hisselik hakkını Akridi Panayoti’ye devir ve ferag ettiğini beyan etmiş olup, devir işlemi beyan eden zabıt varakası tanzim edildi. Saka, **a.g.t.**, s. 37-38; **BOA, MV**, No: 142/35, 18 Nisan 1326/ 1 Mayıs 1910, 5 Recep 1328/13 Temmuz 1910; **BOA, MV**, No: 141/58, 6 Haziran 1326/ 19 Haziran 1910.

⁴⁰⁹ Saka, **a.g. t.**, s 38; Vilayet Meclisi’nin karar tarihi 16 Kanun-i Evvel 1325/29 Aralık 1909’dur.

⁴¹⁰ Saka, **a.g.t.**, s. 37-38; **BOA, MV**, No: 142/35, 18 Nisan 1326/ 1 Mayıs 1910, 5 Recep 1328/13 Temmuz 1910

alınan ilk borcun ardından pek çok kez borç alınmaya devam edilmiştir. Alınan borçların yığılması ile devlet borcun faizini dahi ödemez olmuştur. Sonuç olarak borçların ödenmesi maksadı ile “Düyûn-ı Umumiye” örgütü kurulmuş ve Osmanlı Devleti’nin gelir kaynaklarının üzerinde denetimi bulunan ve zamanla etkinliğini arttıran bir kuruluş olmuştur.⁴¹¹

1888 tarihinde Görele Düyûn-ı Umumiye memuru Mehmet Zihni Efendi’dir.⁴¹² 1892’de Düyûn-ı Umumiye Memuru Hasan Tahsin Efendi’dir.⁴¹³ Hasan Tahsin Efendi, Görele Kazası Düyûn-ı Umumiye memuru iken ambarların birindeki tuz miktarının 10 ton noksan çıkmasından dolayı görevinden alınmıştır. Hasan Tahsin Efendi’nin zimmetinden çıkan 10 ton tuzun 7-8 tonunun bedeli kendisinden tahsil edilmiştir.⁴¹⁴

1894-1898 yılları Düyûn-ı Umumiye Memuru Cemal Efendi’dir.⁴¹⁵ 1900’de Görele Düyûn-ı Umumiye Memuru Zihni Efendi’dir.⁴¹⁶ 1900-1904 yıllarında Görele/Elegü Düyûn-ı Umumiye Memuru ise Osman Remzi Efendi’dir. 1901-1903 yıllarında Düyûn-ı Umumiye Kâtibi Mehmet Kamil Efendi’dir. 1902 yılında kantarcı Şükrü Efendi bulunmaktadır. 1903/1904 yılında kantarcı İstefan Efendi’dir.⁴¹⁷ 1904 yılı Görele Düyûn-ı Umumiye Kâtibi Hafız Hilmi Efendi’dir.⁴¹⁸ 1904-1906 yılları arasında da Görele Düyûn-ı Umumiye Memuru olarak çalışan Zihni Efendi, zimmetine geçirdiği tuzdan dolayı azledilmiş ve kefilleri ile birlikte tutuklanmıştır.⁴¹⁹

Görele Kazası’na bağlı Eynesil’de halkın tuz ihtiyacını karşılamak için Elegü ve Şarlı iskelelerine gelmeleri ve kış mevsiminde sıkıntı yaşamalarından dolayı

⁴¹¹ Çadircı, **a.g.e.**, s. 180.

⁴¹² **TVS**, XIII, s. 451.

⁴¹³ **TVS**, XIV, s. 433.

⁴¹⁴ **BOA, BEO**, No: 542/40608, 17 Kânunuevvel 1310/ 29 Aralık 1894

⁴¹⁵ **TVS**, XV, s. 439; **TVS**, XVI, s. 409; **TVS**, XVII, s. 575.

⁴¹⁶ Kendisi hakkında Düyûn-ı Umumiye tarafından ihtilas iddiası ile dava açılmıştır. Bkz Albayrak, **Görele Mahkeme Sicili**, s. 129.

⁴¹⁷ **TVS**, XVIII, s. 391; **TVS**, XIX, s. 253; **TVS**, XX, s. 431; **TVS**, XXI, s. 761; **TVS**, XXII, s. 665.

⁴¹⁸ **TVS**, XXII, s. 665.

⁴¹⁹ **BOA. BEO**, No: 2855/214090, 27 Cemaziyelahir 1324/7 Haziran 1322/20 Haziran 1906; Zihni Efendi ve kefillerinin yargılama süreci için bkz. **BOA, ŞD**, No: 1860/11.

1908'de Eynesil'de bir tuz ambarı açılması kararlaştırılmıştır. Açılacak olan tuz ambarına bir Düyûn-ı Umumiye memuruyla bir kolcu istihdamına karar verilmiştir.⁴²⁰

2.5.2. Reji İdaresi

27 Mayıs 1883'te Osmanlı Tütünleri Müşterek Menfaa Reji Şirketi kurulmuştur. Tütün üretimi, işlenmesi ve satış haklarının bu şirkete devredilmesi karşılığında şirketin her yıl üçer aylık taksitler ile 750 bin Osmanlı lirası tutarında bir parayı Düyûn-ı Umumiye'ye ödemesi gerekmekteydi. Şirketin imtiyaz hakkı 30 yıl olmakla beraber 1913'te yapılan bir anlaşma ile 1928 yılına kadar uzatılmıştır. Reji idaresinin devlet içerisinde teşkilatı, memurları ve kolcuları bulunmaktadır. Üreticiden tütünü ucuza almaya çalışmaları nedeni ile çiftçiler kaçak yollardan mallarını satmaya çalışmalarına neden oluyordu. Bu durum Reji İdaresi'nin kolcuları ile çiftçiler arasında çatışmalar olmasına ve sayıları 20 bini aşan çiftçinin ölmesine dahi neden olmuştur.⁴²¹

Tarih	Reji Memuru	Reji Kâtibi
1888 ⁴²²	-	Hüseyin Müştak Efendi
1896 ⁴²³	Yusuf Ağa	Emin Efendi
1898 ⁴²⁴	Yusuf Ağa	-
1900-1901 ⁴²⁵	İsmail Hakkı Efendi	Kamil Efendi
1902/1904 ⁴²⁶	İsmail Efendi	-

Tablo 24: 1888-1904 Yılları Görele Reji İdaresi.

⁴²⁰ BOA, BEO, No: 3280/245957, 22 Safer 1326/26 Mart 1908; Yüksel, a.g.m, s.15.

⁴²¹ Cevdet Küçük, "Düyûn-ı Umumiye", DİA, X, İstanbul 1994, s, 60.

⁴²² TVS, XIII, s. 451.

⁴²³ TVS, XVI, s. 409.

⁴²⁴ TVS, XVII, s. 575.

⁴²⁵ TVS, XVIII, s. 391; TVS, XIX, s. 253.

⁴²⁶ TVS, XX, S,431; TVS, XXI, s. 761; TVS, XXII, s. 665.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÖRELE KAZASI'NDA BULUNAN DİNİ KURUMLAR VE SOSYAL YAPILAR

3.1. Görele Kazası Vakıfları

3.1.1. Görele Kazası Evkâf Teşkilatı

II. Mahmut döneminde, 1826 yılında dağınık halde bulunan vakıf kurumlarının düzene konulması amacıyla Evkâf-ı Hûmâyûn Nezareti kurulmuştur. 3 Haziran 1845 tarihli bir İrade ile taşradaki vakıfların idaresi için müdürler ve kâtipler tayin edilmesine karar verilmiştir. Taşrada bulunan vakıflar, yerleşim biriminin durumuna göre Evkâf-ı Hûmâyûn Nezareti tarafından muhasebecilik veya müdüriyet adıyla yeniden şekillendirilmiştir.⁴²⁷ Görele Kazasında ise Evkâf Muhasebecisi Vekilliği tesis edilmiştir.

Trabzon Salnamelerine göre Görele'de Evkâf Muhasebecisinin bulunduğu ilk tarih 1876 yılıdır. Bu tarihte Görele Kazası Evkâf Muhasebeci Vekili Mehmet Efendi'dir.⁴²⁸ 1881 yılında ise Evkâf Muhasebeci Vekili olarak Ahmet Fehmi Efendi görev yapmaktadır.⁴²⁹

1901/1903 yıllarında Evkâf Muhasebe Vekili Hüseyin Müştak Efendi'dir.⁴³⁰ 1904 tarihinde Evkâf Muhasebe Vekili Raşit Efendi'dir.⁴³¹

Görele Evkâf Muhasebeciliği'nin Görele'de çalışma alanında bulunan vakıflar aşağıdaki tablodaki gibidir:⁴³²

Vakfın Banisi	Unvanı/ Şöhreti	Yeri	Tescil Tarihi
---------------	-----------------	------	---------------

⁴²⁷ Naif Öztürk, "Evkaf-ı Hümayun Nezareti", **DİA**, XI, 1995, İstanbul, 1995, s. 521-524.

⁴²⁸ **TVS**, VIII, s. 233; **TVS**, IX, s. 115.

⁴²⁹ **TVS**, XII, s. 147.

⁴³⁰ **TVS**, XIX, s.253, **TVS**, XX, s.429, **TVS**, XXI, s. 759.

⁴³¹ **TVS**, XXII, s. 663.

⁴³² Yüksel, **Giresun Tarih Yazıları**, s. 6-18.

Ahmet ibni Hacı Mehmet	Kesirzâde	Ören	1367 (1947)
Ahmet b. Hüseyin	Çobanoğlu	Görece	1325 (1907)
Ahmet b. Mehmet	Hacıoğlu	Şahali	1357 (1938)
Ali Osman b. Veliyüddin	Haliloğlu	Görece	1289 (1872)
Ali b. Ömer	Tilkioğlu	Görece	1289 (1872)
Ali b. İbrahim	Mustafaoğlu	Beşirli	1319 (1901)
Ali b. Mehmet	İmamoğlu Molla	Karaburun	1304 (1886)
Ali b. Mustafa	Karamustafaoğlu	Görece	1300 (1882)
Ali b. Halil	Dobuçoğlu	Koçulu	1311 (1893)
Emin b. İbrahim	İmamoğlu	Gökçeali	1303 (1885)
Esmâ binti Halil	İncirkuşoğlu Kızı	Görece	1278 (1861)
Fatma binti Salih	-	Görece	1326 (1908)
Halil b. Osman	Kayıkcı	Haydarlı	1262 (1846)
Halil b. İsmail	Kırlakoğlu	Görece	1283 (1846)
Hasan b. Ahmet	-	Karaburun-Kuşçulu	1330 (1912)
Hasan b. Ahmet	Tüysüzöğlu	Görece	1331 (1913)
Hasan b. Hasan	Keçaloğlu	Menteşe	1315 (1897)
Hasan b. Salih	CinAlioğlu	Görece	1303 (1885)
Hasan b. Abdullah	Abdioğlu	İsmailbeyli	1367 (1947)
Hasan b. Osman Efendi	Dervişzâde	Görece	1294 (1877)
Hasan b. Mehmet	Gülenoğlu	İmadlı	1326 (1908)
Hasan b. İbrahim	Dervişoğlu	Görece	1923 (1905)
Hasan b. Hüseyin	Ustaöğlu	Hamidiye	1333 (1915)
Hasan b. Mehmet	Velioğlu	Şarlı Nahiyesi	1289 (1872)
Hatice Hatun binti Mustafa	Hamidoğlu Kızı	Görece	1326 (1908)

Hadiye Hanım binti Halil Efendi	Tavacızâde Kızı	Görece	1333 (1915)
Hüseyin b. Halil	Tavacızâde	Görece	1331 (1913)
Hüseyin b. İbrahim	Alemdaroğlu	Çavuşlu	1286 (1869)
Hüseyin Ağa b. Halil	Velioğlu	Karabörk	1331 (1913)
İbrahim b. Hasan	Çobanoğlu	Kuşçular	1333 (1914)
İbrahim b. Mehmet	-	Kuşçular	1332 (1914)
İbrahim b. Mahmut Ağa	-	Görece	1154 (1741)
İsmail b. Hüseyin	Tavacızâde	Görece	1331 (1913)
Mehmet b. Hasan	Deli Hasanoğlu,	Görece	1292 (1875)
Mehmet b. Hasan	Haydarzâde	Kuşçulu	1305 (1888)
Mehmet b. Halil	Kadı oğlu	Görece	1310 (1892)
Mehmet b. Durmuş	Maşatoğlu	Görece	1295 (1879)
Mustafa b. Ahmet	-	Görece	1330 (1912)
Mustafa b. Ali	Kuşçukızıoğlu	Görece	1291 (1874)
Mustafa b. Halil	İncirkuşoğlu,	Görece	1391 (1875)
Numan Mehmet b. Ahmet	Kurdoğlu	Görece	1322 (1904)
Osman b. Abdullah	Terzioğlu	Görece	1290 (1873)
Ömer b. İbrahim	Hüseyinoğlu	Beyazıt	1332 (1914)
Salih b. Mehmet Memiş	Ekabiroğlu	Karaburun	1295 (1879)
Süleyman b. Halil	Şehitoğlu	Türkelli	1306 (1888)
Süleyman b. Hurşit	Dedezâde	Görece	1303 (1885)
Şemsü'l Vahdet b. Osman	Pir Gaipzâde	Menteşe	1328 (1910)
Tahir b. Ahmet ve kardeşi	Bakkalzâde	Türkelli	1357 (1938)
Tufan b. Osman	Molla	Görece	1290 (1873)

Yusuf b. Ali	Tufanoğlu	Gürcülü	1317 (1899)
--------------	-----------	---------	-------------

Tablo 25: Görele Evkâf Muhasebeciliği'nin Görele Vakıf Kaydı.

3.1.2. Görele Ferağ Komisyonu

Sözlük anlamı bir işle uğraşmayı bırakıp boş kalmak manasına gelen ferağ kelimesinin hukukî anlamı ise şahsın sahip olduğu gayrimenkul üzerindeki haklarını bir başkasına bırakmasını ifade eder. Osmanlı hukukunda mirî ve icareteynli vakıf malları üzerinde şahsılar için mülkiyet hakkına benzer bir tasarruf hakkına imkân vermiştir. Ferağda bu hakkın başka bir şahsa devredilmesini ifade eden bir terim olarak kullanılmıştır. ⁴³³ Ferağ komisyonu şahısların ferağ taleplerini tertip ve düzen ile yapılması sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. *Trabzon Vilayeti Salnamesi* kayıtlarına göre 1902 yılında Görele Kazasında Ferağ Komisyonu bulunmaktadır:

Tarih	Komisyon Reisi	Komisyon Azaları
1902 ⁴³⁴	Naip Mehmet Hurşit	Müftü İbrahim, Mal Müdürü Hayri, Mal Müdürü Muavini Faik, Tapu Kâtibi Hasan, Evkaf Muhasebe Vekili Müştak ve Meclis-i İdare Azasından Mustafa
1903 ⁴³⁵	Mustafa Lütfü	Naip Mehmet Hurşit, Mal Müdürü Hayri, Tapu Kâtibi Ali ve Evkaf Muhasebe Vekili Müştak
1904 ⁴³⁶	Kaymakam Avni	Naip Abdullah Fehmi, Mal Müdürü Hayri, Tapu Kâtibi Ali ve Evkaf Muhasebe Vekili Raşit

Tablo 26: Görele Kazasında Ferağ Komisyonu.

⁴³³ Ali Bardakoğlu, "Ferağ", *DİA*, XII, İstanbul, 1995, s. 351.

⁴³⁴ *TVS*, XX, s. 429.

⁴³⁵ *TVS*, XXI, s. 757.

⁴³⁶ *TVS*, XXII, s. 659.

3.1.3. Görele Eytâm Müdürlüğü

Eytâm kelimesi yetim kelimesinin çoğulu olan yetimler manasına gelmektedir. XIX yüzyılın ikinci yarısında itibaren yetim çocukların mağdur olmaması amacıyla Eytam Müdürlükleri kurulmuştur.⁴³⁷

Görele Kazası'nda Eytâm Müdürlüğü memuriyetine dair bilgi 1899-1904 yıllarına ait *Trabzon Vilayeti Salnameleri'nde* geçmektedir. Bu tarihlerde Görele Eytâm Müdürü Ustaalizâde Hasan Efendi İbn-i Ali'dir.⁴³⁸ 1899 yılında Emvâl-i Eytam Müdürü Ustaalizâde Hasan Efendi İbn-i Ali yetim sandığına borcu olanlara bu borçların tahsili için açılacak davalarda ve de kendisi ile ilgili olan davalarda Mehmet Server Efendi'yi tayin etmiştir.⁴³⁹

3.2. Görele Kazası'nda Bulunan Dini Kurumlar

3.2.1. Müslüman Dini Kurumları

3.2.1.1. Camiler

Görele Kazası'nın nüfusunun çoğunluğunu Müslümanlar oluşturmaktadır. Bu nedenle kaza merkezinde ve kaza ya bağlı köylerinde çok sayıda cami ve mescit bulunmaktadır. arşiv belgelerinden tespit edebildiğimiz kadarıyla Görele Camileriyle ilgili ilk bilgiler şunlardır; 1815 yılında Görele'de Sultan Orhan Gazi adında bir Camii bulunmaktadır. Camii'nin hitabetine 2 Aralık 1815 tarihinde İsmail Halife getirilmiştir.⁴⁴⁰ 1822'de Görele Kazası'nın Keramet köyünde Cafer Ağa Camisi bulunmaktadır. Bu tarihte Cafer Ağa Camii'nin hitabetine 2 akçe yevmiye alarak vazife yapan Hacı Ahmet vefat etmiştir. Hacı Ahmet'in vefatı üzerine boşalan hitabet makamına oğlu geçmiştir.⁴⁴¹ 1836 kayıtlarına göre Görele/Yavebolu'nun Kaba köyünde hayrat olarak inşa ettirilen bir camii'nin imamı Mehmet Halife'nin vefat etmesi üzerine 1836 Nisanında imamlık vazifesi Osman b. Hüseyin Halife'ye

⁴³⁷ Karaman, **a.g.t.**, s. 102.

⁴³⁸ **TVS**, XVIII, s. 389; **TVS**, XIX, s. 253; **TVS**, XX, s. 427; **TVS**, XXI, s. 757; **TVS**, XXII, s. 661, Albayrak, **Görele Mahkeme Sicili**, s. 85.

⁴³⁹ Albayrak, **Görele Mahkeme Sicili**, s. 14-85

⁴⁴⁰ **BOA. HAT**, No: 1553/53, 29 Zilhicce 1230/ 2 Aralık 1815.

⁴⁴¹ **BOA. CEV**, No: 226/11251, 29 Zilkade 1237/17 Ağustos 1822.

verilmiştir. ⁴⁴² 18 Ağustos 1843 tarihinde Trabzon Sancağı'na bağlı Görele Kazası'nın Kemerli köyünde yeni inşa edilen mescit bölgede başka bir ibadethane olmamasından ve ahalinin sıkıntı çekmesinden dolayı camiye çevrilmiş ve Hüseyin Bey'in imamlığa getirilmesine karar verilmiştir. ⁴⁴³

1905 yılında Görele'nin merkezinde olan Elegü'de 2 camii bulunmaktadır. Bu camilerden birine Görele ahalsinin çabası ile bir minare inşa edilmesine ve diğerinin ise genişletilerek yenilemesi için çalışmalarına başlanmıştır. ⁴⁴⁴

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi kayıtlarına göre Görele ve mülhakâtındaki camiler şunlardır: ⁴⁴⁵

Yer	Cami Adı	İnşa Tarihi
Çarşı Mahallesi	Abdullahoğlu Hasan Camii	1287 (1870)
Elegü İskelesi	Hasan Ağa Camii	-
Sadegöre Mahallesi ⁴⁴⁶	Osman Ağa Camii	-
Yeni Mahalle, Kadakal Kıranı Mevkii	Süleyman İbni Ali Camii	-
Hacılı ve Cüceli Mahallesi	Süleyman İbni Abbas Camii	-
	Yeni Camii	-
Heri	Alioğlu Mustafa Camii.	-
Ferikli-Mahmutlu ⁴⁴⁷	Ferikli-Mahmutlu Camii	1289 (1872)
Balcılı ⁴⁴⁸	Arı Halil oğlu Osman Efendi İbni Veleddin	-

⁴⁴² Kaba köyü günümüzde Görele İlçesine bağlı bir mahalledir. **BOA. CEV**, No: 542/27396, 29 Zilhicce 1251/ 16 Nisan 1836.

⁴⁴³ **BOA. CEV**, No: 228/11393, 22 Recep 1259/ 18 Ağustos 1843.

⁴⁴⁴ **BOA. DH. MKT**, No: 928/32, 25 Rebiyülahir 1323/29 Haziran 1905.

⁴⁴⁵ Sadi Bayram, "Giresun İli Vakıflarına Toplu Bir Bakış", **Giresun Tarih Sempozyumu 24-25 Mayıs 1996**, Giresun belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul, 1996, s. 377- 380.

⁴⁴⁶ Bakımlı Köyü/ Çanakçı .

⁴⁴⁷ Mahmutlu Köyü Vakfıkebir'e bağlıdır günümüzde..

⁴⁴⁸ Günümüzde Eynesil'e bağlı bir köy.

	Camii	
Tekgöz	Tekgöz Camii	1285 (1869)
İshaklar ⁴⁴⁹	İshaklar Camii	-
Terzi	Terzi Camii	-
Aralık ⁴⁵⁰ (İneaşağı) Köyü	Aralık (İneaşağı) Camii	-
Aralık	Dedezâde ⁴⁵¹ Camii	1301 (1884)
Aralık, Mançiyeye Mahallesi	Mescit	1309 (1892)
Estabil	Mehmet Camii	-
Ege ⁴⁵²	Ege Camii	-
Kemerli ⁴⁵³	Es- Seyyid Hasan İbni Ahmet Camii	1299 (1882)
Çeri Çukuru	Çeri Çukuru Köyü Camii	-
Karaburun-Kuşçulu	Karaburun-Kuşçulu Köyü Camii	1301 (1884)
Gökçeali ⁴⁵⁴	İmamzâde Hacı Emin İbni İbrahim'in yaptırdığı camii	1301 (1884)
Börk Kütlev Mahallesi	İmamoğlu Molla Ali b. Mehmet'in yaptırdığı camii	1302 (1885)
Karabörk, ⁴⁵⁵ Orta Mahalle	Babakoğlu Osman b. Memiş yaptırdığı camii	1302 (1885)
Aşağıören-Kilisetepesi	Osman b. Mustafa Camii	-

⁴⁴⁹ Eynesil İlçesine Bağlı İshaklı Köyü bulunmaktadır.

⁴⁵⁰ Eynesil İlçesine bağlıdır günümüzde.

⁴⁵¹ Süleyman Ağa İbni Hurşit'in hayrat yaptırdığı Camii. Günümüzde Aralık Köyü Dedeoğlu Camisi olarak bilinmektedir.

⁴⁵² Çanakçı İlçesine bağlı köy konumundadır.

⁴⁵³ Eynesil İlçesine bağlı köy.

⁴⁵⁴ Gökçeali köyü günümüzde Yalıköy'dür.

⁴⁵⁵ Çanakçı'ya bağlı köy.

Mevkii		
Derekuşlu/Derekuşçulu Köyü Civil Mahallesi	Haydarzâde Mehmet Efendi ibn-i Hasan tarafından yaptırılan camii	1303 (1886)
İncili	İncili Camii	-
Türkelli	Türkelli Cami	-
Arduç/Ardıç	Arduç/Ardıç Camii	-
Görelekaynas	Görelekaynas Camii	-
Çavuşlu Kasabası	Mescit	1307 (1890)
Yukarıköşeler	Mehmet b. Halil Camii.	-
Koçulu	Koçulu Köyü Camii	-
Haydarlı	Karaosmanoğlu Molla Hüseyin Camii	1262 (1846)
Şahinyuva Mahallesi	Menteş	1314 (1897)
Gürcülü	-	1312 (1895)
İshaklı	Eynesil Pazarı Mevkii Camii	1280 (1864)
Beşir Mahallesi	Harmancık	Yeni Camii
Daylı, Evliya Fırını Mevkii	Halk tarafından yaptırılan camii	1319 (1902)
Karaburun	Karaburun Camii	1293 (1876)
Çukur	Bektaş Beşe Camii	
Tekgöz	Çatalhisar Mahallesi Camii	1321 (1903)
Terziali, Mahallesi, Elmacı Mevkii	Kaledibi Hacı Ahmet Efendi Camisi	1324 (1906)
Şahali	Kalfalıçoğlu Talip tarafından yaptırılan camii	1324 (1906)
İmadlı, Karadere	-	1325 (1907)

Tekgöz Karadere Mahallesi	-	1321 (1903)
Çalış, Orta Mahalle	-	1325 (1907)
Zıvağı Nahiyesi Kemerli Köprübaşı Mevkii	Tiryakioğlu Hurşit Yazıcı Camii	-
Kubbe	Kubbe Camii	-
Gülef Orta Mahalle	-	-
Karayürek Köyü Çengel Mahallesi Mevkii ⁴⁵⁶	-	-
Beyazıt	Kabataş Mahallesi Camii	-
Cimide Sığırlık Mahallesi	-	1329 (1911)
Elegü Çarşısı ⁴⁵⁷	-	-
Yeniköy	Yeniköy Camii	-
Kızılcainek	Kızılcainek Camii	-
Beşirli	Beşirli Camisi	-
Ören	Ören Camii	-
Kuşçular/Kuşçulu	Kuşçular/Kuşçulu Camii	-
Menteşe	Çukurlu Mahallesi Camisi	-
İsmailbeyli	Ahmet Efendi Camii	-
Köseli	İbrahim b. Ali Camii	-
Gürcülü	Güvendik Mahallesi Camii	-
Çatak Kırıklı ⁴⁵⁸	-	1899

Tablo 27: Görele ve Çevresinde ki Camiiler.

3.2.1.2.Görele Müftülüğü

Müftüler başkentte bulunan ve ulemanın başında bulunan Şeyhülislam'ın devlet ve hükümet merkezinde gördüğü işleri eyalet, sancak ve kaza merkezlerinde

⁴⁵⁶ Mezarlık yanındaki yeni yapılan camii.

⁴⁵⁷ Medrese yanında olan camii.

⁴⁵⁸ 1899 tarihine Çatak Kırıklı köyü imamı Köroğlu Rüstem Efendi ibni Ömer ve muhtarı ise Yaylaoğlu Temel ibni Ali Efendilerdir. bkz. Albayrak, **Görele Mahkeme Sicili**, s. 120.

gören kişilerdi. Müftüler idareci sınıfından olmamasına rağmen toplum içinde saygın ve sözü geçen kişilerdir. Yöneticilerin, kadı'nın veya halkın çözemedikleri dinsel bir sorun ortaya çıktığında yahut dinsel bir meselede bilgi edinmek istediklerinde müftülere başvurulurdu. Müftü, kendisine sorulan mesele hakkında Hanefi mezhebi esas alınarak yazılmış kitaplardan atıflarda bulunarak fetva verirlerdi. Fetvayı isteyen kişilerden belli bir ücret alır ve böylece geçimini bu ücretler ile sağlardı. Müftüler mahkemelerde görev alabilir ve kadı'nın çözmekte sıkıntı çektiği meselelerde fetva verebilirdi.⁴⁵⁹ Müftüler ayrıca Maarif Komisyonu ve İdare Meclisi'nde de bulunabilmektedirler.

Müftülerin ataması Şeyhülislam'ın teklifi ile Padişah tarafından gerçekleştirilirdi. Ayrıca şehrin ileri gelenleri ile kadı ve yöneticileri başvuruda bulunarak müftülerin değiştirilmesine veya önerdikleri bir kişinin müftülüğe atanmasını talep edilebilmektedir. Merkeze gönderilen bu isteklerin yerinde bir hareket olduğuna karar verilmesi durumunda istenilen kişinin müftü olarak atanabilmekte veya görevden alınabilmektedir.⁴⁶⁰

1303/1887 yılı başlarında oluşturulan Görele Kazası Müftülüğü makamına Hacı Mehmet Efendi atanmıştır. 1888 tarihinde görevine devam etmektedir.⁴⁶¹

Trabzon Vilayeti Salnamelerine göre Görele'de 1892 tarihinde müftülük makamı boşta.⁴⁶² 1896/1904 yıllarında Görele Müftüsü'nün İbrahim Hilmi Efendi olduğunu Trabzon salnamelerinden öğrenmekteyiz.⁴⁶³

İbrahim Hilmi Efendi'nin istifa etmesi üzerine müftülük görevine Şeyhülislam Halid Efendizâde Cemaleddin Efendi'nin 6 Eylül 1905 tarihli onayıyla Hüseyin Müştak Efendi bila-maaşla Görele Kazası müftülüğüne atanmıştır. 1906-1907 yıllarında Mekke'yi Mükerrerme suyolları için toplanan yardıma 60 kuruş bağışta bulunmuştur. Maaşsız olarak müftülük görevine devam etmekte iken 14

⁴⁵⁹ Çadırcı, **a.g.e.**, s. 91-92.

⁴⁶⁰ Çadırcı, **a.g.e.**, s. 92.

⁴⁶¹ Yüksel, **Görelili Müftü Duduzâde**, s 50; TVS, XIII, s. 449.

⁴⁶² TVS, XIV, s. 433.

⁴⁶³ TVS, XVI, s. 407; TVS, XVII, s. 575; TVS, XVIII, s. 389; TVS, XIX, s. 253; TVS, XX, s. 427; TVS, XXI, s. 757; TVS, XXII, s. 659.

Eylül 1909 tarihinden itibaren 400 kuruş maaş almaya başlamıştır. 19 Mart 1913'de Görele Kazası Müftülüğü görevinden istifa etmiştir.⁴⁶⁴

Temmuz 1892'den 1912 yılına kadar Selanik'in Langaza/Lonkoza Kazası müftülüğünde ve muallimliğinde bulunmuş olan Avrethisarlı İsmail Hakkı Efendi Balkan Harbi sonucunda oradan ayrılmak zorunda kalmış ve 1913 Mayıs'ında Görele Müftülüğüne atanmıştır.⁴⁶⁵ 1915 yılında Görele Müftüsü İsmail Hakkı Efendiye 2 yıl daha Görele'de kalmasına temdit onayı verilmiştir.⁴⁶⁶ 14 Ekim 1916 tarihinde ise Meclis-i Vükela kararıyla Görele Müftülüğüne atanmıştır.⁴⁶⁷

3.2.2. Gayrimüslim Dini Kurumları

3.2.2.1. Görele Ayvasil Rum Kilisesi

1903 yılı *Trabzon Vilayeti Salnamesi* kaydına göre Görele Kasabasında Rumlara ve Ermenilere mahsus olan 2 adet kilise bulunmaktadır. Vilayet Salnamesinde adı geçmekte olan Ermeni Kilisesi'nin yapım tarihi ve bulunduğu mevkii ye dair malumat bulunmamaktadır.⁴⁶⁸

Rum Patrikhanesi Rumların Görele'nin Elegü kasabasında ibadethaneleri bulunmaması nedeni ile uzunluğu 21, genişliği 11 zira' olması düşünülen bir kilisenin inşasına izin verilmesini Adliye ve Mezahib Nezareti'ne arz etmiştir. Adliye ve Mezahib Nezareti, Trabzon Vilayetine 3 Aralık 1885 tarihinde gönderdiği yazı ile inşaat ile ilgili tahkikat yapılmasını talep etmiştir. Yapılacak tahkikatta kilisenin inşa edileceği arazinin kime ait olduğu, sahibinin rızasının olup olmadığı, mera gibi kamuya tahsis edilip edilmediği, kilise inşasının mevkii bakımından bir sakıncasının

⁴⁶⁴ Yüksel, **Göreleli Müftü Duduzâde**, s. 95.

⁴⁶⁵ Avrethisarlı İsmail Hakkı Efendi Hamza Ağazâde Mehmet Efendinin oğludur. Kânunuevvel 1266/1850 yılında Selanik'e bağlı Avrethisar Kasabasının Mir-Ova Köyünde doğmuştur. H. 1279/1863'da Selanik Saray-ı atik Medresesinde eğitim almış sonra h. 1283/1866'da Kavala'da Mısırlı Mehmet Ali Paşa Medresesinde 3 yıl eğitim almıştır. 1286/1869'da Selanik Yusuf Paşa Medresesinde müftü Recep Efendi'den ders almış ve Recep 1301/1884'te icazetname almıştır. Temmuz 1308/1892'de Lonkoza/Langaza Kazası Müftü ve müderrisliğine atanmıştır. 1328/1912'de harp nedeniyle oradan ayrılmıştır. Nisan 1329/1913'da Görele Müftüsü olmuştur. Emeklilik yaşı geldiği sırada Trabzon Valisi Mehmet Cemal Azmi Bey'in; İsmail Hakkı efendi'nin ilmi iktidarı ve kendisinin Rumeli muhaciri olmasından dolayı iki yıl daha vazifenin uzatılması talebi vekiller meclisince kabul edilerek Teşrinievvel 1332/1916'de Görele Kazası Müftüsü olmuştur. 11 Kanunisani 1334/11 Ocak 1918 yılında İsmail Hakkı Efendi vefat etmiştir. Bkz Albayrak, **Son Devir Osmanlı Uleması**, II, s. 263-264.

⁴⁶⁶ BOA, BEO, No: 4382/328640, 30Zilhicce 1333/ 8 Kasım 1915.

⁴⁶⁷ Albayrak, **Son Devir Osmanlı Uleması**, C.II, s. 263-264.

⁴⁶⁸ TVS, XXI, s. 523.

olup olmadığı, inşa masraflarının hangi kaynak ile karşılanacağı, Görele’de ne kadar Rum nüfus ve hanesinin bulunduğu, ayrıca başka cemaatlerden ne kadar nüfus ve hanenin bulunduğu soruşturulması istenilmiştir.⁴⁶⁹

Mütevelli heyeti tarafından kilisenin yapımında kullanılmak üzere 200 lira para toplanmıştır.⁴⁷⁰ Adliye ve Mezahib Nezareti’nden gönderilen tahkikat kararı üzerine 10 Haziran 1886 tarihinde toplanan Görele Kazası İdare Meclisi tarafından bir mazbata ile cevap verilmiştir.⁴⁷¹ Bu mazbataya göre kilisenin Elegü kasabasında Hendekbaşı denilen yerde bulunan bir tarlaya yapılması planlanmaktadır. Kilise arazisi vakıf parası ile sahibinden alınmış ve herhangi bir taraftan müdahale olunmaması için usulen önce 4 Rum’un üzerine sonrada kilise adına tapusu verilmiştir. Kilise inşası için bu araziden daha uygun bir yer bulunmamaktadır. Kasabada kilise olmadığı için Rumlar bu arazinin etrafını çitle çevirerek 15 yıldır ayinlerini burada yapmaktadırlar. Kilisenin inşaat masrafları Rumlar tarafından karşılanacaktır. Kilisenin yapılacağı yerin şimdi veya gelecekte bir mahsuru bulunmamaktadır.⁴⁷² Bu mazbata ile kilisenin haritası ile arazinin tapu senedi ve inşaat defteri de Adliye ve Mezahib Nezareti’ne yollanmıştır. Adliye ve Mezahib Nezareti’nce de kilisenin yapılmasında bir mahzurun olmadığı Sadarete bildirilmiş ve 21 Ağustos 1886’da kilisenin yapımına izin verilmiştir.⁴⁷³

⁴⁶⁹ BOA, İ.DH. No: 1001/ 79068, 20 Safer 1303/28 Kasım 1885, 8 Ramazan 1303/ 10 Haziran 1886; bkz. Balcı, a.g.e., s. 73.

⁴⁷⁰ Paranın 100 lirası Görele Rum ahalisi ileri gelenlerinden Papaz Kostanti, Papaz Todori, Hacı Hristo, Keşişoğlu Kostantin, Dimitri Hacı Kostanti, Hacı Taranafıl, Kostanti Bozacı, Kostantioğlu Lefter, Nikola, Panayot Pandik ve Hacı Haralombo’dan alınmıştır. BOA, İ.DH. No: 1001/ 79068, 20 Mart 1302/1 Nisan 1886; Balcı, a.g.e., s. 73-74.

⁴⁷¹ Mazbata da Görele Kaymakamı, Görele Naibi İbrahim Efendi, Mal Müdürü, Rum Metropolit Vekili Kostantin, Tahrirat Kâtibi ve 4 meclis azasının mührü bulunmaktadır. BOA, İ.DH. No: 1001/ 79068, 8 Ramazan 1303/ 10 Haziran 1886; Balcı, a.g.e., s. 74.

⁴⁷² Nüfus kayıtlarına göre Elegü kasabasında Osmanlı vatandaşı olarak 39 hanede 47 yerli ve yabancı uyruklu olarak 195 kişi yaşamaktadır. BOA, İ.DH. No: 1001/ 79068, 8 Ramazan 1303/ 10 Haziran 1886; Balcı, a.g.e., s. 74.

⁴⁷³ BOA, İ.DH. No: 1001/ 79068, 21 Zilkade 1303/21 Ağustos 1886; Balcı, a.g.e., s. 74.

3.2.2.1. Diğer Kiliseler

Yapılan araştırmalarda Görele'nin İselimadeni köyünde, köyün yarım saat mesafe dışarısında kalmakta olan ağaç dallarından örölmüş ve yalnızca Yortu⁴⁷⁴ günlerde açılan Rumlara ait küçük bir kilise bulunmaktadır.⁴⁷⁵

3.3. Görele Kazasında Eğitim

3.3.1. Sıbyan/İbtidai Okulları

Osmanlı Devleti'nde ilk eğitimin verildiği kurumlardır. Sıbyan kelime anlamı olarak küçük çocuk manasına gelen sabi kelimesinin çoğuludur. Çocukların ilk eğitiminin sağlandığı bu okullara Mektep, Darü't talim, Darrir-ı Huffaz, Taş Mektep veya Mahalle Mektebi denilmiştir. Sıbyan mektepleri genellikle devlet ileri gelenleri ve padişahlar tarafından camilerin bitişiğinde, külliyelerin içerisinde veya müstakil bir yapı olarak kurulmuşlardır. Ayrıca fazla masraf getirmeyen okullar olması nedeni ile halkın yardımları ile de her mahalle ve köyde açılmışlardır.⁴⁷⁶

Mekteplerin yapımı ve devamlılığının sağlanması için vakıf sistemi kurulmuş ve mekteplerin çalışma prensibi de belirlenmiştir. Ayrıca mekteplerin vakfiyelerinin şartlarına göre kız erkek öğrenciler için karma bina veya ayrı binalar da oluşturularak eğitim verilmiştir. Sıbyan mekteplerinde 5-6 yaşına gelmiş olan çocuklar “amin alayı” ve bed-i besmele” adı verilen törenlerin ardından eğitim almaya başlardı. Bu okullara Müslüman olan her çocuk katılabilirdi. Eğitim görevinde yer alacak kişiler medrese eğitimi almış imam, müezzin, kayyum vb kişiler arasından seçilirdi. Vakfiye şartlarında var ise yazı dersleri için meşh hocaları görevlendirilir ve karma ve kız eğitimi veren sıbyan mekteplerinde hafızlık eğitimi tamamlanmış bayan öğretmenler ders verebilirlerdi.⁴⁷⁷

⁴⁷⁴ Yortu; Hz. İsa'nın yaşamını, ölümünü, dirilişini ve azizlerin yaşamlarına yansımış olan erdemlerini anmak üzere kiliselerin belirlediği kutsal günlerdir. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=YORTU. (Erişim Tarihi 1.07.2018).

⁴⁷⁵ 1912 yılında Rumlara ait olan bu kilisenin içerisindeki eşyalar çalınmıştır. **BOA. DH. H.** No: 41/76, 16 Nisan 1328/29 Nisan 1912.

⁴⁷⁶ Ekmeleddin İhsanoğlu, “Osmanlı Eğitim ve bilim Müesseseleri,” Editör Ekmeleddin İhsanoğlu, **Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi**, II, İstanbul, İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi, 1998, s. 231.

⁴⁷⁷ İhsanoğlu, **a.g.m.**, s 231.

1868’de sıbyan mekteplerinde görev alacak öğretmenleri yetiştirmek amacıyla Darülmualim-i Sıbyan Mektebi açılmıştır. Maarif Umumiye Nizamnamesi kararı ile de sıbyan mekteplerinde eğitim verecek kişilerin bu mektepten mezun olması gerektiği şartı konulmuştur.⁴⁷⁸

1846’da 4 yıllık eğitim veren Sıbyan mekteplerinde çocuklara elifba, *Kur’an-ı Kerim* talimi, dua, temel ilmiyal bilgileri, tecvid, yazı yazma, lügat ve dört temelli aritmetik işlemler öğretiliyordu. Ayrıca “ah ak-ı memdüha,”⁴⁷⁹ “Subha-ı Sübyanları” ve “Tuhfe-i Vehbi” gibi risaleler okutulmaktaydı.⁴⁸⁰ Tanzimat Fermanından sonra yapılan değişiklik ile Mekteb-i İbtidai adını alan ve 3 yıllık eğitim veren okulun müfredatı ise elifba, *Kur’an-ı Kerim*, tecvid, ilmihâl, imlâ, ahlak, sarf-ı Osmanî, kıraat, Osmanlı tarihi, Osmanlı coğrafyası, hesap ve hüsnü hat derslerinden oluşmaktaydı.⁴⁸¹

1847 yılında ilk ve orta öğretim eğitimini yürütmek amacıyla Mekatib-i Umumiye Nezareti kurularak sıbyan mektepleri ve rüştiyelerin yapısında düzenlemeye gidildi. 1 Şubat 1864 tarihinde Mekatip-i Sıbyan-ı Müslime kuruldu ve 1882’de Mekteb-i İbtidai olarak düzenlendi.⁴⁸²

1869 tarihli *Trabzon Vilayeti Salnamesi’ne* göre Görele’de 14 sıbyan mektebi bulunmaktaydı. Bu okullarda ise 218 öğrenci öğrenim görmekteydi.⁴⁸³ Salnamede bu tarihte sıbyan mekteplerinin hangi köy ve mahallelerde kurulduğu belli değildir. Bununla birlikte yöre ile ilgili çalışmalardan tespit ettiğimize göre sıbyan mekteplerinin bulunduğu köyler şunlardır: Terzialı, İmatlı (İnanca), Karaköse, Çanakçı, Kuşçulu, Kırıklı, Koyunhamza, Ören, Çavuşlu ve Eynesil.⁴⁸⁴

⁴⁷⁸ Cahit Baltacı, “Osmanlılar’da Mektep”, *DİA*, XXIX, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, 2004, s. 7.

⁴⁷⁹ Baltacı, *a.g.m.*, s. 7.

⁴⁸⁰ İhsanoğlu, *a.g.m.*, s. 231.

⁴⁸¹ Baltacı, *a.g.m.*, s. 7.

⁴⁸² Baltacı, *a.g.m.*, s. 7.

⁴⁸³ *TVS*, I, s. 71-72.

⁴⁸⁴ Yılmaz, *a.g.t.*, s. 147.

3.3.1.1.Görelle Sıbyan/İbtidai Mektebi

Ne zaman kurulduğunu tespit edemediğimiz Görelle İbtidai Mektebi, 1891'de Görelle Rüşdiye Mektebi'nin bünyesindeydi.⁴⁸⁵ 1891'de Görelle İbtidai Mektebi'ne ücreti halk tarafından ödenmek üzere 300 kuruş maaşla İstanbul Darülmualimîn mezunlarından Görelleli Hafız Server Efendi atanmıştır.⁴⁸⁶ Görelle Sıbyan Mektebi'nin öğretmenlerinden biri de Tokatlı Ömer Efendi'ydi.⁴⁸⁷

3.3.1.2.Devge Köyü Sıbyan Mektebi

Devge, günümüzde Görelle'nin Ünlüce Mahallesi'dir. Devge Sıbyan Mektebi, 1890 tarihinde Hacıoğlu Osman b. Hacı Mustafa tarafından inşa ettirilmiştir. Hacıoğlu Osman b. Hacı Mustafa Efendi, inşa ettirdiği sıbyan mektebinin ihtiyaçlarını karşılamak için ayrıca bir fındık bahçesini de vakfetmiştir. Yine Devge köyünden Çakaloğlu Hafız Mustafa Efendi'den 1904'te arazilerinden elde ettiği gelirin bir kısmını sıbyan mektebine bağışlamıştır.⁴⁸⁸

3.3.1.3.Görelle Türkelli Köyü Sıbyan Mektebi

Türkelli Köyü ahalisi tarafından para toplanarak inşa ettirilmiş olan sıbyan mektebine ayriyeten vakıf oluşturulmuştur. Sıbyan mektebi için toplan para mahkemece 8,274 kuruş olarak kaydedilmiş ve köy ahalisinden olan Ustaalioğlu Hasan Ağa b. Ali vasıtasıyla 1882'de mektebin tamiri ve muallimin maaşının karşılanması amacıyla vakfın mütevellisine verilmiştir.⁴⁸⁹

3.3.1.4.Daylı Köyü Kalekıranı Sıbyan Mektebi.

Daylı Sıbyan Mektebi, köy ahalisi tarafından yaptırılmıştır. Mektep için Karahüseyinoğlu Halil b. Hüseyin, 1905'te bir fındık bahçesi vakfetmiştir. Vakıf şartnamesine göre fındık bahçesinin elde edilen hâsılatının dörtte biri mektebin mütevellisine ve dörtte üçü de öğretmenine verilmiştir.⁴⁹⁰

⁴⁸⁵ BOA. MF. MKT, No: 126/101, 18 Cemaziyelahir 308/ 29 Ocak 1891, 18 Şubat 1306/ 2 Mart 1891.

⁴⁸⁶ BOA. MF. MKT, No: 126/101, 18 Cemaziyelahir 308/ 29 Ocak 1891, 18 Şubat 1306/ 2 Mart 1891.

⁴⁸⁷ Yüksel, **Görelleli Müftü Duduzâde** s. 91, Trabzon Vilayeti Salnameleri'nde Tokatlı Hafız Osman Yazıyor bkz, TVS, XV, s. 441; TVS, XVI, s. 411.

⁴⁸⁸ Yılmaz, **a.g.t.**, s. 112.

⁴⁸⁹ Yılmaz, **a.g.t.**, s. 113.

⁴⁹⁰ Yılmaz, **a.g.t.**, s. 113.

3.3.2. Görele Rüşdiye Mektebi

Görele Rüşdiye Mektebi de diğer sıbyan okulları gibi halkın yardımıyla inşa edilmiştir. Görele Rüşdiye Mektebi'nin açılış töreni, 10 Ocak 1891'de yapılmıştır. Görele İbtidai Mektebi de bu sırada Rüşdiye Mektebi'nin bünyesindeydi. Açılış sırasında Görele Rüşdiyesi'nin Muallim-i Evvelliğine fahri olarak Darümuallimîn Rüşdiyesi mezunlarından Arhavili Ahmet Efendi,⁴⁹¹ atanmıştır.⁴⁹² Bununla birlikte rüşdiye mektebinin inşa edilmesi ve açılması, Görele'de bazılarının hoşuna gitmemiştir. 31 Ocak 1891 tarihli bir belgeye konu olan ve "muhibir-i sadık" imzasıyla kaleme alınan bir jurnalde bu sırada nüfusu 50-60 hane olan Görele'de böyle bir okulun açılması "beyhude masraf" olarak da yorumlanmıştır.⁴⁹³

Görele Rüşdiye Mektebi'nin 1891'de açıldığı sıradaki öğrenci sayısı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Ertesi yıl yani 1892 yılında ise Görele Rüşdiye Mektebi'nin 60'ı aşkın öğrencisi ve bir öğretmeni bulunmaktaydı. Okulun öğretmen kadrosu için ise 500 kuruşluk bir ödenek ayrılmıştı. Bu ödeneğin yarısı rüşdiyenin tek öğretmeni olan Arhavili Ahmet Efendi'nin maaşı olarak belirlenmiştir. 60'dan fazla öğrencinin tek öğretmenle idaresi mümkün olmadığından okula muallim-i sani olarak 250 kuruş maaşla ikinci bir öğretmenin çalıştırılmasına karar verilmiştir.⁴⁹⁴

Alınan bu kararın ardından 1893 yılında Görele Rüşdiye Mektebi'ne muallim-i sani olarak mekteb-i idadi mezunu Mustafa Efendi, getirilmiştir. Mustafa Efendi'nin öğretmenlik sınavı, 9 Şubat 1893'te yapılmıştır. Yapılan sınavda Mustafa Efendi'nin Arapçası'nın kötü olduğu anlaşılınca ataması yapılmamıştır. Yerine Fatsa Rüşdiye Mektebi'nden muallim-i sani olarak çalışan Mustafa Asım Efendi

⁴⁹¹ Arhavili Hamdi Efendi, Hacı Mustafa Efendi'nin oğludur. 1862'de Arhavi'de doğmuştur. Fatih Camii Dersiamlarından Hacı Şakir Efendi'den Arapça öğrenerek 1883 senesinde icazet etmiştir. Ardından Dar'ül Muallimin Rüştiyesine girmiş ve 10 Haziran 1890'da mezun olmuştur. Türkçe Arapça ve Farsçanın yanında Fransızca da bilmektedir. 1887 tarihinde Meşihat tarafından Rumeli Kadılığına tayin 5 Ağustos 1891'de Maarif Nezaretince Görele Rüştiyesi ikinci muallimliğine vazifelendirilmiştir. 13 Ocak 1893'te Görele Rüştiyesi birinci muallimliğine terfi etmiştir. 27 Mart 1894 yılında ise Ünye Rüştiyesi'ne becayiş edilmiştir. Daha sonra Akkâ Beyazıt Garbikaraağaç Mapavri (Çayeli) Asir, Hıraz, Kızanlı rüştiyelerinde öğretmenlik yapmıştır. Viçe Pasinler Beyanabad Kazalarında naip ve kaymakamlıklarında bulunmuştur. 29 Temmuz 1918'de "turan" Vapurunda vefat etmiştir. Cenazesi İnebolu'ya defin edilmiştir. Albayrak, **Son Devir Osmanlı Uleması** ,I, s. 143-144.

⁴⁹² **BOA. MF. MKT**, No: 126/101, 18 Cemaziyelahir 308/ 29 Ocak 1891, 18 Şubat 1306/ 2 Mart 1891; **BOA. MF. MKT**, No: 131/56, 24 Safer 1309/ 29 Eylül 1891.

⁴⁹³ **BOA. MF. MKT**, No: 125/104, 19 Kânunusani 1306/31 Ocak 1891.

⁴⁹⁴ **BOA. MF. MKT**, No: 156/63, 2 Safer 1310/26 Ağustos 1892; **BOA. MF. MKT**. No: 153/117, 20 Rebiyülevvel 1310/12 Ekim 1892.

nakledilmiştir. Bu sırada okulun öğrenci sayısı da 100'ü geçmişti.⁴⁹⁵ 3 Eylül 1893 tarihinde ise Mustafa Asım Efendi'nin muallim-i saniliği asaleten onaylanmıştır.⁴⁹⁶

Görelle Rüşdiyesi Muallim-i Evveli Arhavili Ahmet Efendi hastalığından dolayı tedavi olmak amacıyla 15 Ocak 1894 tarihinde izin alarak Trabzon'a gitmiştir. Trabzon'a tedavi görürken izni 15 gün daha uzatılmış ve oradan da Şubat 1894 başında Viçe (Fındıklı)'ye nakil edilmiştir.⁴⁹⁷ Böylece boşalan muallim-i evvelliğe ise geçici olarak önce Mahmut Kamil Efendi,⁴⁹⁸ ardından da Ağustos 1894'te Mardin'de çalışan Ahmet Hamdi Efendi getirilmiştir.⁴⁹⁹ Bu sırada Ahmet Hamdi Efendi'nin gerek kızının ölümü ve kendisinin de hastalanması ve gerekse kış mevsiminde bulunulması yüzünden, Görelle'de göreve başlaması Haziran 1895'i bulmuştur.⁵⁰⁰ Görelle'ye nakil olan Ahmet Hamdi Efendi'nin öğretmenlik sınavı Temmuz 1895 başında yapılmıştır.⁵⁰¹ Bu şekilde gecikmeli olarak Görelle'de öğretmenliğe başlayan Ahmet Hamdi Efendi, tedavi olmak amacıyla 24 Temmuz 1895'te okulun da yaz tatilinde bulunmasından dolayı izin alarak İstanbul'a gitmiştir.⁵⁰² Ardından da Ahmet Hamdi Efendi'nin ataması Akçaabat Rüşdiyesi'ne yapılmıştır. Bu defa Görelle Rüşdiyesi'ne ise Darülmualimîn Mektebi mezunlarından Ahmet Şefi' Efendi; 500 kuruş maaşla 22 Ağustos 1895'te atanmıştır.⁵⁰³

Nisan 1896 tarihinde Görelle Kazası Rüştiyesi ikinci muallimliğine ise Ünye İbtidai Mektebi Muallimi Ünyeli İbrahim Hakkı Efendi atanmıştır. İbrahim Hakkı

⁴⁹⁵ **BOA, MF. MKT**, No: 174/51, 11 Nisan 1309/24 Nisan 1893, 27 Nisan 1309/9 Mayıs 1893 ve 29 Haziran 1309/11 Temmuz 1893 tarihli yazılar. Mustafa Asım Efendi, 250 kuruşluk maaşıyla geçinememesi üzerine maaşının 300 kuruşa yükseltilmesini istemişse de bu isteği kabul edilmemiştir; **BOA, MF. MKT**, No: 185/28, 24 Safer 1311/6 Eylül 1893.

⁴⁹⁶ **BOA, MF. MKT**, No: 188/28, 12 Teşrinisani 1309/24 Kasım 1893; Mustafa Asım Efendi 1897 yılında Ören Köyü Medresesi Müderrisliğine atanmıştır. Yılmaz, **a.g.t.**, s. 135.

⁴⁹⁷ **BOA, MF. MKT**, No: 193/73, 13 Recep 1311/ 20 Ocak 1894; **BOA, MF. MKT**, No:194/124, 18 Kânunusani 1309/30 Ocak 1894; **BOA, MF. MKT**, No:194/122, 22 Kânunusani 1309/3 Şubat 1894.

⁴⁹⁸ Mahmut Kamil Efendi, Görelle Rüşdiyesi'nde yaklaşık 4 ay muallim-i evvelik yapmış, Ağustos 1895'te Bolvadin Rüşdiyesi'ne atanmıştır. **BOA, MF. MKT**, No 285/64, 9 Eylül 1311/21 Eylül 1895; 16 Eylül 1311/28 Eylül 1895.

⁴⁹⁹ Mardin'den Görelle'ye atanan Ahmet Hamdi Efendi'nin yerine ise Hudeyde'de öğretmenlik yapan Mehmet Hamdi Efendi atanmıştır.

⁵⁰⁰ **BOA, MF. MKT**, No: 236/56, 3 Cemaziyelevvel 1312/2 Kasım 1894; 26 Teşrinievvel 1310/7 Kasım 1894;22 Cemaziyelevvel 1312/21 Kasım 1894; 19 Cemaziyelahir 1312/18 Aralık 1894.

⁵⁰¹ **BOA, MF. MKT**, No: 273/70, 23 Haziran 1311/5 Temmuz 1895, 27 Haziran 1311/ 9 Temmuz 1895, 4 Temmuz 1311/16 Temmuz 1895.

⁵⁰² **BOA, MF. MKT**, No: 279/49, 12 Temmuz 1311/24 Temmuz 1895; 15 Temmuz 1311/27Temmuz 1895; 6 Rebiülevvel 1313/27 Ağustos 1895.

⁵⁰³ **BOA, MF. MKT**, No 281/13, 8 Ağustos 1311/21 Ağustos 1895; 10 Ağustos 1311/22 Ağustos 1895; **BOA, MF. MKT**, No: 290/40, 8 Teşrin-i Evvel 1311/19 Ekim 1895; 21 Teşrin-i Evvel 1311/2 Kasım 1895.

Efendi Nisan 1897 tarihinde Görele Rüştüyesi ikinci muallimliğinden ayrılarak Ünye Rüştüyesi ikinci muallimliğine nakil olmuştur.⁵⁰⁴

Görele Rüştüyesi, 1897 tarihinde Osmanlı-Yunanistan savaşı nedeni ile silâh altına alınan askerlerin ikametine ayrıldı. Çünkü bu tarihte silâh altına alınan askerlerin Görele’de barınabileceği başka bir bina yoktu. Bu yüzden Mart 1897’de rüşdiye binası boşaltılarak, askeri makamlara teslim edildi. Bu gelişme üzerine Görele Rüştüyesi’nde eğitime ara verilmiş, okul öğrencilerinin civardaki medreselere aktarılması veya uygun bir hane bulunduğu takdirde rüştiyenin oraya taşınıp eğitime orada devam edilmesine karar verilmiştir. Zaten yaz tatilinin de yaklaşmasıyla okulda eğitime ara verilmiştir.⁵⁰⁵ Bu sırada 24 Nisan 1897’de rüşdiyenin üçüncü öğretmenliğine Ali Haydar Efendi atanmıştır.⁵⁰⁶

Görele Rüştüyesi Muallim-i Evveli Ahmet Şefi Efendi’nin 30 Ağustos 1897’de Görele’den ayrılmasından sonra yerine 16 Eylül 1897’de Cezayir-i Bahri Sefid Vilayeti’ne bağlı Limni Rüştüyesi Muallim-i Evveli Mehmet Remzi Efendi, 500 kuruş maaşla atanmıştır. Mehmet Remzi Efendi, 13 Kasım 1897’de Görele’de öğretmenliğe başlamıştır.⁵⁰⁷ Aynı yılın sonuna doğru Görele Rüştüye Mektebi’ne atanan bir başka öğretmen ise 6 Ekim 1897’de sınavı yapılan Hüsn-i Hatt Muallimi Dügeoğlu Hafız Mehmet Server Efendi’dir. Bu tarihte Hafız Mehmet Server Efendi’nin maaşı 100 kuruştur. Hafız Mehmet Server Efendi, 1890 yılında Trabzon’da da öğretmenlik yapmıştı.⁵⁰⁸

⁵⁰⁴ İbrahim Hakkı Efendi, Ünye Müftüsü Tokatizâde Hasan Tahsin Efendi’nin oğludur. H. 1291/1874 yılında Ünye’de doğmuştur. Ünye Rüştüyesi Muallimi Abdülkadir Efendi’den Arapça ve Farsça eğitimi almıştır. Eylül 1888’de Ünye Rüştüyesi Muallimi Muavinliğine, Nisan 1895’te Ünye İbtidai Mektebi Muallimliğine, Nisan 1896’da ise Görele Rüştüyesi İkinci Muallimliğine tayin edilmiştir. 1897’den Ocak 1901’e kadar Ünye Rüştüyesi İkinci Muallimliğinde görev almıştır. 1901’den Mart 1910’a kadar Ünye Rüştüyesi’nin dini ilimler, Arapça ve Farsça muallimliğinde istihdam olmuştur. 1326/1910 tarihinden Haziran 1327/Haziran 1911 tarihine kadar Ünye Eytam Müdürlüğünde bulunmuştur. Bkz. Albayrak, **Son Devir Osmanlı Uleması**, II, s. 219-220.

⁵⁰⁵ **BOA, MF. MKT**, No: 354/48, 7 Şevval 1314/11 Mart 1897, 19 Şevval 1314/23 Mart 1897, 4 Zilkade 1314/ 6 Nisan 1897.

⁵⁰⁶ **BOA, MF. MKT**, No: 407/39, 23 Mart 1314/4 Nisan 1898 tarihli Ali Haydar Efendi’nin dilekçesi.

⁵⁰⁷ Limni Rüştüyesi’ne ise Diyarbakır İdadisi Arabî Muallimi Mehmet Emin Efendi atanmıştır; **BOA. MF. MKT**, No: 263/63, 8 Mayıs 1313/20 Mayıs 1897, 24 Temmuz 1313/5 Ağustos 1897, 16 Ağustos 1313/28 Ağustos 1897, 12 Teşrin-i Evvel 1313 24 Ekim 1897, 6 Teşrinisani 1313/18 Kasım 1897, 14 Teşrinisani 1313/26 Kasım 1897 tarihli belgeler.

⁵⁰⁸ **BOA. MF. MKT**, No:381/36, 27 Kanun-i Evvel 1313/8 Ocak 1898; **BOA. MF. MKT**, No: 382/8, 24 Eylül 1313/6 Ekim 1897, 8 Teşrin-i Evvel 1313/20 Ekim 1897, 4 Teşrinisani 1313/16 Kasım 1897, 18 Kanun-i Evvel 1313/30 Aralık 1897, 29 Kânunusani 1313/11 Ocak 1898.

Görelle Rüştüyesi Muallim-i Sânisî Süleyman Sırrı Efendi 27 Şubat 1898'de bir derece daha eğitim görmek amacıyla Dersaadet Darümuallimin Mektebine devam etmek için görevinden istifa etmiştir. Yerine Çarşamba Kazası bevvabı Çubukçuoğlu Ahmet Durmuş Efendi tayin edilerek 22 Mart 1898'de işe başlamıştır. Bu durum üzerine Görelle'de muallim-i sâlise olarak görevini yapmakta olan Ali Haydar Efendi, Süleyman Sırrı Efendi'den boşalan muallim-i sânilîği görevine silsile kaidesine göre kendisinin geçmesinin gerektiğini bildirerek ve mağduriyetinin giderilmesini talep etmiştir. Görelle'ye atanan Durmuş Efendi'nin sınavları yapılmamış olduğu anlaşılmış ve teselsül kaidesinden dolayı 200 kuruş maaş ile muallim-i sânilîğe Ali Haydar Efendi'nin geçmesine ve muallim-i sâlise görevine Ulûmu Diniyeden imtihanlarını yaptıktan sonra Durmuş Efendi'nin atanması kararı alınmıştır.⁵⁰⁹

Temmuz 1898'de boşalan Görelle Rüştüyesi Muallim-i Salisliğine sınavla Bayezid Rüştüyesi mezunu İsmail Kamil Efendi, 150 kuruş maaşla mahallince seçilmiş, 13 Aralık 1898'de de Maarif Nezareti tarafından ataması onaylanmıştır.⁵¹⁰ 1898 yazında Görelle Rüştüyesi'nin öğrenci sayısı 36 idi.⁵¹¹

Görelle Rüştüyesi Muallim-i Salisi İsmail Kamil Efendi, Giresun Rüştüyesi Muallim-i Evveli Ali Remzi Efendi, Tirebolu Rüştüyesi Muallim-i Evveli Osman Efendi ve Arhavi Rüştüyesi Muallim-i Evveli Ömer Lütfü Efendiler rüştüyenin yazın tatil olacağı dönemde mezuniyet/izin talebinde bulunmuşlardır. Tatil dönemi bittiğinde görevinin başında bulunması kaidesi ile izin talepleri kabul edilmiştir ve İsmail Kemal Efendi, bazı işleri için İstanbul'a gitmiştir.⁵¹² Görelle Rüştüyesinin 1891 yılından itibaren eğitime başlamasından 8 yıl sonra 1899 yılında rüştüyenin binası ve

⁵⁰⁹ **BOA. MF. MKT**, No: 407/39, 4 Mart 1314/16 Mart 1898,23 Mart 1314/4 Nisan 1898,6 Nisan 1314/18 Nisan 1898,8 Nisan 1314/20 Nisan 1898,4 Haziran 1314,16 Haziran 1898,22 Haziran 1314 /4 Temmuz 1898,9 Temmuz 1314/21 Temmuz 1898.

⁵¹⁰ **BOA. MF. MKT**, No: 445/8, 22 Teşrinisani 1314/4 Aralık 1898,4 Kânunusani 1314/16 Ocak 1899,22 Şubat 1314/6 Mart 1889,5 Nisan 1315/17 Nisan 1899,14 Nisan 1315/26 Nisan 1899.

⁵¹¹ Bu tarihte Akçaabat'ın 20, Giresun'un 92, Hopa'nın 41, Fatsa'nın 62, Arhavi'nin 86, Hapsamana(Gölköy)'nin 28, Bafra'nın 64, Viçe'nin 30, Rize'nin 79, Perşembe'nin 48, Tirebolu'nun 84, Bolaman'ın 79, Gümüşhane'nin 67, Atina'nın 63, Akköy(Bulancak)'ün 68, Arhavi'nin 86, ve Samsun İnas Rüştüyesi'nin de sayısı 79'dur; **BOA. MF. MKT**, No: 398/22, 21 Mayıs 1314/2 Haziran 1898; Sezai Balcı, "Giresunlu Bir Başhoca ve Müftünün Biyografisi: Ali Rıza Efendi", *Geçmişten Günümüze Giresun'da Dini ve Kültürel Hayat*, II, Giresun, 2013, s. 200-201.

⁵¹² **BOA. MF. MKT**, No: 455/6, 3 Mayıs 1315/15 Mayıs 1899,31 Mayıs 1315/12 Haziran 1899, 30 Haziran 1315/12 Temmuz 1899,8 Temmuz 1315/20 Temmuz 1899.

arsasının tapusuz oluşu anlaşılmasından dolayı 2 adet tapu senedi verilmiştir. Tapu senetlerinin kayıtları Görele Kazası Mayıs hâsılat defterinin 231. ve 233. numaralarına kaydedilmiştir.⁵¹³

4 Haziran 1905 tarihinde Kuşadası Rüştüye Mektebi Muallim-i Evveliğinden ayrılan Salih Hilmi Efendi Görele'ye tayin edilmiştir.⁵¹⁴ Salih Hilmi Efendi ilk olarak Trabzon da ki rüştiyelerin birinde birinci sınıf memuriyet talep etmiş ancak Görele'ye nakledilmiştir. Tayin kararına uymak istemesede zoraki olarak kabul etmiştir. Tayin kararına uyan Salih Hilmi Efendi maaşında ki 100 kuruş kesintisinden dolayı zor bir duruma düştüğünü belirterek harcırah talebinde bulunmuştur. Ancak kendisi Kuşadası'nda iken tayin talebinde bulunduğu için, tayin talebinde bulunan kişilere harcırah verilmeyeceği bildirilerek isteği kabul edilmemiştir.⁵¹⁵

3.3.3. Görele Elegü Rum Mektebi

Görele Kazasına bağlı Elegü köyünde Rum çocukları için bir okul bulunmadığından dolayı Rum Patrikhanesi tarafından 27 Şubat 1901'de Elevi/Elegü köyü Rum Kilisesine ait 3 dönüm bahçe içerisinde tek odalı bir Rum Okulu açılması talebinde bulunulmuştur. Okulun 10/12 metre uzunluğunda, 9 metre genişliğinde ve 7 metre yüksekliğinde kârgir (taş ve tuğla) olarak inşa ettirilmesine karar verilerek inşa için 200 liranın/altının yeterli geleceği düşünülmüştür. Okul için gerekli 200 liranın 85 lirasının Rum cemaati tarafından karşılanması ve geri kalan masrafın ise Elevi/Elegü Kilisesi sandığından karşılanmasına karar verilerek inşaat için ruhsat verilmiştir. 1902 yılında mektebin yapılacağı Elevi/Elegü köyündeki nüfus miktarına baktığımızda 70 hanede 480 Müslüman nüfusu, 40 hanede 150 Rum nüfusu ve 36

⁵¹³ **BOA. MF. MKT**, No: 461/7, 10 Temmuz 1315/23 Temmuz 1899,24 Temmuz 1315/14 Ağustos 1899; **BOA. MF. MKT**, No: 467/29, 7 Eylül 1315,20 Eylül 1899, 29 Eylül 1900; **BOA. MF. MKT**, No 467/29, 7 Eylül 1315/19 Eylül 1899, 22 Ağustos 1316/2 Eylül 1900, 16 Eylül 1316/29 Eylül 1900; **BOA. MF. MKT**, No: 624/25, 1 Nisan 1318/14 Nisan 1902, 20 Nisan 1318/3 Mayıs 1902; Akçaabat Kazası Rüştüyesi Muallim-i Evveli Mustafa Efendi'nin 200 kuruş maaşının kendisine yeterli gelmemesinden dolayı Görele Rüştüyesi Muallim Sânisinden mevkuflar kalan 50 kuruşun mumaileyh Mustafa Efendi'nin maaşına eklenerek 250 kuruş maaş almasına karar verilmiştir.

⁵¹⁴Salih Hilmi Efendi'nin Görele Kazası Rüştüyesine tayini kararı sonucu Kuşadası Rüştüye Muallimliğine Darül Muallim Rüştüyesi mezunu Ömer Lütfü Efendi'nin tayin edilmesine karar verilmiştir. Bkz **BOA. MF. MKT**, No: 851/51, 18 Nisan 1321/1 Mayıs 1905, 13 Haziran 1321/26 Haziran 1905.

⁵¹⁵ **BOA. MF. MKT**, No: 926/57, 16 Şubat 1906/1 Mart 1906, 8 Safer 1324/3 Nisan 1906, 14 Rebiyülevvel 1324/8 Mayıs 1906.

hanede 208 Ermeni nüfusu bulunduğu Görele Kazası Meclis-i İdaresi tarafından gönderilen tutanakta bildirilmektedir.⁵¹⁶

3.3.4. Görele Medreseleri

Medreseler, Osmanlı Dönemi eğitim sisteminin temelini oluşturan kurumlardır. Medreseler, Sıbyan Mektebi eğitiminden sonraki aşamada ortaokul, lise, yüksek okul ve üniversite seviyesindeki eğitimini veren kurumlardır. İslami kimlik sebebiyle bu okullarda Müslümanlar eğitim almaktaydı.⁵¹⁷ Medreseler Osmanlı Devleti dönemin diğer sosyal ve yardım amaçlı oluşturulan kurumları gibi vakıf temelli bir teşkilat üzerine kurulmuştur.⁵¹⁸ Mimari açıdan genel olarak tek katlı taş veya tuğladan örülmüş binalardır. Bir avlu etrafında dersane, müderris odası ve talebe odalarından oluşmaktadır.⁵¹⁹

Medreselerde eğitimin temelinde müderrisler bulunmaktadır. Eğitim sisteminde öğrencilerin/talebe hangi medreseden mezun olduğundan çok hangi hocadan ders aldığı önem arz etmekteydi. Öğrenciler kimden ders aldı ise icazetnamelerine işlenmekteydi.⁵²⁰ Bu nedenle öğrenciler temel eğitimini aldıktan sonra ihtisas yapmak istediği ilim dalı ile ilgili hocaya gider ve ondan eğitim göreyek icazet alırlardı.⁵²¹

Medreselerde okutulan dersler olarak cüzi'iyat denilen matematik, geometri, hey'et ve hikmet dersleri; alet ilimleri (ulum-ı âliye) kabul edilen belegat, mantık, kelam, Arapça sarp ve nahvi, dil ve edebiyat dersleri; ulum-ı âliye tefsir, hadis ve fıkıh derslerinden oluşmaktadır. Derslerin öğrenim temeli tekrara dayalı olmakla beraber çoğunluğu Arapça olan kitaplar okutularak eğitim verilmektedir. Ancak

⁵¹⁶ **BOA, ŞD**, No: 1855/14, 8 Zilkade 1318/27 Şubat 1901,18 Rebiyülahir 1320/24 Temmuz 1902, 27 Rebiyülahir 1320/3 Ağustos 1902, 4 Cemaziyülevvel 1320/9 Ağustos 1902; **BOA, BEO**, No: 2172/162879, 22 Cemaziyelahir 1321/ 15 Eylül 1903; **BOA, DH. MKT**, No: 773/33, 27 Cemaziyelahir 1321/20 Eylül 1903, 13 Recep 1321/5 Ekim 1903.

⁵¹⁷ Mehmet İpşirli, "Osmanlı Dönemi Medrese", **DİA**, XXVIII, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, 2003, s. 327.

⁵¹⁸ İhsanoğlu, **a.g.m.**, s. 232.

⁵¹⁹ İpşirli, **a.g.m.**, s. 330.

⁵²⁰ İpşirli, **a.g.m.**, s. 330.

⁵²¹ İhsanoğlu, **a.g.m.**, s. 233.

eğitim dili ise Türkçe'dir.⁵²² Medrese talebesi eğitim dönemi boyunca değişik bilim dallarında çok sayıda kitap okuyarak ders alması gerekmektedir.⁵²³

3.3.4.1.Hamidiye Medresesi

Görelde bulunan Hamidiye Medresesi'nin varlığı 1845 yılından beri bilinmektedir. Bu medreseye 1861 ve 1863 yıllarında 2 adet fındık bahçesi de vakfedilmişti.⁵²⁴ Şimdiki Ziraat Bankası'nın bulunduğu yerde olan medrese binasının zamanla harap olması üzerine yeniden inşasına başlanmıştır. Medrese binasına ayrılan ödenek yetmediği için önce inşası yarım kalmıştır. Medrese binasının bir an önce tamamlanması için Trabzon Vilâyet Meclisi,10 Eylül 1894'te Görelde fındıktan alınan verginin *beş atik kıyyesinden* bir para toplanmasını kararlaştırmıştır. Böylece söz konusu medresenin inşaatının 2 sene içinde bitirilmesi hedeflenmiştir.⁵²⁵ Trabzon Vilayet Meclisi'nin bu kararıyla medrese inşaatı, 6 ay gibi kısa bir süre içinde bitirilerek Ocak 1895 başında tamamlanmıştır. Medresenin açılışı 17 Ocak 1895'te askerî ve mülkî memurlarla birlikte Görelde eşrafının da bulunduğu bir törenle yapılmıştır. Tören sırasında dualar edilmiş, kurbanlar kesilmiştir. Bu törenden sonra medreseye Sultan II. Abdülhamit'in adına izafeten Hamidiye ismi verilmesi düşünülmüştür. Görelililerin bu isteği Padişah tarafından da uygun görülerek 24 Mart 1895'te onaylanmış⁵²⁶ 10 Nisan 1895 tarihinde de Trabzon Valiliği'ne bilgi verilmiştir.⁵²⁷

Ocak 1895'te inşa edilen ve resmi açılışı yapılan medrese binası hakkında ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. 3 sene sonra Görelde İdare Meclisi'nin 25 Şubat 1898 tarihli bir yazısında daha önce mevcut iken harap olan medrese arazisi üzerinde yeni bir medresenin inşa edildiği bildirilmektedir. Bu tarihte inşa edilen medresenin 13 adet hücresi de bulunmaktaydı. Bu medreseye de 17 Mayıs 1898'de Hamidiye ismi

⁵²² İşpirli, **a.g.m.**, s. 328.

⁵²³ İhsanoğlu, **a.g.m.**, s. 245.

⁵²⁴ Yılmaz, **a.g.t.**, s. 129-130.

⁵²⁵ **BOA, DH. MKT**, No: 290/4, 19 Eylül 1310/1 Ekim 1894.

⁵²⁶ **BOA, İ. DH**, No: 1320/61, Trabzon Valisi Mehmet Kadri Paşa'nın 12 Kânunusani 1310/24 Ocak 1895 tarihli yazısı ve Sultan II. Abdülhamit'in 12 Mart 1311/24 Mart 1895 tarihli iradesi.

⁵²⁷ **BOA, DH. MKT**, No: 351/2, 29 Mart 1311/10 Nisan 1895; **BOA, BEO**, No: 591/44299, 18 Şevval 1312/14 Nisan 1895.

verilmiştir.⁵²⁸ Bu durumda Görele’de ismi Hamidiye olan iki ayrı medrese bulunmaktadır. Bunların birincisi 1895, ikincisi ise 1898 tarihlerinde inşa edilmişler ve aynı adla anılmışlardır. Bununla birlikte bu iki medresenin tek bir medrese olduğu *Maarif Nezareti Salnamelerindeki* Hamidiye Medresesi ifadesinden anlaşılmaktadır.

1900 tarihli *Maarif Nezareti Salnamesi*’ne göre Hamidiye Medresesi’nin müderrisi Cinahmetzâde Hacı Salih Efendi’dir. Bu tarihteki öğrenci sayısı da 80’dir.⁵²⁹ H.1317/1900 ile h.1319/1902 yılları arasında medresenin öğrenci sayısında ve müderrisinde bir değişiklik olmamıştır. H. 1321/1903’te ise medresenin öğrenci sayısı 75’e düşmüştür.⁵³⁰

1902 yılında gerek Hamidiye ve gerekse Görele’de bulunan diğer medreseleri ilgilendiren bir başka mesele de askeri makamların medreseleri teftiş etmek istemesiydi. Mayıs 1902’de Tirebolu Redif Binbaşılığı, “medrese talebelerinin okuyup okumadığını teftiş ediniz” konulu aldığı bir emirden dolayı Görele’deki medreselerin kapasitesinin öğrenci sayısına yetmediğini tespit etmiştir. Bu yüzden Tirebolu Redif Binbaşılığı, medrese öğrencilerinin sayısının azaltılmasını gündeme getirmiştir. Bu haberi duyan medrese öğrencileri ve müderrisleri ise Meşihat makamına şikâyette bulunmuşlardır.⁵³¹

Cinahmetzâde Hacı Salih Efendi, Hamidiye Medresesi’nde yaklaşık 20 yıl müderris olarak hizmet etmiştir. Medresenin müderrisi Cinahmetzâde Hacı Salih Efendi, aynı zamanda 1898 yılından itibaren Görele Kazası Maarif Komisyonu

⁵²⁸ BOA, İ. DH, No: 1354/21, 8 Zilkade 1315/31 Mart 1898 ve 25 Zilhicce 1315/17 Mayıs 1898; BOA, BEO, No: 1127/84511, 1 Muharrem 1316/ 22 Mayıs 1898.

⁵²⁹ *Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye*, H 1317/1900 s 1294-95 .

⁵³⁰ *Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye*, H.1321/1904, s 604-605; TVS 1321/1903’e göre bu tarihte medresenin müderrisi Selahaddin Efendi’dir; TVS, XXI, s. 895. Bu medreseden mezun olan öğrencilerden biride Yakup Hulusi Efendi’dir. Yakup Hulusi Efendi, Yayladoğu Hüseyin Efendi’nin oğludur. 1865 tarihinde Görele’de doğmuştur. Mahalli medreselerde eğitim gördükten sonra İstanbul Beyazıt Dersiamlarından Çarşambalı El-Hac Ahmet Hamdi Efendi’den ders almıştır. 1895 yılında icazetname almıştır. 24 Mayıs 1902’de tedris ruhsatnamesini almıştır. Ayasofya Camii’nde ders vermeye başlayarak 1904 tarihinde maaş almaya başlamıştır. Eylül 1906’da İbtidai Hariç İstanbul Müderrisliğine atanmıştır. 14 Şubat 1915 tarihinde ise Medaris-i Aliye üçüncü sınıf dördüncü şube müdürlüğüne tayin edilmiş ve 1 Eylül 1917 senesinde İbtidai Dâhil Medresesi birinci şube müdürlüğüne atanmıştır. 15 Şubat 1923’de İbtidai Dâhil Medresesi ikinci şube müdürü olmuştur. Albayrak, *Son Devir Osmanlı Uleması* ,IV-V, s. 503-504.

⁵³¹ Şikâyet dilekçesinde Teşvikiye Medresesi Müderrisi İbrahim Hilmi, Hamidiye Medresesi Müderrisi Cinahmetzâde Hacı Salih Efendi, ?Hak Medresesi Müderrisi Bakkalzâde Mustafa, Kırıklı Medresesi Müderrisi İbrahim, İsmailbeyli Medresesi Müderrisi Haydarzâde Halil Efendilerin isimleri bulunmaktadır. BOA, BEO, No: 1883/141164, 1 Haziran 1318/14 Haziran 1902.

üyeliği de yapmıştır.⁵³² Hamidiye Medresesi, Görele'nin Birinci Dünya Savaşı'nda Rus işgaline uğramasına kadar faaliyetlerini sürdürmüştür.⁵³³

3.3.4.2. Görele Atik Medresesi

Görele Atik medresesi 1247/1832 yılında Melikoğlu Hacı Abdi Yazıcının önderliğinde Elegü Mahallesi'nde inşa edilmiştir. Hacı Hüseyin Efendi bu tarihte medresenin müderrisi olmuştur. Ayrıca Hasan Ağa Camisinin vaizliği ile cami-i cedid (yeni cami) hitabet görevini de üstlenmiştir. Hacı Hüseyin Efendi medresenin arka tarafında Kuğuzâde Ahmet Bey'e ait olan arsayı 100 kuruşa satın almış ve orada bir ev yapmıştır.⁵³⁴ Hacı Hüseyin Efendi'nin maaşı ya da medresenin talebe sayısı hakkında bilgimiz bulunmamaktadır.

Hacı Hüseyin Efendi, 1846 yılında vefat etmiştir.⁵³⁵ Hacı Hüseyin Efendi'nin ölümünden sonra boşta kalan medreseye Kürtün Nahiyesinin Göndere köyünden olan Bâlîzâde Hüseyin Efendi atanmıştır. Medreseye aile dışından bir kişinin atanması Hacı Hüseyin Efendi'nin ailesini rahatsız etmiştir. Çünkü aile bu atamayı “*ana babadan miras kalmış mülklerinin bir yabancı tarafından zorla alındığı*” şeklinde algılanmıştır.⁵³⁶ Bu durumun üzerine Hacı Mehmet Efendi müderrislik eğitimi almaya başlamıştır. 1861 yılından itibaren de Hacı Mehmet Efendi Atik medresesinin 5 kuruş maaş ile müderrislik makamına atanmış ve Cami-i Cedid'in hitabetinde vazife almaya da başlamıştır.⁵³⁷

Cami-i Cedid yakınlarında bulunan medrese'nin duvarları kerpiçten yapılmış olduğundan geçen süre içinde yıkılmaya yüz tutunca bina 1283/1867 yılında yeniden inşa edilmiştir. Duvarları kireçle ve keresteleri sağlam ağaçlarla güçlendirilmiştir. İnşaat masraflarının bir kısmı halk tarafından, bir kısmı da Mehmet Efendi tarafından

⁵³² TVS, XVII, s. 575; TVS, XVIII, s. 398; TVS, XIX, s. 251; TVS, XX, 427; TVS, XXI, s. 75; TVS, XXII, s. 661.

⁵³³ Yılmaz, a. g. t., s. 129.

⁵³⁴ Yüksel, **Görelili Müftü Duduzâde** s. 21.

⁵³⁵ Yüksel, **Görelili Müftü Duduzâde** s. 23.

⁵³⁶ Yüksel, **Görelili Müftü Duduzâde** s. 49.

⁵³⁷ Mehmet Efendi 1853'te tahsil için Ordu'ya gider. Ordu'dan sonra birer yıl Amasya'da, Çorum'da “Derbendi” medresesinde tahsilde bulunur. 1857'de Tirebolu'da iki yıl kadar Karahisar-ı Şarkili Ömer Efendinin dersine devam eder. Tahsiline devam etmekte iken Görele İdare Meclisine seçilince tahsilini devam etmek üzere dışarıya gidemez. Ama o yıl Mehmet Efendinin Çorum, Merzifondan hocası olan Boynuoğlu Hacı Mustafa Efendi Eynesil'e gelerek bir medrese inşa eder ve eğitime başlar; Yüksel, **Görelili Müftü Duduzâde** ,s. 49-50.

karşılanmıştır.⁵³⁸ Medrese'ye Kuşzâde Kızı Esmâ Hanım Elegü Çarşısı başında Camii Cedid yakınında bulunan Medrese-i Atik Müderrisi için Kuruca Bahçesi denilen bir parça fındık bahçesini vakfederek fındık bahçesinin gelirinden aylık 5 kuruşun müderrise tevcih etmiştir.⁵³⁹ Hacı Mehmet Efendi, 21 Temmuz 1896 tarihinde vefat etmiştir.⁵⁴⁰

Hüseyin Müştak Efendi, babası Hacı Mehmet Efendi'nin vefatından sonra Çarşı Mahallesi'nde Cami-i Cedid yakınlarındaki Atik Medresesi'nin boşta kalan müderrisliğinin kendi uhdesine verilmesi için talepte bulunmuştur. Müderrisliğe atama imtihanı Hükümet Konağı'nda Meclis-i İdare Odasında imtihan heyeti huzurunda yapılmıştır. Yapılan imtihan sonunda Müderrislik yapmaya ehliyeti olduğuna karar verilmiştir. Mahkeme-i Şeriyeden 13 Haziran 1899 tarihli mazbata ve buna dair Mahkeme-i Teftiş-i Evkaf'tan da ilam tazmin edilmiş ve meşihat/şeyhülislamlık makamınca verilen 10 Eylül 1901 tarihli berat üzerine 21 Mayıs 1902'de göreve başlamıştır.⁵⁴¹ H.1318/1900 ve H.1319/1901 tarihlerinde medresede eğitim gören talebe adedi 38'dir⁵⁴² 1321/1903 tarihinde ise medresede ki öğrenci sayısı azalarak 31'e düşmüştür.⁵⁴³

3.3.4.3. Görele Teşvikiye Medresesi/Çavuşlu Medresesi

Teşvikiye Medresesi'nin yeri günümüzde Görele'ye bağlı belde olan Çavuşlu eski belediye binasının olduğu yerdedir. Medrese, Çavuşlu pazarında hayır sahibi kişilerce ianeten inşa edilmiştir. Medresenin yapımından sonra 12 Ocak 1889'da

⁵³⁸ Yüksel, **Göreleli Müftü Duduzâde**, s. 51.

⁵³⁹ Kuşzâde Esmâ Hanım Hacı Hüseyin Efendi'nin 4 eşinden biridir. Esmâ Hanım 1877 yılında vefat etmiştir. Fındık bahçesini vakfettiği tarih belli değildir; Yüksel, **Göreleli Müftü Duduzâde**, s. 28; Bayram, **a.g.m.**, s. 379.

⁵⁴⁰ Yüksel, **Göreleli Müftü Duduzâde**, s. 71.

⁵⁴¹ Hacı Mehmet Efendi'nin oğlu olan Hüseyin Müştak Efendi Görele'nin Çarşı Mahallesi'nde 12 Şubat 1871 tarihinde doğmuştur. Görele Sıbyan/İptidai mektebindeki eğitiminden sonra Rüştiye Mektebinde eğitim almıştır. Ocak 1891 tarihinde İstanbul'a giderek Beyazıt Medresesinde mülazemetle eğitim almıştır. Reis-ül Ulema Mehmet Galip b. Kadı Mehmet Emin, Dersiam Çarşambalı Hacı Ahmet Hamdi, İbrahim el Esri, İsmail Konevi Efendilerden Ulum-ı Aliye dersleri olan mantık, Arap sarf ve nahvi, belagat, tefsir, hadis ve fıkıh eğitimi almıştır. 1894 tarihinde İcazetname almıştır. Farsça ve biraz Fransızca öğrenmiştir. 150 kuruş maaş ile 13 Ağustos 1895'te Telgraf ve Posta Nezareti Mektubi Kalemî Memuriyetinde işe başlamıştır. 1896 tarihinde izin alarak Görele'ye gitmiştir. Ancak görevine geri dönmemesi nedeni ile 13 Temmuz 1896'da memuriyet kaydı silinmiştir. Bkz, Yüksel, **Göreleli Müftü Duduzâde**, s. 90- 94.

⁵⁴² Hüseyin Müştak Efendi'nin Maarif salnamelerine göre 1318 tarihinde Atik Medresesi Müderrisliğinde görev almaktadır. Bu durum Hüseyin Efendi'nin sınavı geçtikten sonra göreve başladığı ancak başkentten gönderilen onayın geç geldiği manasına geldiği kanısındayız; **Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye**, H.1318, s. 1468-1469; **Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye**, H.1319, s. 720-721

Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye, H.1321, s. 604-605.

Çavuşlu Yeniköy, Heri (Kekiktepe), Gülef ve Şahali köylerinden 71 kişi medreseye para vakfetmiştir. Toplam olarak vakfedilen para, 4.010 kuruştur. Kuğuzâde Mehmet Numan isimli şahıs adına vakıf tescil ettirilip meblağın onda bir buçuk hesabıyla elde edilecek getirisinin %80'ini medrese müderrisine, %20'sini vakıf mütevellisine verilmek üzere vakfedilmiştir.⁵⁴⁴ Ayrıca bir miktar fındık bahçesi de müderrise verilmek üzere köylüler tarafından bağışlanmıştır. Aynı yıl toplanan paradan 180 kuruş maaş ile görev yapan Görele Müftüsü Kurtzâde İbrahim Hilmi Efendi'ye berat verilmiştir.⁵⁴⁵

1899 tarihli *Maarif Nezareti Salnamesine* göre medresenin müderrisi Müftü İbrahim Hilmi Efendi ve öğrenci sayısı da 52'dir.⁵⁴⁶ Medresenin talebe sayısında 1899-1901 yılları arasında değişiklik olmamıştır. 1903 tarihinde ise öğrenci sayısında 5 kişilik bir artışla sayı 57 yükselmiştir.⁵⁴⁷

Trabzon Vilayeti Salnamelerine göre Teşvikiye Medresesi Müderrisi Kahramanzâde İbrahim Hilmi Efendi 1896 tarihinden itibaren aynı zamanda Görele Müftüsü'dür.⁵⁴⁸ İbrahim Hilmi Efendi aynı yıl Maarif komisyonu reisliğine de getirilmiştir. 1904 yılında da bu göreve devam etmektedir.⁵⁴⁹ Müftülük ve müderrisliğinin yanı sıra İbrahim Hilmi Efendi aynı zamanda birçok eser de kaleme almıştır. Arşiv belgelerinden tespit edebildiğimize göre 1896 yılında İbrahim Hilmi Efendi, İslam âlimlerinden Semerkandî'nin "*Sevad-ül Azam*" adlı eseri hakkında "*Selam-ül Ahkam*" adlı bir risalesi bulunmaktadır. Bunun dışında kendi telifi olan *Tefsirü'l-Edebiyât* adlı eseri kaleme almış ve basılması için Maarif Nezareti'nden izin istemiştir. Maarif Nezareti ilgili eserleri incelenmek üzere Şeyhülislamlık Makamına göndermiştir. Söz konusu eserleri inceleyen Şeyhülislamlık, içerisinde çok hata bulunduğu gerekçesiyle kitapların basımına izin vermemiştir.⁵⁵⁰ 1899 sonunda *Bostanü'l-Arifin* adlı bir başka eser daha kaleme alan İbrahim Hilmi

⁵⁴⁴ Yüksel, *Giresun Tarihinden Sayfalar*, s. 162-163, Bayram, *a.g.m.*, s. 379.

⁵⁴⁵ Yılmaz, *a.g.t.*, s.134.

⁵⁴⁶ *Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye*, H, 1317, s. 1294-1295.

⁵⁴⁷ *Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye*, H, 1321, s. 604-605.

⁵⁴⁸ *TVS*, XVI, 1313/ 1896, s. 407; *BOA, BEO*, No: 1883/141164, 1 Haziran 1318

⁵⁴⁹ *TVS*, XVI, 1313/ 1896, s.407; *TVS, XXII*, , s. 661.

⁵⁵⁰ *BOA, MF. MKT*, No: 320/39, 23 Nisan 1312/5 Mayıs 1896 ve 6 Muharrem 1313/29 Haziran 1896 ve Şeyhülislam Mehmet Cemaleddin Efendi'nin 12 Cemaziel Evvel 1314/ 19 Ekim 1896 tarihli yazısı.

Efendi'nin bu kitabı da Şeyhülislamlık tarafından hatalı bulunarak basılmasına izin verilmemiştir.⁵⁵¹

3.3.4.4.Görelle İrsadiye Medresesi

İrsadiye Medresesi Görelle'nin Tekgöz köyünde hayır sahipleri tarafından inşa edilmiştir. Medrese hakkındaki bilgimiz 1899 tarihli *Maarif Salnamesi'nde* geçmektedir. Bu tarihte Medresenin öğrenci sayısı 28'dir ve muallimi Halil Efendi'dir.⁵⁵² Medresenin öğrenci sayısı 1899-1901 tarihleri arasında değişmemiştir.⁵⁵³ 1321/1903 tarihine öğrenci sayısı 31'e yükselmiştir.⁵⁵⁴

Medrese'nin yeri günümüzde, Tekgöz köyü merkez camisi olarak kullanılan yerin kuzey doğusunda ki imam lojmanı olarak kullanılan yerdir. Rus işgali ile kapatılan medrese, Cumhuriyet öncesi ve sonrasında sıbyan mektebi olarak kullanılmış ve en son metruk hale gelen medresenin yerine lojman inşa edilmiştir.⁵⁵⁵

3.3.4.5.Tevfik-i Hak/Kırıklı Medresesi

Tevfik-i Hak Medresesi Görelle'nin Kırıklı köyüne hayır sahipleri tarafından ianeten inşa edilmiştir. İnşa tarihi bilinmemektedir. Medrese, günümüzdeki Kırıklı'daki ilköğretim okulu ile cami arasında kalan yerde olduğu tahmin edilmektedir. Medrese tek katlı ve ahşaptır ve 1936 yılında üzerine bir kat atılarak iki katlı ilkokul olarak kullanılmıştır. 1970 yılında bu yapı yıkılmış ve buraya yeni bir ilköğretim binası yapılmıştır.⁵⁵⁶ Medresenin 1899-1901 yılları arasındaki öğrenci sayısı 27'dir. Medresenin müderrisi de Hacı Said Efendi'dir.⁵⁵⁷ Haziran 1902'de

⁵⁵¹ BOA, MF, MKT, No: 489/32, 8 Şaban 1317 /12 Aralık 1899 Trabzon Valiliği, 15 Ramazan 1317/ 17 Ocak 1900 Maarif Nezareti ve 29 Şevval 1317/2 Mart 1900 ve 29 Muharrem 1318 /28 Mayıs 1900 Şeyhül İslam Mehmet Cemaleddin.

⁵⁵² Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye, H, 1317, s 1294-1295.

⁵⁵³ Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye, 1317, s. 1288-1289; Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye, H. 1318, s. 720-721.

⁵⁵⁴ Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye, H, 1321, s 604-605.

⁵⁵⁵ Yılmaz, a.g.t., s. 139-140.

⁵⁵⁶ Yılmaz, a.g.t., s. 140.

⁵⁵⁷ Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye, H, 1317, s 1294/1295; Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye, H,1319; s. 720-721.

Kırıklı Medresesi'nin müderrisi İbrahim Efendi'ydi.⁵⁵⁸ H.1321/1903 yılında medresenin öğrenci sayısı azalarak 25'e düşmüştür.⁵⁵⁹

3.3.4.6.Dârül Hadis Medresesi

Giresun merkezde bulunan Alinyoma Dârül Hadis, Keşap Cinkıran Dârülhadis ve Görele Ege köyü Dârülhadis medreseleri olarak Giresun da 3 adet Dârülhadis Medresesi bulunmaktaydı. Dârülhadis Medresesi, Ege köyü sınırları içerisinde bir medreseydi. Medrese binasının yeri günümüzde Çanakçı hükümet binasının olduğu arazidedir.⁵⁶⁰

1900 ve 1901 yılları *Maarif Nezareti Salnamelerine* göre Medresenin öğrenci sayısı 95'tir. Medresenin müderrisi Pir Gaibzâde Osman Efendi'dir. 1903 yılına gelindiğinde ise Dârülhadis Medresesinin öğrenci sayısı artarak 97 olmuştur. 1903 tarihi itibarıyla Görele Dârülhadis Medresesi Görele ve Giresun genelinde en fazla öğrenciye sahip birinci, Trabzon Vilayeti genelinde ise altıncı medresedir.⁵⁶¹

Pir Gaibzâde Osman Efendi'nin oğlu Şemsü'l Vahdet Efendi, Nisan 1908 tarihinde Tepeköy'deki müderrislik görevinden babasının müderrislik yapmış olduğu medreseye atanarak bir süre burada müderrislik yapmıştır. Ancak Dârülhadis Medresesi'nde uzun süre kalamadan 1909 yılında Yanya Vilayetinin Loros Kazası müderrisliğine tayin edilmiştir. Oraya gitmek istemediği Terme Kazası müderrisliğine atanmıştır. 26 Ağustos 1915 tarihinde Terme Kazası'nda görevini sürdürürken vefat etmiştir.⁵⁶² Dârül Hadis Medresesi Cumhuriyet döneminde bir süre sibyan mektebi olarak kullanılmıştır.⁵⁶³

3.3.4.7.Menteşe Köyü Medresesi

Menteşe Köyü Medresesi, 1882 yılında inşa edilmiştir. Aynı yıl yeni inşa edilmiş olan medrese için Mentese köyü halkı kendi aralarına topladıkları 7.195 kuruşu köyün muhtarı Dalbanoğlu Mustafa Çavuş b. İbrahim aracılığı ile mahkemece

⁵⁵⁸ BOA, BEO, No:1883/141164, 1 Haziran 1318/14 Haziran 1902.

⁵⁵⁹ *Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye*, H, 1321, s. 606-607.

⁵⁶⁰ Yılmaz, a.g.t., s. 144.

⁵⁶¹ *Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye*, H. 1318,s.1468-1469; *Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye*, H. 1319, s.720-721; *Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye*, H. 1321, s.606-607.

⁵⁶² Albayrak, *Son Devir Osmanlı Uleması* ,IV- V, s. 472.

⁵⁶³ Yılmaz, a.g.t., s144.

kayıt altına alınmıştır. Bu para Menteşe köyündeki Çukur (Çukurlu mahallesi) Camii yanına inşa edilen medresenin müderrisine, tamirine ve mütevellisine vakfedilmiştir.⁵⁶⁴ Medresenin müderrisi ile ilgili bilgi bulunmamaktadır.

3.3.4.8. Tepeköy Hacı Hasan Medresesi

Medrese Tepeköy’de Hacı Hasanzâde müteveffa Ömer Ağa’nın malının 1/3’i ile inşa 1907’den önce inşa edilmiştir.⁵⁶⁵ Yapım tarihi tam bilinmeyen Tepeköy Hacı Hasan Medresesi’nin bilinen ilk müderrisi Haziran 1902 yılında medreseye atanan Müderris Şemsül-Vahdet Efendi’dir. Şemsül-Vahdet Efendi İstanbul’daki Birinci Sultan Ahmet Medresesi’nden mezun olduktan sonra Görele’ye tayin edilerek Tepeköy Hacı Hasan Medresesi’nde 150 kuruş maaşla eğitim vermeye başlamıştır. Nisan 1908 tarihinde Şemsül-Vahdet Efendi, Ege köyü Dârülhadis Medresesine atanmıştır.⁵⁶⁶

1908 yılında Pir Gaibzâde Şemsül-Vahdet Efendi Ege köyüne tayin olmadan önce kendi hesabından 1000 kuruşu Tepeköy’de bulunan Hacı Hasanzâde Medresesinin müderrisi ve medresenin tamiri için medresenin mütevellisine teslim ederek paranın yıllık getirisinin 2/3’ünün müderrise ve 1/3’ünün de medresenin tamirine vakfetmiştir. Pir Gaibzâde Şemsül-Vahdet Efendi’den sonra müderrislik görevini Hacı Hasan Efendi üstlenmiştir. Hacı Hasan Efendi ikinci defa yaya olarak hacca gitmiş ve orada vefat etmiştir. Medrese, Rus işgali sırasında kapanmıştır. Cumhuriyet döneminde de kısa bir süre sıbyan mektebi olarak kullanılmıştır.⁵⁶⁷

3.3.4.9. Daylı Köyü Hacı Hasan Medresesi

Görele’nin Daylı köyünde bulunan bu medresenin harabesinden geri kalanlar günümüzdeki cami ile eski ilkokul binası arasında yer almaktadır. Medresenin

⁵⁶⁴ Yılmaz, **a.g.t.**, s.139.

⁵⁶⁵ Bayram, **a.g.m.** s. 379.

⁵⁶⁶ Şemsül-Vahdet Efendi, Müderris Pir Gaibzâde Osman Efendi’nin oğlu’dur. Haziran 1875’te Görele Menteşe köyünde doğmuştur. İlk eğitimini babasından almıştır. Daha sonra Görele Hüseyin Hoca Medresesinde müderris Balizâde Hüseyin Efendi’den ders almış ve 1891’de İstanbul’a gitmiştir. Birinci Sultan Ahmet Medresesinde Arabgirili Hüseyin Avni Efendi’den ders alarak 1901’de icazet almıştır. 150 kuruş maaş ile Haziran 1902’de Görele’nin Tepeköy’de ders vermeye başlamıştır. Nisan 1908 tarihi’nde Tepeköy’deki müderrislik görevinden Ege Köyü’ndeki Darülhadis Medresesi müderrisliğine atanmıştır. Ekim 1909’de ise Yanya Vilayetinin Loroz Kazası müderrisliğine tayin edilmiştir. Ancak bir bahane sunarak oraya gitmemiş ve Terme Kazası Müderrisliğine tayin edilmiştir. 26 Ağustos 1915 senesinde Terme Müderrisi iken vefat etmiştir. Albayrak, **Son Devir Osmanlı Uleması**, IV- V, s. 472.

⁵⁶⁷ Yılmaz, **a.g.t.**, s. 142.

bilinen ilk müderrisi Balizâde Hacı Hüseyin Efendi'dir.⁵⁶⁸ Balizâde Hacı Hüseyin Efendi, medrese müderrisliğini yapmakla beraber 1898 yılından itibaren Görele Kazası Maarif Komisyonu'nda da azalık yapmıştır.⁵⁶⁹

Hacı Haliloğlu Ahmet Efendi'nin oğlu Hasan Hilmi Efendi Daylı Köyü Hacı Hasan Medresesinde 16 Haziran 1902'den itibaren dersler vermeye başlamıştır. Eylül 1902'de ise Daylı Müderrisliğine resmen tayin olmuştur. Ayrıca Hacı Hasan Efendi Daylı köyündeki medreseyi 12 odalı olarak inşa etmiştir.⁵⁷⁰

1903'te *Trabzon Vilayeti Salnamesi*'nde Medresenin adı Hasan Hoca medresesi olarak geçmekte ve müderrisliğinde de Hasan Efendi ile beraber Kurtoğlu/Kürtoğlu Hafız Fehmi Efendi de görev almaktadır.⁵⁷¹

Aylık 150 kuruş maaşla ders vermeye başlayan Hasan Hilmi Efendi uzun yıllar müderrislik görevine devam etmiştir. Rus işgali sırasında muhacir olarak Ünye'ye gitmek zorunda kalmış ve orada vefat etmiştir.⁵⁷²

1905 yılında Daylı köyünden Karahüseyinoğlu Hüseyin b. Hüseyin, bu köyde dedesi tarafından yapılan medresenin müderrisine ve medresede okuyan talebelere bir miktar gayrimenkulü vakfetmiştir. Karahasanoğlu Hacı Halil b. Hüseyin kendine ait arazinin ağaçlarının 1/3'ünü medresenin müderrisine, 1/3'ünü medresenin tamirine ve 1/3'ünü de medresenin mütevellisine verilmek üzere vakfetmiştir. 1906 yılında ise Daylı köyünde Hacı Hasan Medresesi'ne vakfiye olarak Hatice binti Mustafa ve Fatma binti Salih isimli 2 kadın kendi mallarından olan fındık bahçesinin

⁵⁶⁸ Yılmaz, **a.g.t.**, s. 136-137.

⁵⁶⁹ **TVS**, XVII, s. 575; **TVS**, XVIII, s. 398; **TVS**, XIX, s.251; **TVS**, XX, 427; **TVS**, XXI, s. 757; **TVS**, XXII, s. 661.

⁵⁷⁰ Göreleli Hasan Hilmi Efendi, Hacı Haliloğlu Ahmet Efendi'nin oğludur. 24 Haziran 1868'de Görele'nin Daylı köyünde doğmuştur. Görele'de Hasan Hoca Medrese'sinde Balioğlu Hacı Hüseyin Efendi'den bir süre ders almıştır. 1891 yılında İstanbul'da Papazzâde Mustafa Çelebi Medresesine kayıt olmuş ve Ödemişli Mustafa Fehmi Efendi'den 1900'de icazet almıştır. 16 Haziran 1902'den itibaren memleketi olan Daylı köyünde ders vermeye başlamıştır. Eylül 1902'de ise Daylı köyü müderrisliğine atanmış 12 odalı bir medrese bina etmiştir. Albayrak, **Son Devir Osmanlı Uleması**, II, s. 90.

⁵⁷¹ **TVS**, XXI, s. 895.

⁵⁷² Yılmaz, **a.g.t.**, s. 137.

1/3'ünü müderrise, 1/3'ünü medresenin tamirine ve 1/3'ünü de medrese mütevellisine vermek üzere vakfedilmiştir.⁵⁷³

3.3.4.10. Görele/ Eynesil Ören Köyü Medresesi

Ören köyü medresesi günümüzde Görele'den ayrı bir ilçe olan Eynesil ilçesinin Ören köyünde tek katlı bir medrese olarak yer almaktaydı. Ören köyü Medresesi 1891 tarihinde köy ahalisi tarafından 3.500 kuruş toplanarak medrese için köyün imam hatibi ile muhtarı tarafından vakfa teslim edilmiştir. Yıllık 525 kuruşun 32 kuruşu hazine muhasebesine ödenerek kalan 493 kuruşun medresenin müderrisine verilmesine karar verilmiştir.⁵⁷⁴

Medresenin ilk müderrisi hakkında bilgi bulunmamaktadır. 1893 yılında Fatsa Kazası Rüштиye Muallim-i Saniliğinden Görele Rüştiyesine atanan Mustafa Asım Efendi,⁵⁷⁵ 1897 yılında Ören Medresesi'ne atanmıştır. Mustafa Asım Efendi'den sonra Ören Medresesi'ne bu köyün ahalisinden olan Tufanoğlu Molla Bekir Efendi atanmıştır. Ören Müderrisliği'ne atanma tarihi bilinmeyen Tufanoğlu Molla Bekir Efendi, 1914 yılına kadar bu medresede müderrislik görevini sürdürmüştür.⁵⁷⁶

3.3.4.11. Karabörk Köyü Medresesi

Karabörk Medresesi günümüzdeki Çanakçı Karabörk köyündeki ilköğretim okulunun olduğu yerde bulunmaktaydı. Medrese köylüler tarafından inşa edilmiş ve 1902 yılında Karabörk köyünden Köseoğlu Hüseyin Ağa, oğulları Hacı Osman ve Molla Ahmet ve hayırsever diğer kişiler tarafından medreseye 3.000 kuruş bağışlanmıştır. Medrese için toplanan paranın 2/3'ü Karabörk Medresesi'nin Müderrisine, 1/3'ü de Medresenin mütevellisine verilmesi kararlaştırılmıştır. Medresenin Mütevellisi Mehmet Efendi'dir.⁵⁷⁷

⁵⁷³ Yılmaz, **a.g.t.**, s. 137; Bayram, **a.g.m.**, s. 379

⁵⁷⁴ Yılmaz, **a.g.t.**, s. 135

⁵⁷⁵ **BOA. MF. MKT**, No 174/51, 29 Haziran 309/11 Temmuz 1893; **BOA. MF. MKT**, No 188/28, 12 Teşrinisani 309/24 Kasım 1893.

⁵⁷⁶ Yılmaz, **a.g.t.**, s. 135.

⁵⁷⁷ Yılmaz, **a.g.t.**, s. 145.

3.3.4.12. Görele Karaburun Köyü Yeni Cuma Medresesi

Görele Karaburun Yeni Cuma Medresesi günümüzdeki Karaburun Camisinin lojmanının olduğu arazide yer almaktaydı.⁵⁷⁸ Başta Köseoğlu Hüseyin, Cırtoğlu Ahmet b. Hasan, Yeniçerioğlu Hasan Ağa b. Mustafa ve Velioğlu Hüseyin Ağa b. Ali Efendiler olmak üzere köy ahalisince 3000 kuruş civarında para toplanarak mahkemece kayıt altına alınmış ve bu para ile 1903 yılında Değirmendüzü mevkiinde 2 odalı bir medrese inşa ettirilmiştir. Daha sonra medresenin müderrisine, mütevelliyeye ve medresenin tamirine verilmek üzere vakıf oluşturulmuştur. Vakıf oluşturulurken mütevellî olarak Yeniçerioğlu Mehmet Efendi'nin seçilmesi şartı konulmuştur.⁵⁷⁹

3.3.4.13. Görele Balcılı/Balçalı Köyü Medresesi

Medrese günümüzde ki Zıva deresi vadisinde bulunan Balcılı adlı köyde inşa edilmiştir. Medrese 1884 tarihinde inşa edilmiştir. İnşa edilmiş olan medreseye hayır sahibi 231 kişi tarafından bağış yapılmış ve toplanan 13.191 kuruş medresenin ve müderrisin ihtiyaçlarını gidermesi hedeflenmiştir. Medrese inşa edilmişinden 13 yıl sonra 1897 yılında tamirata ihtiyaç duyulmuştur. Medresenin tamiri için 10.000 kuruşluk bir meblağa ihtiyaç olduğu anlaşılmıştır. Merkezden bir yazı gönderilerek medresenin vâkıfın parasıyla tamir edilmesini, vâkıfın parası yok ise mahalli kaynaklarla tamir edilmesi istenilmiştir. Medresenin Rus işgali esnasında metruk hale geldiği düşünülmektedir. 1940 tarihine kadar medresenin metruk olarak bulunmakta idi. Bu yıldan sonra medrese tamir edilerek bir süre ilköğretim okulu olarak kullanılmıştır. Günümüzde metruk olan bina 2010 yılına kadar bir süre öğretimevi olarak ta kullanılmıştır.⁵⁸⁰

3.3.4.14. Görele Eynesil Pazarı Medresesi

Eynesil Pazarı Medresesi, 1900'li yıllarda yapılmıştır. Medrese Eynesil Eski Camisinin mezarlığının güney kısmında yer almaktaydı. Kesberoğlu Hacı Ali Efendi, Eynesil Pazarı Medresesinin müderrisliğini yapmıştır. Şeriye sicili kayıtlarına göre medresenin ihtiyaçlarını karşılamak için oluşturulan vakıf için

⁵⁷⁸ Yılmaz, a.g.t., s. 143.

⁵⁷⁹ Yılmaz, a.g.t., s. 143.

⁵⁸⁰ Yılmaz, a.g.t., s. 138.

İshaklı, Köseli ve Ören köylerince toplanarak kayıt altına alınan paranın miktarı 1.199 kuruş 20 paradır. 1904 yılı kayıtlarına göre İshaklı köyü ahalisinden Kemaloğlu Hasan Ağa b. Mehmet toplanan paranın 2/3'ünü Eynesil Pazarı Medresesi müderrisine ve 1/3'ünü de medrese vakfının mütevellisine vermiştir. Eynesil Pazarı Medresesi varlığını 1914'lü yıllara kadar devam ettirebilmiştir. Seferberlik yıllarından sonra medrese toparlanamamıştır.⁵⁸¹

3.3.4.15. Görele Derekuşçulu Köyü Medresesi

Derekuşçulu Medresesi günümüzde Esenyurt köyü sınırları içerisinde kalmaktadır. 1950'lere kadar harabesi bulunmakta iken bu tarihten sonra medresenin bulunduğu arazi özel mülk olmuştur. Esenyurt ilkokulunun elli metre kadar yakınında bulunan ve findık bahçesi olarak işlev gören arazide medresenin taşları bulunmaktadır. Medrese'nin vakıf kaydı bilgilerine göre Derekuşçulu köyünden Görecioğlu Ali Efendi, Şahbazoğlu Molla Ali, İmamoğlu Molla Ömer, Emiroğlu İbrahim, Hacıoğlu Hüseyin Ağa, Çamuroğlu kızı Ayşe, Topkaraoğlu kızı Emine, Tongaoğlu kızı Esmâ binti Abdullah, Tahviloğlu Hüseyin ve diğer hayırseverlerin bağışları ile 5.661 kuru mahkemece kayıt altına alınmıştır. Böylece Medrese mevcut para ile köylüler tarafından eski camiinin yakınına 1903 yılında inşa edilmiştir. Medresenin bakım ve tamiri işleri ile uğraşması maksadıyla Mehmet b. Mürteza'nın mütevellî olmasına ve Mehmet b. Mürteza'nın ölümünden sonra ise mütevellîlik görevinin köy muhtarına devredilmesine karar verilmiştir.

Resmî kayıtlarda medresenin müderrisinin kimliği ve görev süresi hakkında bilgi mevcut değildir. Ancak Mehmet Efendi isimli bir kişinin medreseye uzun yıllar müderrislik yaptığı köylülerce söylenmektedir. Medrese Cihan Harbi sırasında seferberlik sonrası eğitimine ara vermiştir.⁵⁸²

3.3.4.16. İsmail Beyli Medresesi

Haziran 1902'de Müderrisi Haydarzâde Halil Efendi'ydi.⁵⁸³

⁵⁸¹ Yılmaz, a.g.t, s. 136.

⁵⁸² Yılmaz, a.g.t., s 142, 143.

⁵⁸³ BOA, BEO, 1883/141164, 1 Haziran 1318/14 Haziran 1902.

Hacı Tahir Efendi'nin oğulları Mustafa ve Ahmet Efendiler müderrislik yapmak üzere Görele'nin Türkelli köyüne yerleşmişlerdir. Burada köyün ilk camisini de inşa etmişlerdir. Ayrıca Elegü deresinde Zıva ve Çanakçı İsimli ile iki medrese kurarak buralarda müderrislik yapmışlardır.⁵⁸⁴

3.3.5. Maarif Komisyonu

1869 yılı Maarif Umumiye Nizamnamesi ile vilayet merkezlerinde Maarif meclislerinin açılması kararı alınmıştır. 1892 yılında alınan kararlar ile sancak ve kaza merkezlerinde de maarif meclisi (komisyonu) teşkiline gidilmiştir. Bu karar ile vilayet merkezinde bulunan üyelerin sayısı 6; sancak ve kazalardaki üyelerin sayısı ise 3 olması uygun görülmüştür. Kaza ve sancaklarda, maarif meclisi kurulabilmesi için Darümuallimîn mezunu ve usul-i cedidiye yi bilen bir öğretmenin olması şartı bulunmaktaydı.⁵⁸⁵

Vilayet Maarif Meclisi başkanlığına genellikle maarif müdürleri getirilmiştir. Maarif komisyonlarının başkanı olarak sancaklarda mutasarrıflar ve kazalarda kaymakamlar görev almışlardır.⁵⁸⁶

Maarif Meclislerinin vazifeleri:⁵⁸⁷

1. Sorumlu oldukları bölge deki maarif işleri ile ilgilenmek.
2. Sıbyan okullarının ıslahına ve çoğaltılmasına dikkat etmek.
3. Öğretmenlerin tayin ve teftişi ile ilgilenmek
4. Maarif gelirlerini arttırmanın yollarını aramak
5. İmtihanları yapmak ve diplomaları vermek.

Görele Kazası Maarif Komisyonu 1892 yılından itibaren şu şekilde teşkil edilmiştir;

⁵⁸⁴ <http://www.caykaragundem.com/haber/0-1660.html>(20.07.2018 saat 16:00)

⁵⁸⁵ Bayram Kodaman, **Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi**, TTK, Ankara, 1991, s 44-47.

⁵⁸⁶ İdadî ve rüşdiye müdürleri veya öğretmenlerinden birisi bu meclislerin tabîi üyesi sayılıyordu; Kodaman, **a.g.e.**, s. 47.

⁵⁸⁷ Kodaman, **a.g.e.**, s. 47.

Tarih	Reis	Azalar	Kâtip
1892 ⁵⁸⁸	Karakullukçuzâde Halil	Raşit Efendizâde Ali, İsmailzâde İsmail Hakkı, Hacı Hüseyinzâde Mehmet, Bozacıoğlu Konstantin Ağa ve Zoryan Vartan Ağa	Hafız Osman
1894 ⁵⁸⁹	Karakullukçuzâde Halil	Hacı Hasanzâde Mehmet Efendi	Hafız Osman
1896 ⁵⁹⁰	İbrahim Hilmi	Usta Alizâde Hasan, Tokatlı Hafız Osman, İmamzâde Temel, Banka Kâtibi Abdülmecid	-
1898 ⁵⁹¹	Müftü İbrahim Hilmi	Ustazâde Hüseyin, Balizâde Hacı Hüseyin, Müderris Bilal ve Hacı Salih	-
1900 ⁵⁹²	Müftü İbrahim Hilmi	Bilal, Hacı Salih ve Hacı Hüseyin	-
1901-1904 ⁵⁹³	İbrahim Hilmi	Balizâde Hacı Hüseyin ve Cinahmetzâde Hacı Salih	-

Tablo 28: Görele Kazası Maarif Komisyonu 1892-1904.

⁵⁸⁸ TVS, XIV, s. 435.⁵⁸⁹ TVS, XV, s. 441.⁵⁹⁰ TVS, XVI, s. 411.⁵⁹¹ TVS, XVII, s. 575.⁵⁹² TVS, XVIII, s. 389.⁵⁹³ TVS, XIX, s. 251; TVS, XX, s. 427; TVS, XXI, s. 757; TVS, XXII, s. 661.

SONUÇ

Yapmış olduğumuz tez çalışmasında 1850-1900 yılları arasındaki arşiv belgeleri ve salnameleri inceleyerek Görele'nin sosyal, idari ve ekonomik durumunda meydana gelen değişim ve gelişimini ortaya çıkarmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda Görele'nin idari teşkilatı oluşturan nahiye müdürlüğü ve kaza müdürlüğü, kaymakamlık, belediye teşkilatı, tapu memuriyeti, mali ve dini kurumları gibi pek çok idari ve sosyal müesseseler hakkında bilgiler ortaya konulmuştur.

1852 yılı sonrası Meclis-i Vala kararı ile eyaletlere vali, sancaklara kaymakam ve kazalara ise müdür atanmasına karar verilmiştir. Bu karar sonrasında tespit edebildiğimize göre Görele'nin ilk müdürü Hâcegân-ı Divan-ı Hümayun'dan Emin Efendi'dir. Bu tarihten 1867 yılına kadar Görele müdürleri tarafından idare edilirken 1867-1871 yılları arasında Tirebolu Kazasına bağlı bir nahiye olarak idare edilmiştir. 1871 İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi kararı sonrasında Görele yeniden kaza olarak kaymakamlık teşkilatı oluşturulmuştur. Ayrıca Kaymakamın başkanlığında bir "İdare Meclisi" kurulmasına karar verilerek meclisin üyeleri olarak Mal Müdürü, Tahrirat Kâtibi, Naip, Müftü ve Gayrimüslim dini temsilcilerden oluşan bir heyetin meydana getirildiği tespit edilmiştir.

8 Ekim 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi ile Osmanlı Devleti taşra idarelerinde modern belediye teşkilatının temelleri oluşturmuştur. Bu kapsamda 1876'da Görele'de Belediye teşkilatı oluşturulmuştur..

Memleket Sandığı teşkilatı oluşum amacı olarak çiftçinin ihtiyaç duyduğu borç parayı temin ederek halkın tefecilerin eline düşmesini engellemeyi amaçlayan bir kurum olmuştur. Görele Memleket Sandığı bütçesi 1870 yılında 44.162 lira iken 1881 yılına geldiğinde 604.023 lirayı bulmuştur. Yapılan düzenlemelerin ardından 15 Ağustos 1888'de Ziraat Bankasının kurulması ve kazalarda bulunan sandıkların banka şubelerine dönüştürülmesi ile Görele Memleket Sandığının da Görele Ziraat Bankası Şubesine dönüştürülmüştür.

Görece ile çevresi arasında 1901 tarihine kadar Görece-Kürtün arasında 30.000 m. Görece-Tirebolu arasında 23.700 m. Görece- Şarlı arasında ise 15.000 m. mesafe kadar kara yolu inşa edilmiştir 1916 tarihinde Tirebolu ile Görece Kazaları arasında bulunan Harşit Nehri üzerinde ki köprünün inşaatı tamamlanmıştır. Görece Kazasına 1901-1904 yılları deniz ulaşımı ile gelip giden yolcuların miktarı ise yıllık ortamlarla 400 kişi civarında olduğu tespit edilmiştir. 1903 yılında Görece'ye 696 adet yelkenli gemi ve 8 adet vapur gelmiştir.

Görece Kazasında pek çok Sıbyan, Rüşdiye ve Medreseler kurulmuştur. Sıbyan mektepleri düşük masrafları nedeni ile halkın desteği ile pek çok köyde açılmıştır. Bu okulların devamlılığı için vakıflar kurulmuş ve vakıf sayesinde okulun ihtiyacı ve müderrisin masrafı karşılanmıştır. 1869 tarihli *Trabzon Vilayeti Salnamesi*'ne göre Görece'de 14 sıbyan mektebi bulunmaktaydı. Bu okullarda ise 218 öğrenci öğrenim görmekteydi. Sıbyan eğitiminden sonraki aşamada eğitim veren kurumlar medreseler olmuştur. Medreseler de vakıf temelli bir teşkilat üzerine kurulmuştur. Görece'de başta Hamidiye, Atik ve Teşvikiye medreseleri olmak üzere toplam 16 medrese bulunmaktaydı.

Görece kazasında yukarıda bahsi geçen kurumlar dışında mal müdürlüğü/sandık emniyeti, vukuat kâtipliği, rüsumat memurluğu, posta ve telgraf teşkilatı, pasaport memurluğu, zaptiye teşkilatı ve polis memurluğu, evkaf teşkilatı, ferağ komisyonu ve eytam müdürlüğü gibi teşkilatları da inceleyerek yaptığımız araştırma ile Görece tarihine katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

KAYNAKÇA**Arşiv Belgeleri****Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)**

Babıâli Evrak Odası Belgeleri (BEO), No: 282/21108, 521/39030, 521/39035, 574/4320, 609/45623, 1453/108939, 1404/105265, 2282/171143, 2282/171143, 3453/258943; 4167/312516, 4268/320041, 4322/324125, 4508/338055, 4556/341659, 4609/345656, 4622/436633, 51/3776, 236/17665, 2815/211080, 2928/219597, 3644/273254, 2958/221819, 4357/326725, 440/34, 727/54483, 430/32221, 434/32519, 832/62356, 2176/16315, 4337/325243, 2855/214090, 3280/245957, 542/40608, 4382/328640, 2328/174593, 388/11, 3676/275633, 4350/36239, 3882/291117, 2172/162879, 1127/84511, 591/44299, 1883/141164.

Sadaret Mektubi Kalemî Meclis-i Vala Evrakı (A. MKT. MVL), No: 32/96, 42/67, 50/86.

Sadaret Mektubi Kalemî Nezaret ve Devair Evrakı (A.MKT. NZD), No: 37/27, 50/79, 65/20.

Sadaret Mektubi Kalemî Umum Vilayet Evrakı (A.MKT. UM), No: 210/9, 413/59, 55-70, 366/70, 341-53.

İrade Meclis-i Vala Evrakı (İ.MVL), No: 182/5468, 212/6955, 230/7980, 274/10614, 433/1919, 310/12958.

Meclis-i Vala Riyaseti (MVL) No: 302/90, 592/66, 570/8, 581/49, 604/50, 619/6, 627/48, 693/106, 722/100, 1035/93, 699/75.

Şurayı Devlet Evrakı (ŞD), No: 1835/7, 1831/29, 1835/16, 1835/16, 1846/9, 1849/8, 1855/14, 1828/29.

Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemî Evrakı (DH. MKT), No: 1571/33, 1359/115, 1370/ 73, 1415/34, 1433/7, 1433/13, 1523/32, 1594/50, 1610/111, 1777/46, 1841/91, 129/31, 1253/15, 2676/11, 1250/83, 1280/62, 1480/98, 195/25,

2523/49, 474/29, 1699/24, 360/60, 780/73, 851/67, 1480/79, 1812/75, 290/4, 2067/78, No: 294/68, No: 243/2, 650/27, 1742/31, 1749/55, 369/70, 928/32, 911/91, 2551/97, 717/15, 773/33, 290/4, 351/2.

İradeler Dâhiliye (İ. DH) No: 897/71355, 1032/81281, 1086/85163, 1670/14, 1117/92013, 1232/96466, 1317/52, 1320/31, 1321/48, 1370/2, 1336/53, 1370/2, 1372/53, 1419/19, 1419/19, 1471/60, 1482/67, 3793/284409, 4167/312516, 1498/60, 1506/60, 1511/14, 1296/35, 1336/53, 1314/4, 1258/98769, 1001/ 79068, 1320/61, 1354/21.

İradeler Taltifat (İ. TAL), No: 215/59, 282/8, 362/26.

İrade-i Şurayı Devlet (İ.ŞD), No: 77/4544.

İrade-i Orman ve Maadin (İ.OM), No: 12/21.

İrade-i Dosya Usulü İradeler Tasnifi (İ. DUIT), No: 47/58, 46/87, 48/104, 48/139, 181/112, 182/48, 68/126.

Hattı Hümayun (BOA. HAT), No: 1553/53.

Dâhiliye Nezareti İdare (DH. İD), No: 164.2/2.

Dâhiliye Nezareti Hukuk (DH. H), No: 41/76.

Dâhiliye Nezareti Umur-ı Mahalliye ve Vilayet Müdürlüğü (DH. UMVM), No: 139/62.

Dâhiliye Nezareti Emniyet Umumiye Müdüriyeti 6. Şube Evrakı (DH. EUM. 6.ŞB), No: 16/29.

Dâhiliye Nezareti Hapishane Müdüriyeti (DH, MB. HPS), No: 141/26, 141/52, 143/68, 156/48,

Dâhiliye Nezareti Hapishane Müdüriyeti Mütferrik (DH, MB. HPS. M), No: 20/97, 22/8.

Dâhiliye Nezareti Asayiş Kalemî Evrakı (DH. EUM. AYŞ), No: 1/42, 6/6.

Dâhiliye Nezareti İdare-i Umumiye Evrakı (DH. İUM),No: 82-1/1-19, 20-18/12-93.

Dâhiliye Nezareti Emniyet Umumiye Müdüriyeti Muhasebe Kalemi (DH. EUM. MH), No 63/80.

Cevdet Evkaf (CEV), No: 226/11251, 228/11393, 542/27396.

Maarif Nezareti Mektubi Kalemi (MF. MKT), No: 126/101, 131/56, 156/63, 125/104, 153/117, 174/51, 185/28, 188/28, 193/73, 194/122, 285/64, 236/56, 273/70, 279/49, 281/13, 290/40, 354/48, 407/39, 263/63, 381/36, 382/8, 407/39, 445/8, 398/22, 455/6, 461/7, 467/29, 467/29, 624/25, 851/51, 926/57, 320/39, 174-51, 188-28.

Meclisi Vükela Mazbatası (MV), No: 198/17, 31/28, 238/42, 246/26, 142/35, 237/44, 141/58, 142/35, 142/35.

Yıldız Perakende Evrakı Arzuhal Jurnal (Y.PRK, AZJ), No: 24/30.

Salnameler

Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye (1316-1321)

EMİROĞLU, Kudret, Trabzon Vilayeti Salnameleri, C. I- XXII, Trabzon İli ve İlçeleri Eğitim, Kültür ve Sosyal yardımlaşma Vakfı yay, Ankara, 1993-2009.

Kitaplar, Makale ve Tezler

AKYILDIZ, Ali, “Osmanlılar”, **DİA**, XXXIII, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 2007.

ALBAYRAK, Ayfer, **Görel Mahkeme Sicili, 1898 Tarihli Tescil-i Vekâlet Defteri**, Arı Sanat Yay., İstanbul 2016.

ALBAYRAK, Sadık, **Son Devir Osmanlı Uleması**, C.I-V, Medrese Yayınevi, İstanbul 1980.

AYDIN, Mehmet Akif “Osmanlıda Hukuk”, **Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi**, İslam Tarih, Sanat ve Kültür araştırma Merkezi (IRCICA), C. I, İstanbul 1994.

BALCI, Sezai, “Giresunlu Bir Başhoca ve Müftünün Biyografisi: Ali Rıza Efendi”, **Geçmişten Günümüze Giresun’da Dini ve Kültürel Hayat**, C. II, Giresun 2013.

BALTACI, Cahit, “Osmanlılarda Mektep”, **DİA**, XXIX, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 2004.

BARDAKOĞLU, Ali,”Ferağ”, **DİA**, XII, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 1995.

BAYRAM, Sadi, “Giresun İli Vakıflarına Toplu Bir Bakış”, **Giresun Tarih Sempozyumu 24-25 Mayıs 1996**, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 1996.

EMECEN, Feridun-YÜKSEL, Ayhan, **Görece Kazası Nüfus Defteri (1251/1835)**,Serander Yayınları, Trabzon 2015.

ERDAL, Mehmet, “Öşür” **DİA**, XXXIV, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 2007.

GÜNGÖR, Ferhat, **Osmanlı Devleti Zirai Kredi Teşkilatları**, Fakülte Kitapevi, Isparta 2015.

İHSANOĞLU, Ekmeleddin, “Osmanlı Eğitim ve Bilim Müesseseleri,” **Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi**, II, Editör Ekmeleddin İhsanoğlu, İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi, İstanbul1998.

İPŞİRLİ, Mehmet, “Osmanlı Dönemi Medrese”, **DİA**, XXVIII, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 2003.

KARAL, Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi, Islahat Fermanı Devri (1861-1876)**, VII, 6. Baskı, TTK, Ankara 2003.

KARAMAN, Oktay, “**Giresun Kazası1850-1900**”, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1999.

KENANOĞLU, M. Macit, “Nizamiye Mahkemeleri”, **DİA**, XXXIII, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 2007.

KODAMAN, Bayram, **Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991.

KÜÇÜK, Cevdet, “**Ceride Nezareti**, **DİA**, VII, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 1993.

KÜÇÜK, Cevdet, “**Düyûn-ı Umumiye**”, **DİA**, X, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 1994.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat, “**Mürur Tezkiresi**”, **DİA**, XXXII, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 2006.

ORTAYLI, İlber, **Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri, (1840-1880)**, TTK, Ankara 2011.

ORTAYLI, İlber, “Tanzimat Devri Sonrası İdari Teşkilat” **Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi I**, Editör Ekmeleddin İhsanoğlu, İRCİCA, İstanbul 1994.

ÖZCAN, Abdülkadir, “Karakol”, **DİA**, XXIV, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 2001.

ÖZCAN, Abdülkadir, “Zaptiye”, **DİA**, XLIV, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 2013.

ÖZCAN, Abdülkadir, “Redif”, **DİA**, XXXIV, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 2007.

ÖZTÜRK, Naif, “Evkaf-ı Hümayun Nezareti”, **DİA**, XI, Türkiye Diyanet Vakfı, 1995, İstanbul 1995.

PAKALIN, Mehmet Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Sözlüğü**, C. I -III, MEB Yayınları, İstanbul 1993.

SAKA, Erdem, “**Abdülhamid Döneminde Giresun ve Çevresinde Madenler**” Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisan Tezi, Giresun 2016.

TABAKOĞLU, Ahmet “Öşür, Osmanlılar”, **DİA**, XXXIV, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 2007.

YILMAZ, Ali, “**XIX. Yüzyıldan Cumhuriyete Giresun’da Eğitim ve Öğretim**”, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Samsun 2013.

YÜKSEL, Ayhan, ”Görel: Coğrafyası Tarihi, Tarihi Şahsiyetleri” **Cumhuriyetin 80. Yılında Görel Kültür Sanat Sempozyumu (20 Aralık 2003)**, İstanbul 2005.

YÜKSEL, Ayhan, **Giresun Tarih Yazıları**, Kitapevi Yay., İstanbul 2007.

YÜKSEL, Ayhan, **Görel’li Müftü Duduzâde Hüseyin Müştak Efendi ve Ailesi**, Serander, İstanbul 2012.

Elektronik Kaynaklar

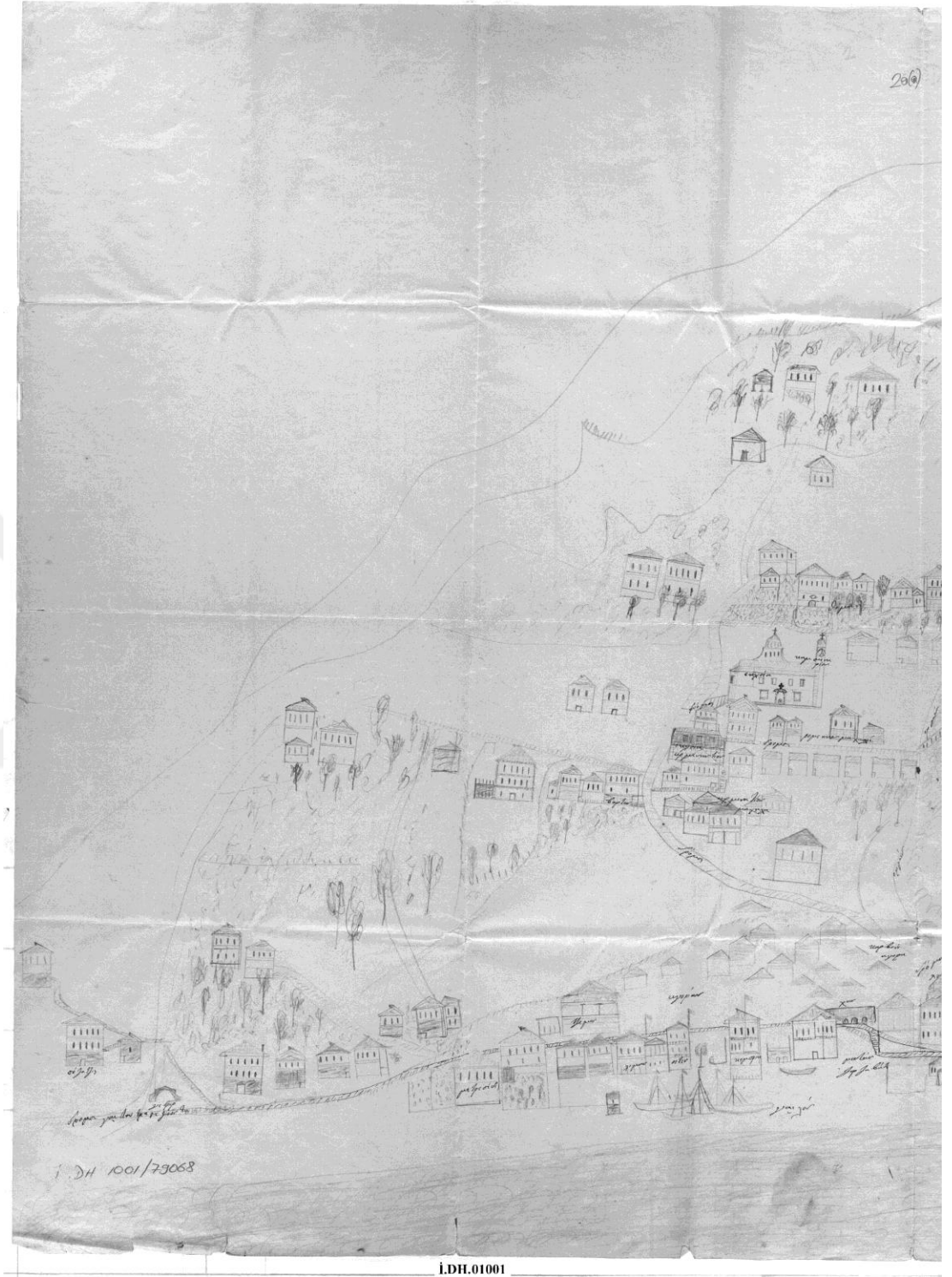
<https://www.ziraatbank.com.tr/tr/bankamiz/hakkimizda/bankamiz-tarihcesi>, (Erişim Tarihi 28.03.2018).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=YORTU, (Erişim Tarihi 1.07.2018) .

<http://www.caykaragundem.com/haber/0-1660.html>, (Erişim Tarihi 20.07.2018 saat 16:00).

EKLER

Ek 1. Görele Kazası Rum Kilisesi'nin Gösterildiği Harita; BOA, İDH, No: 1001/79068

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

Ek 4. Görele Kazası haritası. Ölçek: 1/100000; Hrt-h. No: 1613

ÖZGEÇMİŞ

İBRAHİM GEZMİŞ- GİRESUN

Adres: Yakuplu Mahallesi, Karakoç Köyü, Keşap/Giresun

Gsm : (537) 779 91 86

E-mail: İbrahim_gezmis@hotmail.com

Eğitim:

Lisans: Giresun Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü,2013,
Derecesi 3,27/ 4

Önlisans: Giresun Üniversitesi Espiye Meslek Yüksekokulu, Uygulamalı
İngilizce ve Çevirmenlik (İngilizce), 2016, Derecesi 3,29/ 4

Lise: Giresun, Tirebolu Anadolu Lisesi, 2009, Diploma puanı 80,70